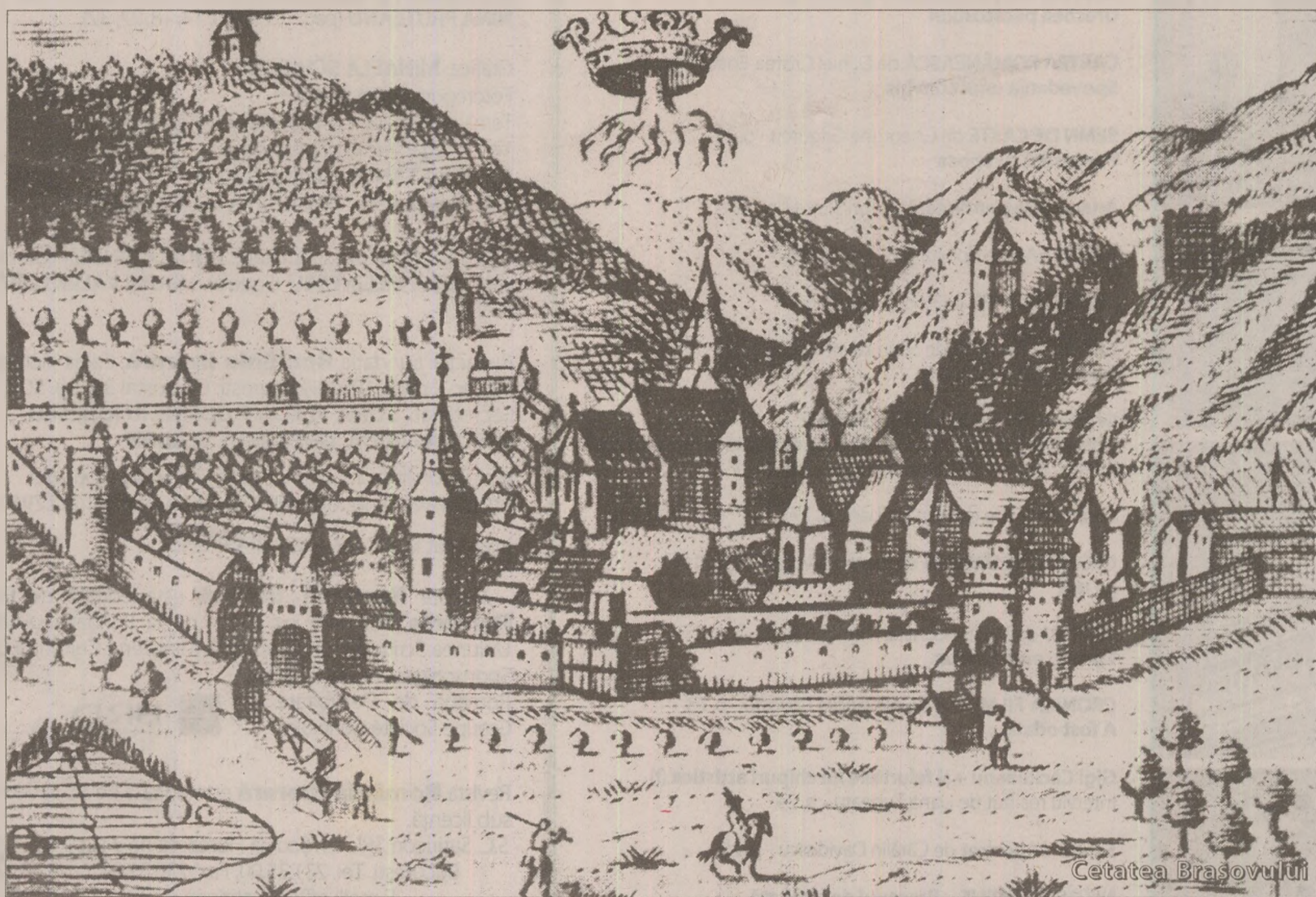

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 12

24 martie 2006 (Anul XXXIX)

Brașovul de altădată în viziunea scriitorului grec **NIKOS THEMELIS**

Fragmente din *Doar pentru prietenie*,
evocare a orașului cu 18.000 de suflete
și 43 de bresle din secolul XVIII

pag. 26-27

s u m a r

Școala și lumea ei de Barbu Cioculescu - p. 3

Poeme de Monica Pillat - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Tăcerea lui Iliescu

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Apocalipsul acum

O CARTE PE SĂPTĂMÂNĂ de Alex. Ștefănescu - p. 6
O conștiință

Martie de Gabriela Ursachi - p. 7

Lansare de carte de Pr. Prof. Nicolai Buga - p. 7

Poeme de Eugen Bunaru - p. 8

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Autoportret la persoana a doua de Simona-Grazia Dima - p. 9

LECTURI LA ZI de Simona Vasilache - p. 10
Urechea păcătoșului

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Spovedania unui convins

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Poeta față cu epoca

Anecdotica pamfletară de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Toiu - p. 14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Apusul intelectualilor

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
Gheorghe Carageani – Cum se vede din Italia cultura română
Interviu realizat de Carmen Burcea - pp. 16-17

Omul de hîrtie de Ioan Holban - p. 19

CRONICA PESIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
La ușă

TEATRU de Marina Constantinescu - p. 22
Torino, mon amour

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
A fost odată...

Gigi Căciuleanu – și felurile lui chipuri artistice (I)
Interviu realizat de Liana Tugearu - p. 24

Schiță de portret de Cătălin Davidescu - p. 25

NIKOS THEMELIS – Brașovul de altădată
Prezentare și traducere de Elena Lazăr - pp. 26-27

Salonul cărții de la Paris de Doina Jela - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU.**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 7, 8, 9, 19, 21, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 12, 16, 17, 20, 23, 24, 26, 27),

ECATERINA IONESCU (pag. 4, 5, 11, 13, 15, 25, 28, 29),

NINA PRUTEANU (pag. 1, 2, 6, 10, 14, 18, 22, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *La ușă (Ioanei Pârvulescu)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București, Of. poștal 33, c.p. 50
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com

http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”,
Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la Banca
Română de Dezvoltare – **BRD**
Groupe Société Générale.

Revista **România literară** este editată de SC Satiricon SRL,
sub licență.

S.C. Satiricon SRL, str. Școala Floreasca nr. 3 sect. 1

București. Tel. 231.35.00, Fax. 230.51.07,

E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Școala și lumea ei

Dintre toate instituțiile obștei — fiind aceasta, din natul ei în stare de criză — învățământul este acela care, în scurgerea unui timp tot mai nervos, suferă și cele mai multe reforme, socotit a fi sub cerințele societății, învechit adică. Dacă reforma în alte domenii, și ele considerate în suferință, precum Justiția sau Administrația publică, se efectuează cu viguroase poticneli, sub pretextul imobilității/fragilității corpului social în cauză, care s-ar putea sparge sau pulveriza, cu învățământul se petrece acest fenomen că se supune ingerințelor, până acolo unde orice nou ministru pus în scaun ține să devină marele salvator, precum de la sine se înțelege că situația aflată la început de mandat nu poate fi decât dezastruoasă.

Atunci trebuie dislocată o structură înțepenită, înlocuită cu o alta desigur flexibilă, fiabilă, fluentă. Faptul că fiecare reformă este stopată anume în momentul în care ar fi urmat să dea rezultate, este un amănunt nesemnificativ. Îmi voi îngădui câteva considerente pe marginea acestei probleme, cum se spune, prin urmare nu în centrul acesteia, incandescent și încărcat de toxice gaze. O voi face ca unul căruia școala i-a jucat un rol formativ esențial, fie și sub raport mai întâi emoțional. Spre a nu pomeni de situația de odraslă de profesori, cu avantajele, dar și cu capcanele în cauză. Factorul emoțional se deschide asupra momentului când mama încheie, pe la spate, șorțul cu picățele al copilului ce va fi dus în prima zi de școală. Și se încheie la ieșirea din sala de bacalaureat.

Înta școlii în România dinaintea ocupației sovietice era una dublă, de formare a caracterelor și de inducere pe scoarța cenușie a elevului a unei zestre de informații din foarte variate domenii, în ideea că multe dintre materii dezvoltă rațiunea și mai cu seamă că, specializându-se într-o direcție, absolventul nu va mai recurge la alte informații decât cele primite la școală. Cele învățate la istorie, geografie, științe naturale, limbi străine, fiind satisfăcătoare pentru întreaga viață. Accentul pus pe dezvoltarea memoriei era precumpănitor, motivația putând sta și în faptul că stratul inițial de informații al multor elevi era foarte modest.

Nu voi relua aici discuția dacă era criteriul eronat sau nu, dacă, statistic, metoda dădea sau nu roadele așteptate. A deștepta judecata junelui în formare este, firește, o sarcină dificilă, a trezi rațiunea prin ofertă de informații cu carul poate să dea și rezultate aberante. Însă de urgența unei reforme a învățământului, de-a lungul a doisprezece ani de învățământ elementar și mediu n-a fost vorba în existența mea, în universitate fiind, în 1948, introducerea reformei marxist-leniniste nimicind bazele învățământului național, ca și toate valorile până atunci acceptate.

Ceea ce vreau să accentuez este atmosfera școlii tradiționale, de la prima la ultima zi de curs. Nucleul sistemului se baza pe autoritatea profesorului, pe charisma acestuia, pe eminenta situație socială a sa. Mai ales, pe absoluta lui suveranitate în spațiul școlii. Firește, nu toți dascălii satisfăceau criteriul sacerdotului, dar breasla era curată, relativ asigurată materialmente, profesorul era respectat, decizia sa nu era luată în discuție, eterna plângere a elevului persecutat nu avea trecere. A fi fost elevul unei școli de prestigiu, precum Liceul Enăchiță Văcărescu, din Târgoviște, Colegiul Carol din Craiova, Colegiul Național Sfântul Sava, din București înseamnă a fi aparținut unui corp de elită, marcat pe restul vieții. Zeci de ani promoțiile stabileau o zi de întâlnire, până la stingerea generației.

Pe data de cinci decembrie a fiecărui an, ne reunim, absolvenții seriei 1946 ai Colegiului Sfântul Sava, la o agapă - câteodată strigăm catalogul în clasă. În minte: coridoarele de ciment ale școlii erau neschimbate, precum nici aspectul vechii clădiri, nu cine știe ce reușită arhitectonic. Era recreație și nu larva generală ne-a siderat, cât amestecul

de parfumuri prin aer plutind, emanat de sutele de fete, vizibil mai numeroase decât băieții, june în jupe scurte, elegante ținute, originale aranjamente, dând ternelor coridoare mai degrabă aspectul unui bar, al unui local de lux. Era, altfel, veselie, fete și băieți se încrucișau în cete sau perechi, fără cel mai mic semn de timiditate.

Era evident că se schimbaseră foarte multe de la acel regim de strictă separare a sexelor, absolut în școala vremurilor mele, că era vorba de un cu totul alt public școlar și, bine înțeles, că acesta corespundea cu exactitate epocii. Așa cum, în adolescență, citind *St. Winifred, Școala și lumea ei*, întâmplări dintr-un colegiu britanic, totul îmi păruse străin, straniu, sepulcral, poate că la fel ar înțelege școlarii zilelor noastre viața din liceele schitelor lui D. D. Pătrășcanu, noima din *Corigent la limba română*, al lui Ion Minulescu, din *Bacalaureatul lui Puiu*, ca să nu mai vorbesc de bacalaureatul elevului Gerber! Poate le-ar spune ceva *Çișmigiu et Co*, sau *Patru pe trimestrul doi*, al marelui caricaturist — prozator la vremea lui — Neagu Rădulescu. Sau *Elevul Dima dintr-a șaptea!*

Am fost noi, elevii ultimului deceniu de dinaintea comunismului, niște ingeri? Am rămas cu toții legați de *alma mater*, ne-am iubit fierbinte profesorii, dintre care unii, bătrâni, oboșiți, în pragul pensionării, așteptau cu aceeași nerăbdare clopoțelul recreației, dar o mascau mai bine, iar alții, firavi suplinitori de ocazie, întrevedeau ziua plecării pe front, pe când strângeau extemporale de rutină?

Urmăresc în presă avatarurile sistemului de învățământ, în epuizante runde de reforme, protestele corpului didactic,

socialmente căzut, sunt la curent, prin mijlocirea televizorului, de isprăvile noilor promoții de școlari, văd profesori insultați, dacă nu bătuți, eleve înjunghiate în cancelarie (!!) de câte un fante jignit, aflu de necunoscuți care pătrund în stabiliment, ca să trafice droguri, de băiețași care câștigă bani cu casete porno, de proprie proveniență. Acum școlile sunt păzite de jandarmi, pe dinafară, de bodyguarzi în interior, unde camere video înregistrează orice mișcare.

Lipsesc helicopterele, care să planeze permanent deasupra școlilor, tunuri de apă la îndemână, veste de glonț, pentru profesori, cipuri pentru fiecare școlar. Ideal ar fi să se realizeze, în fine, visul lui Jean-Jacques Rousseau, de a dota fiecare elev cu câte un educator/confesor, în cazul de față centură neagră. În speță, ar putea fi un agent acoperit. Senzori din cea mai nouă generație ar trebui plasați în toate ungherele claselor, în curte și la domiciliu...

Si regulamentul școlar se modifică, după împrejurări: elevilor surprinși cu kalașnicove, pistoale, grenade, arme albe urmează să li se scadă nota la purtare. Profesorilor neagreați de corpul elevilor li se va desface contractul de muncă. Anumitor materii de studiu, plicticoase, precum limba și literatura română, li se rezerva câte trei ore trimestrial, dar numai în anii bisecți. O inovație care ar spori interesul pentru școală al elevilor este — și cum de nu ne-am gândit mai de mult — acordarea diplomelor de absolvire la începutul anului școlar.

Oricum, situația este sub control.

Barbu CIOCULESCU

Monica Pillat

Călătorie

Când îmi lipesc obrazul de biroul
La care de demult scria bunicul,
Îmi pare că-s la bordul unei nave
Care străbate apele memoriei.

Ca umbra unei muzici, glasul tatei
M-ajunge dintr-o seară de-altădată
Citind din tatăl său sub boarea
Lămpii,
Cu cartea pe birou, întredeschisă.

În urmă-i mâna mamei luminează
Fotografiile, uitate manuscrise,
Întinse pe birou ca pe o plajă
Cu scoici în care cântă încă marea.

Ca vasele ce vin din port să plece,
Sicriu după sicriu, puțină vreme
Stau pe biroul — catafalc să fie
Pomite spre adâncul din morminte

Rămâne lemnul greu, cu unde
sumbre,
Pe care-aștern visând o broderie,
Pun masa pentru cei cu dor de
ducă
Și ne suim cu pâinea și cu vinul
Pe plutele aducerii aminte.

Octombrie

Durerea ca lumina
Mă însoțea pe cale
Și nu zăream pământul
De-atâta strălucire.

Cum se-aurește frunza
'nainte de cădere,
Îmi scânteia tristețea
Pe ramurile minții.

Aveam ca niciodată
Pe cei pierduți, aproape,

Dulceața risipirii
Îmi luneca în sânge.

La capătul foșnirii,
Ca pe un dig în mare,
Se ridică din jalea,
Cețoasă, bucuria.

Și greul din cuvântul,
Care-mi scria plecarea,
Rămase mut în urmă,
Catifelându-mi zborul.

Miluire

Nepregătită sunt
Pentru minune,
Mă chemi afară
Dar nu pot să ies,

Zidită sunt amar
Pe dinăuntru,
Mintea mea n-are uși
Și nici ferestre.

Dar Tu, care ești viu,
Îți rezemi fruntea
De piatră și mă strigi
Să vin la Tine.

De ce m-aș îndoi
Când iată - duhul

Sparge pereții
Și mă ia din giulgiu?

Sunt nencepută,
Doamne, ca o apă,
Apleacă-Te să bei,
Să fim un suflet.

Maternă

Ce transparentă ești acum...
Mă uit la tine și văd norii
Cum se subție în văzduh,
Te-ating și lung încep să sune
Departee... razele în brazi.

Cobori în gânduri netezind
De valuri mintea-mi rătăcită
Și dacă fac un pas în gol
Devii pământul de sub talpă.

Mă mișc în tine ca un prunc:
Ești înăuntru și afară,
Să nu mă naști, vreau să rămân
Cu tine viu în nada morții.

Euridice

De ce spui c-am murit,
Când iată vin spre tine,
Din faldul unui gând?

Acum când închizi ochii
M-adun în jurul tău
Să-ți fii de cald pe calea
Ce duce în infern.

Vezi, nu mai sunt aceeași
Cu cea care-a plecat,
Bătrână și copil
Am devenit cu timpul,
Greoaie ca un fir,
Ușoară ca pământul.

Te uiți cu teamă-n urmă
Dar eu n-am să dispar,
Brațele minții tale
Mă țin atât de strâns... ■

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Tăcerea lui Iliescu

E posibil ca până la apariția acestui articol fondul aserțiunilor mele să fie contrazis de realitate. E posibil, cu alte cuvinte, ca Ion Iliescu să iasă din mușenia enigmatică a zilelor imediat următoare căderii lui Năstase. La urma urmelor, nu e vorba de surparea stâncilor în defileul Oltului și nici de prăbușirea în Dâmbovița a cine știe cărui Jeep condus de odrasla drogată a unuia din îmbogății anilor 2000. E vorba de ditamai șeful partidului-stat, a partidului-căpușă, a partidului-Dumnezeu, fără de care nu există în România nici defileele ale Oltului și nici „gipane“ de ultimul răcnet. Așadar, chiar dacă Iliescu va vorbi, realitatea psihologică a acestui text nu va fi esențial anulată. Ca în orice criză, importante sunt primele reacții, cele dintâi cuvinte și acțiuni.

Or, în afara câtorva fraze lemnoase, îngăimate doar pentru a trage de timp, Ion Iliescu n-a spus nimic citabil. Ne aflăm în situația de a specula doar pe marginea adevăratelor gânduri și intenții ale „părintelui PSD“. Ceea ce se poate spune de pe acum e că nici PSD-ul nu s-a sustras probei de foc din existența oricărui partid: dispariția liderului istoric-fondator. Ce e drept, Ion Iliescu n-a dispărut cu totul din viața PSD-ului, dar nici omul forte al partidului nu mai e. Probabil că starea de agitație sterilă din interiorul formațiunii cu veleități de stat provine tocmai din incapacitatea de a găsi un loc potrivit pentru Ion Iliescu. El nu e nici înăuntru, nici afară. Nu e cu totul mort, dar nici în întregime viu. Exact ca și partidul.

Faptul că Ion Iliescu n-a ieșit la bătaie — în spijinul sau împotriva lui Năstase — arată confuzia, disperarea și, de ce nu, dezamăgirea ce domnesc în rândul neocomuniștilor români. Dedublarea, mimarea milei față de cei săraci subminată de obsesia îmbuibare au dus la implozia actuală a partidului. Din punctul de vedere al structurilor interne, important nu e că PSD stă prost în sondaje și că nu există suficiente funcții pentru clientelă. Important e că oamenii cu nume din partid se urăsc. Se urăsc de moarte, până la anihilarea instinctului de conservare.

E limpede că actualul președinte al PSD, Mircea Geoană, nu are forța de a ține în mână structurile divergente ale partidului. Și nu pentru că, în interiorul său, acest lucru nu i-ar surăde. Problema e că Mircea Geoană nu poate fi urmașul lui Ion Iliescu, singurul lider capabil să adune într-o singură mână frăiele populismului de partid, ale nostalgiilor comunizante, ale corupției-fulger și ale îmbogățirii hulpave. Toate acestea, desigur, în numele „cinstei și sărăciei“ bolșevice. Actualul președinte PSD e un tipic șef de facțiune, reprezentantul unei direcții a tehnocraților ce-și doresc un loc sub soarele politicului. Prin însăși prezența sa în fruntea partidului, ceva s-a descentrat. Alcătuit după chipul și asemănarea lui Ion Iliescu — acest amestec de zămbet cald și pumnal rece —, partidul nu poate naviga decât într-o direcție: a populismului găunos.

În clipa de față, Ion Iliescu are toate motivele

să jubileze. Tot mai mulți pesediști se raportează la el nu doar ca la liderul istoric, dar și ca la singurul salvator al sistemului. Pentru că PSD nu e doar un partid, ci și un sistem social-politic: o menghină carnivora, capabilă să strivească între dinții săi de oțel orice materie și orice forță contrarie interesului de grup. Asemeni vocii interioare bacoviene, Iliescu poate exclama: „Mi-am îndeplinit toate profețiile politice, pot să mor liniștit!“ El are dovada că a avertizat asupra primejdiilor care amenință să aneantizeze, astăzi, partidul. Ce e drept, a vorbit într-un limbaj metaforic, despre „îmburghezire“, despre „ciocoiul partidului“, despre „corupție“. Ba chiar i-a atașat lui Năstase o etichetă de care n-a mai scăpat („Arogantul“) și, dacă mă gândesc bine, porecla lipită de fruntea lui Geoană, „Prostănaclul“, s-ar putea să-i fie și acestuia fatală. (Ceea ce nu mă împiedică să mă întreb ce nume de „alint“ și-ar da Ion Iliescu sieși...)

După felul în care s-au desfășurat lucrurile în PSD, Ion Iliescu poate fi mulțumit. Soarta l-a răzbunat mai repede decât ne-am fi închipuit. Astăzi, „baronii“ pesediști sunt iarăși la mâna lui. Așa cum s-a dovedit de-a lungul vremii, doar el poate aduce, după propria voință, furtuna sau pacea în partid. Problema e dacă PSD-ul de astăzi mai are multe lucruri în comun cu PSD-ul de până în 2004. Ei, aici încep cu adevărat belelele! În anii '90, condiția *sine-qua-non* a îmbogățirii era să posezi legături cu partidul-stat (FSN, PDSR, PSD). Și asta pentru că totul era controlat, la sânge, de oligarhii partidului, proveniți din structurile comuniste sau securiste. În clipa de față, posibilitatea de a acumula putere economică nu mai derurge exclusiv din voința politico-statală a unui grup de baroni. Astăzi, au apărut și bogătași care fac bani în domenii inexistente sau ignorate ieri: tehnologie IT, servicii, speculații bancare, bursa de mărfuri etc.

Prin urmare, chiar în ipostaza improbabilă că ar reveni la cârma partidului, Ion Iliescu n-ar mai avea același spațiu de manifestare. El ar conduce un partid obligat să se înghesuie cu alți actori pe un spațiu concurențial îngustat în mod dramatic. În plus, aversiunea și resentimentele acumulate față de pesedei ar împiedica refacerea, prea lesne, a mamutului obsedat de îmbogățire al partidului-sugativă. Iar, deasupra tuturor, ura neîmpăcată între atâția dintre corifeii partidului anunță că nimic nu va mai fi ca înainte, chiar dacă, prin absurd, Iliescu ar relua frăiele puterii. Într-adevăr, când în lupta pentru putere intervin elemente precum cele, incalificabile, invocate de Antonie Iorgovan e clar că o etapă importantă din viața partidului a luat sfârșit.

Și a propos de Iorgovan: nu e prima oară când se aud astfel de încercări de a face capital politic prin etichetarea adversarilor. La o scară mai mică și, evident, cu voce joasă, conflictele aveau și o astfel de componentă de neimaginat: între cei care se pretindeau „mari bărbați“ și „cei alți“. Evident, era o formă a neputinței de a-ți surclasa adversarul altfel decât o făcea „omul infect“ al lui Marin Preda. Toți cei acuzați de Antonie Iorgovan au un cu totul alt profil psiho-politic decât garda veche, provenită din structurile de partid și din tradiția primitiv-violentă a „vânjoasei clase muncitoare“. Nu vreau, cu nici un chip, să spun că grupul incriminat de Iorgovan îmi e mai simpatic pentru că ar avea o anumită particularitate comportamentală. Dar nici nu cred că ei sunt mai răi decât non-homosexualii și non-masonii din partid.

Iată, așadar, de ce tace Ion Iliescu: pentru că are prea multe subiecte de meditat. El știe că intervenția sa, de o parte sau alta, pentru o tabără sau alta, va slăbi, și nu va întări partidul. Curtat de toată lumea, el a îmbrăcat toga înțelepciunii de a tăcea enigmatic. Că va sprijini gruparea Geoană ori că va încerca să salveze ce mai e de salvat din direcția Năstase, consecințele sunt imprevizibile. Într-un fel, Ion Iliescu retrăiește momentul decembrie 1989: ca și atunci, are de ales între a sta ascuns, în așteptarea momentului propice pentru a acționa, și a ieși la confruntarea deschisă. E drept, riscurile de azi sunt mult mai mici. Nu și mizele. ■

CLVBVL PROMETHEVS

24.03.2006	VINERI	21:30 concertele KISS LIVE SUIE PAPARUDE
25.03.2006	SAMBATA	21:30 STAND - UP COMEDY live on stage trupa DEKO STAND - UP MUSIC NIGHT
26.03.2006	DUMINICA	21:00 LIVE NIGHT JAZZ JAZZ STANDARDS GARBIS DEDEIAN QVARTET
27.03.2006	LUNI	INCHIS
28.03.2006	MARTI	PETRECERE PRIVATA
29.03.2006	MIERCURI	19:00 DIALOGURILE ROMANIEI LITERARE in colaborare cu Institutul Cultural Roman ERO (TO) MANIA si revista PLURAL - o revista de restauratie erotica
30.03.2006	JOI	21:00 Seara de TEATRU ZOO STORY de EDWARD ALBEE cu IULIAN GLITA si BOGDAN SERBAN regia POMPILIU KOSTAS RADULESCU

Zilnic de la ora 11:00, in Piata Natiunilor Unite, nr. 3-5
- intrarea libera -
informatii si rezervari la
tel. 33.666.38 , 33.666.78 si 0723.323.333

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Apocalipsul acum

Oana Cătălina Ninu, *Mandala*, Editura Vinea, București, 2005, 90 pag.

Titul volumului de debut al Oanei Cătălina Ninu (câștigătoarea Concursului de poezie Prometheus, ediția 2004) ar putea să surprindă. *Mandala* este locașul lui Buda, un loc al armoniei sufletului luminat de înțelepciune, în care se întâlnesc iluminajii, pentru săvârșirea riturilor și neofitii, pentru a străbate etapele inițierii. *Mandala* îi permite inițiatului să descopere linia care unește macrocosmosul (Universul, tot ce ține de exterioritate) de microcosmos (propria sa dimensiune fizică & spirituală). Altfel spus, mandala este calea prin care *EU-1* inițiatului se armonizează cu tot ceea ce îl înconjoară. În ultimă instanță, corpul este mandala interioară a fiecăruia. Mai nimic din această amplă armonie universală nu pare a se regăsi în tenebrosul volum al Oanei Cătălina Ninu. Prima tentație a celui care citește această carte este aceea de a o lua drept o anti-mandala. Dincolo de aceste concluzii, rezultate din înțelesurile ultime ale *mandalei* trebuie știut însă că există mai multe variante ale budismului și, implicit, mai multe tipuri de mandala. Toate au însă la bază următoarele patru postulate: 1. Omniprezența în această lume a dezechilibrelor sau a insatisfacției (totul, în lume, este suferință); 2. La originea dezechilibrelor/insatisfacției universale se află ignorarea de către cei mai mulți oameni a cauzelor lor (acestea sînt dorințele & legăturile); 3. Pentru eliberarea de dezechilibre/insatisfacții este necesară combaterea ignoranței și înțelegerea mecanismelor de producere a

acestora; 4. Călea lui Buda (cele opt etape spre Înțelepciunea Ultimă) diversele etape spirituale ce trebuie urmate de neofit în cadrul inițierii pentru eliminarea dezechilibrelor/insatisfacției și atingerea deplinei armonii cu Universul.

Tonurile sumbre, imaginile de apocalips modern din poezia Oanei Cătălina Ninu au șocat și continuă să șocheze. Multă lume se arată oripilată de risipa de sânge, spermă, salivă, unghii contorsionate, mirosuri pestilențiale, organe sexuale și alte părți ale trupului uman etalate indecent, ca în laboratoarele de medicină legală, din lirica acestei grațioase domnișoare de douăzeci de ani, aflate în primii ani de facultate. Este clar că, cel puțin din poezia celei mai tinere generații a fost aruncată orice urmă de romantism și, dacă apocaliptic nu ești, nimic nu ești. Cu posterele lui Marilyn Manson pe perete și muzica trupei *Cradle of Filth* în căști, îmbrăcați în negru, cu brățări de piele la mâini și în jurul gâtului, poezii „generației copiilor fierți în mămăligă” (apud. Dan C. Mihăilescu) dau lumii de azi chipul grotesc și debusola(n)t al unui fără de sfârșit coșmar (post)modern.

Mandala Oanei Cătălina Ninu este aceea a armoniei perfecte dintre un *EU* debusolat, instinctual, bântuit de nevroze, angoase, visceralitate și un univers (bucureștean), grotesc, întunecat, sumbru, înspăimântător. Citit în afara contextului, fiecare poem al Oanei Cătălina Ninu este o mărturie despre existența traumatizată a unui tânăr de azi rătat în coșmarul unei lumi decerebrate, aflate la cheremul simțurilor (monstruoase). O poezie confesiune în care intensitatea trăirii (venită pe filieră Angela Marinescu) se îmbină cu suprarealismul combinatoriu specific memoriei și fanteziei mereu capricioase ale Norei Iuga. Poemele din prima secțiune a cărții, *Mandala*, țintesc spre zonele apocalipsului interior: „ascult muzică pe întuneric i'm not a horse să-mi rup cu dinții pielea neagră de pe piept/ și să rânjesc când te călăresc și port piteni acele au o lungime de / 5.57 cm injecții cu gentamicină și secreții vaginale dincolo de ușă e Dumnezeu/ se spală singur pe picioare se rade în cap își tatuează cruci zbiară la/ mama să scoată rufe pe sârmă printre cămăși una mai păstrează mirosul tău/ de carne crudă albă salivez pînă mi se lipește limba de calorifer/ îmi scobesc cu lingura uterul în cavitatea asta pot intra cu tot cu cap/ în crupa asta tu te ghemuiești și-mi zgîrii pereții pînă la sînge/ interiorul grunjos e uns cu slănină apa și uleiul nu se amestecă/ tu te umfli ca o meduză printre porozitățile mărului meu coajă tare gust/ dulce-acrișor infinitele tale membre îmi caută inima pe dinăuntru/ o inimă plată farfurie zburătoare/ îmi ascut cîngile”.

În contextul *mandalei* totul dobîndește însă o altă semnificație. Visceralitatea devine revelație, trăirea pură este trecută prin filtrele lucidității, totul se transformă într-o viziune poetică și are prea puțină importanță dacă în realitate Oana Cătălina Ninu este bîntuită sau nu de obsesiile care răzbat dintre versurile poemului. Important este ca, în spiritul *mandalei*, microcosmosul (*EU-1*) să se integreze în macrocosmos (în cazul concret, lumea exterioară, Bucureștiul). Or, microcosmosul din poemul citat (și din foarte multe altele), se încadrează perfect macrocosmosului, așa cum este el imaginat de poetă în secțiunea *Nu e timpul fato: „Bucureștiul prin care te plimbi fără nimic pe sub fustă/* bucureștiul cu cruce albite și Dumnezeu pitic lingîndu-și rănile/ bucureștiul decojind succesiv foiele de ceapă de pe cupola bisericii/ bazele chioare îmbrîncindu-și colivele pentru soldații lor roșii/ morți la datorie cu darabalele afirmînd cuminte între pulpe toaca lucioasă/ (...) / sfîntul altar se crăcănează drept pe mijloc țeasta și se crăcănează drept pe mijloc/ nu poți nici măcar să arunci mîncarea uitată cu zilele în frigider/ să arunci resturile de carne moartă uitată cu săptămînile în tine/ strîngi din dinți strîngi rahatul din fața ușii aprinzi lumînări la morți pentru cei vii/ (...) / bucureștiul cu labe păroase

se sprijină pe umărul tău/ bucureștiul te ține de mîna și ți se face frică/ cerul umed și portocaliu și se lipește de ceafă”. Versuri splendide, orice s-ar spune, chiar dacă viziunea care se degajă din ele nu este deloc una convenabilă celor care continuă să creadă în finalitatea moralizatoare a artei.

Cu un microcosmos și un macrocosmos, precum cele din imaginarul poetic al Oanei Cătălina Ninu nu-ți mai rămîne decît să te gîndești la sinucidere. Totul este negru în suflet și în jur, nimic nu pare în măsură să ofere iluzia unei speranțe. Ieșirea din coșmar pare imposibilă. Înțelepciunea hindusă ne învață însă că pentru eliberarea de dezechilibre/insatisfacții este necesară înțelegerea mecanismelor de producere a acestora. Altfel spus, este nevoie de luciditate pentru identificarea surselor dezechilibrelor/insatisfacțiilor. Nu întîmplător, ultima secțiune a cărții, *trăiesc într-o continuă ficțiune sau pentru o apocalipsă a interiorului (în loc de epilog)* este dedicată celui de-al treilea postulat enunțat la începutul acestui articol. Mai mult decît atât, ultimul poem al volumului se numește chiar *Luciditate*: „luciditatea asta cronică stă încolăcită pe mine ca o crustă de carne/ pe întuneric scrijelesc pe dinăuntru o mandală fără centru/ și mă simt ca-n poșghița apoasă dintre pui și coaja de ou/ (...) / trăiesc într-un creier ca o spiră neagră/ mă ghemuiesc aici ca un fetus în borcan/ din cînd în cînd ciocurile reci ale puilor ciugulindu-se pe spate/ unul cîde unul pînă la sînge și loviturile tot mai dese/ spintecîndu-mi țeasta/ cu greu răzbat pînă la mine urletele voastre/ reproșurile voastre că nu trăiesc cea ce scriu/ cu pași imprezvizibili vine pe la spate o călugăriță tînără/ cu mătaniile atîrnînd între sîni/ o călugăriță tînără îmi taie brusc/ părul”.

Acesta este cel mai important poem în economia cărții, adevărată profesiune de credință. El spune explicit ceea ce întregul volum sugerează: *mandala* Oanei Catalina Ninu este una incompletă. Din ea lipsește centrul, „înțelepciunea ultimă”, momentul deplinei armonii cu Universul, rezervat adevăraților inițiați. Chiar și așa însă, înțelegerea poeziei asupra apocalipsului contemporan (interior și exterior) o depășește cu mult pe cea a celor care îi judecă poemele.

Inteligentă și cultivată, posesoare a unei sensibilități puțin comune, și a unui imaginar poetic de invidiat, Oana Cătălina Ninu este una dintre vocile foarte promițătoare ale celei mai noi generații de poeți români. ■

Cărți primite

- Bică N. Căciuleanu, *Visări originale sau Brambura pe nicăieri*, roman, Piatra Neamț, Ed. Crigarux, 2005. 96 pag.
- Efm Tarlapan, *Pro-scris*, volum selectiv, cuprinde satire, fabule, miniaturi epigramatice, parodii, aforisme, versuri pentru copii, memorialistică, interviuri, Cluj-Napoca, Ed. Cartimpex, 2005 (prefața de Victor Prohin, prezentare pe ultima copertă de Theodor Codreanu). 592 pag.
- Titi Damian, *Fagul*, roman, București, Ed. Bizantina, 2005 (prezentare pe ultima copertă de Passionaria Stoicescu). 344 pag.
- Toni Hulubei Macovei, *Curcubeie în noapte*, Iași, Ed. Junimea, 2005 (versuri). 110 pag.
- Sicu V. Macovei, *Anotimpuri aiurea*, variațiuni pe o temă de Antonio Vivaldi, Iași, Ed. Junimea, 2005 (versuri). 96 pag.
- Petru M. Ardelean, *Icoana stelei ce-a murit*, studii și articole despre Eminescu, preloslovie de G. I. Tohăneanu, Arad, Ed. Multimedia Internațional, 2005. 172 pag.
- Berdj Așgian, *Tezaurul de înțelepciune al cugetărilor și al proverbelor*, Târgu-Mureș, Ed. Ardealul, 2005. 250 pag.
- Icu Crăciun, *În spatele călărețului*, microroman, Beclean, Ed. Clubul Saeculum, 2005. 120 pag.
- Alexandra Ares, *Exilată în trecut*, prefață de Mircea Ghițulescu, București, Ed. Cartea Românească, 2005 (proză scurtă). 246 pag.
- *Anchete literare în perioada 1890-1914*, text stabilit de Victor Durnea și Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, prefață, note, comentarii și traducerea textului francez de Victor Durnea, Iași, Ed. Alfa, 2005. 360 pag.
- Arh. Vasile, elea, *Arhitectura secolului 20*, Ed. Capitel, 2006, 549 pag.

critică literară

Alex Ștefănescu

O CARTE PE SĂPTĂMÂNĂ

O conștiință

În fraze austere

Printre intelectualii conștienți de responsabilitatea lor, activi și dramatic necesari, care s-au afirmat în Basarabia după 1989 se numără și Valentina Tăzlăuanu, prezență de neignorată în eseistică și în critica de teatru. Revista pe care o conduce la Chișinău, *Sud-Est cultural*, promovează — ca și *Contrafort*, deși nu de pe exact aceeași poziție — profesionalismul și o atitudine emancipată, lipsită de complexe, în diversele domenii ale culturii. Această revistă, sobră, de o impecabilă ținută publicistică, este cea care a făcut-o cunoscută în România, pe autoare, în mai mare măsură chiar decât cărțile sale, greu de găsit în librării (*Măsură de prezență*, 1999, *Teatru. Patru texte, patru autori*, selecție și studiu introductiv de Valentina Tăzlăuanu, 2000, *Literatura din Basarabia în sec. XX. Dramaturgie*, selecție și studiu introductiv de Valentina Tăzlăuanu, 2004).

Volumul *Discursuri paralele*, recent pus în circulație, cuprinde de altfel o mare parte dintre eseurile apărute în ultimii ani ca editoriale în revista *Sud-Est* (așa i se spune, pe scurt, publicației). Deși scrise în situații diferite și, poate, în stări de spirit diferite, deși unele dintre ele se referă direct la anumite evenimente culturale, aceste articole au o surprinzătoare continuitate de fond, constituindu-se în monologul unei conștiințe intens preocupate de soarta societății românești, îndeosebi a celei din stânga Prutului.

Autoarea nu este o negativistă, nu are o viziune cinic-apocaliptică asupra viitorului lumii ei, nu se lasă cuprinsă, ca de o beție, de plăcerea ieftină de a se persifla tot ce se întreprinde în jur — ca atâția alți intelectuali, care se consideră un fel de musafiri în propria lor țară. Dar nici nu-și face iluzii. Gravă și responsabilă, capabilă să înțeleagă esențialul și străină de orice dorință de cochetărie stilistică, ea descrie în fraze austere și tocmai de aceea zguduitoare situația disperată din Republica Moldova:

„«Obiectivul istoric» ce a prins contur în '89 promițând renașterea și integrarea națională s-a îndepărtat încetul cu încetul, compromis cu metodă și practic anulat în acești ultimi ani de salturi politicianiste inimaginabile prin cinismul dar și prin ironia lor destinală. «Idealul» cel mai la îndemână a devenit plecarea în lume, fuga din acest loc vitregit de soartă, în care apele sunt mereu tulburi, iar duhoarea trecutului apropiat mereu irespirabilă. Dezamăgirea, neputința și resentimentul față de tot au devenit starea de spirit generală care înmlăștinează viața și întunecă orizonturile.

Sub acest aspect s-ar putea vorbi de o dramă a tinerei generații basarabene. [...]

Când ești încă tânăr, te lași purtat de val într-un soi de uitare de sine și de ceilalți. Nu simți deloc nevoia să te oprești și să-ți explici de unde vine energia care te propulsează spre viață și, cu atât mai puțin, să încerci a te dumeri care este ecuația în care această viață a ta își încifrează originea, semnificația particulară, traiectoria comună sau irepetabilă. Drama începe acolo unde sfârșește inconștiența.“

Absența numelor

Eseista se pronunță, cu aceeași siguranță lipsită de emfază, în cele mai complicate și subtile probleme ale literaturii (și, bineînțeles, ale teatrului, în care este specialistă). Ea redefiniște, de exemplu, în termeni de ultimă oră, raportul dintre critică și creația literară:

„În marele spectacol al literaturii, criticii i se rezervă, inerțial, un rol secundar. Șansa ei de a deveni protagonistă este (aproape) nulă.

Dar lucrurile se mai schimbă.

Transformarea pe care a suportat-o critica de-a lungul ultimului secol este de domeniul evidentei. Bineînțeles că această metamorfoză nu a putut avea loc fără influența directă — nu și exclusivă a literaturii. Startul schimbării a fost dat mult înainte ca textualismul sau alte novitale estetice să fi strecurat în această delicată relație un plus de fragilitate.

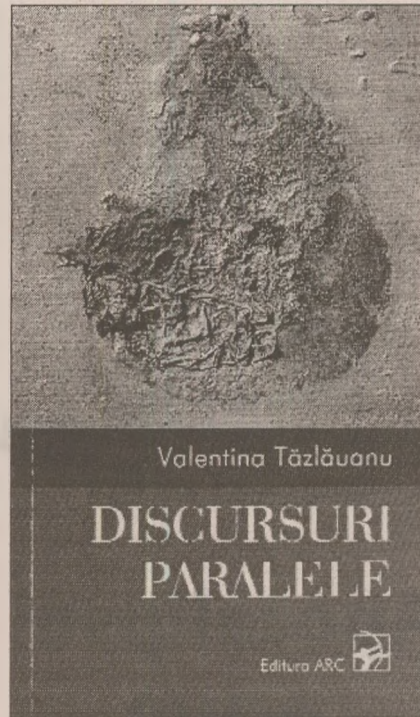
Estomparea frontierelor dintre demersul critic și opera interpretată (discursul fiind privit din această perspectivă ca modelator al obiectului interpretării, iar obiectul ca modelator al discursului) și deplasarea sau transferul «funcției critice» nu sunt decât consecințele firești ale unui proces mai îndelungat. Critica se consideră într-o măsură tot mai mare literatură, construindu-și pe această bază conștiința de sine, iar literatura, la rândul ei și din aceleași rațiuni, dorindu-se, din ce în ce mai mult, critică.“

Pe Valentina Tăzlăuanu nu o derutează schimbările. Ea examinează calm fiecare nouă și o evaluează, din perspectiva unui om al secolului douăzeci și unu. Este surprinzătoare această receptivitate profesionalizată, lipsită de exaltare, la o autoare dintr-o zonă a lumii în care agricultura se face uneori cu unelte din secolul nouăsprezece.

Eseista, care nu prea obișnuiește să se amuze pe seama situației din Basarabia (sau din România), folosește totuși uneori ironia și aume atunci când vrea să lichideze repede, fără inutile și dizgrațioase zvârcoliri, concepții aberante, cum ar fi aceea despre inutilitatea culturii în condițiile economiei de piață. Intelectualii din Basarabia — explică ironic Valentina Tăzlăuanu — „au înțeles să participe la o mișcare de eliberare națională și la una de eliberare de... cultură“. Unele dintre titluri sunt, și ele,

ironice sau de-a dreptul sarcastice: *Naturi statice cu intelectuali*, *Legături rușinoase*, *Cultura «de uz intern»*, *Platitudinea fără-de-njelesului*, *Prăpastia dintre generații ca figură de stil* etc. Autoarea are, probabil, un moment de secretă maliție când compune asemenea sintagme cu adresa.

Trebuie spus totuși că textele ei polemice sunt în general lipsite de destinatar. Eseista nu polemizează cu cineva anume, ci cu situații, descrise sintetic. Aceasta grijă de a nu personaliza discuția conferă publicisticii ei o anumită eleganță, dar o și face nespectaculoasă. Valentina Tăzlăuanu ar ajunge repede un personaj de prim-plan al vieții noastre literare dacă s-ar angaja în dispute cu adversari de idei reali și identificabili. Dar, probabil, n-ar mai fi ea însăși. ■

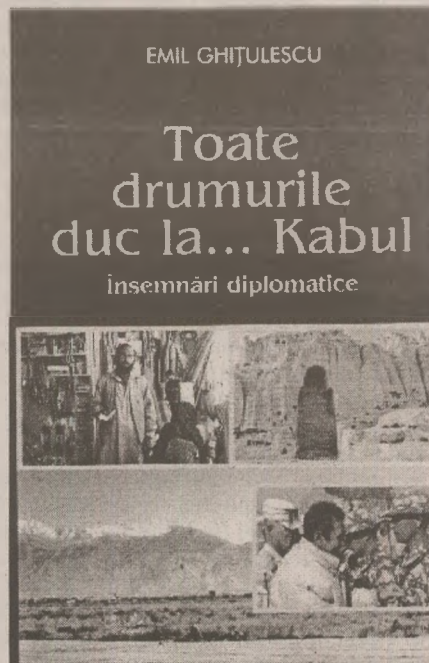
Valentina Tăzlăuanu, *Discursuri paralele, eseuri*, Chișinău, Ed. Arc, 2005. 216 pag.

Literatură și diplomație

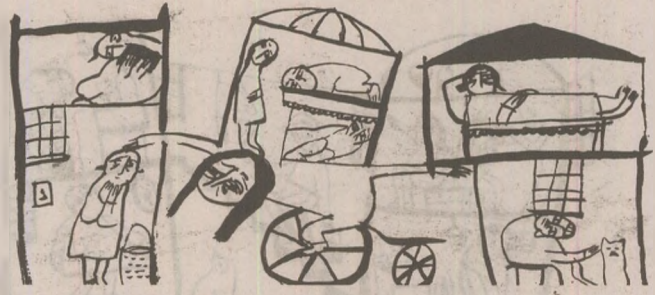
Diplomat de carieră, ambasador al României, în ultimii ani, în Pakistan și Afganistan, Emil Ghițulescu este și un om de cultură, cunoscut în lumea literară pentru monografia consacrată lui Vasile Alecsandri și pentru descoperirea unor similitudini impresionante între destinul lui Eminescu și acela al unui mare poet pakistanez, Iqbal. Cartea pe care a publicat-o recent, *Toate drumurile duc la... Kabul*, se referă la experiența trăită după anul 2000 ca ambasador, într-o zonă a lumii cu o istorie plină de dramatism. Primul moment evocat în carte este acela al participării sale, în 2001, după un drum riscant cu avioneta de la Islamabad la Kabul, la ceremonia instalării guvernului afgan condus de Hamid Karzai. În continuare, cartea se populează treptat cu numeroase personaje, unele aduse în prim-plan, altele lăsate în planul doi, cu o artă regizorală care reconstituie fluxul firesc al vieții.

Emil Ghițulescu este nu numai ambasadorul unui stat, ci și ambasadorul unei culturi, din care face un mijloc de comunicare mai eficient uneori decât întreg arsenalul elocvenței diplomatice. În carte este surprins frecvent — și în aceasta constă originalitatea ei — procesul apropiării prin cultură a unor oameni despre care s-ar putea crede că n-au nimic comun. În exotica, pentru europeni, lume orientală, Emil Ghițulescu găsește, iar când nu găsește, creează o receptivitate maximă pentru valorile literaturii, muzicii, artei plastice, teatrului din România. Putem considera cartea sa nu numai o lecție aplicată de diplomație, ci și un studiu de sociologie a culturii dătător de optimism, în opoziție cu teoriile melodramatice, la modă azi, despre necomunicarea între culturi, despre războiul inevitabil al civilizațiilor etc. Este vorba, am putea spune, de o lucrare memorialistică remarcabilă prin suflul ei umanist.

În volum există și un dosar de presă, ca și un compartiment rezervat unor fotografii cu o indiscutabilă valoare documentară. Tinerii care vor să devină diplomați sau jurnaliști ar avea numai de învățat parcurgând cu atenție acest ansamblu de texte și imagini. (Al. Șt.)

actualitatea

Martie

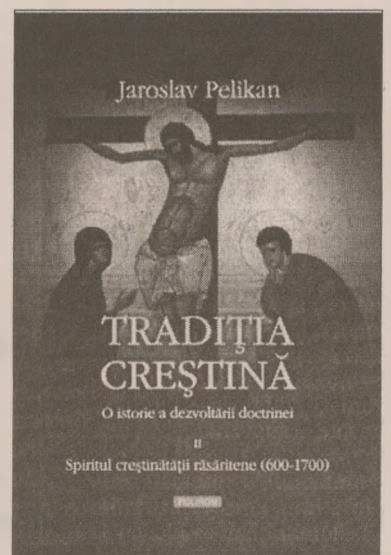
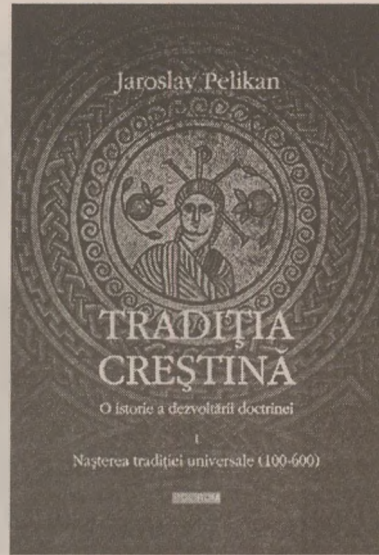
✚

ste Topîrceanu un mare creator de lumi grotești, joviale; este el măcar un liric malițios? Sau numai un cronicar vesel? „se întreabă G. Călinescu în *Istoria sa*, excluzând din start ultima ipoteză, Criticul trece în revistă o serie de artiști care au știut să pună gravitate în comic și un strop de pietate în caricatură și, referitor la Topîrceanu, conchide printr-un paradox cu aterizare pe ambele muchii ale flerului critic: „El nu-i niciodată atât de liric încât să fie mare, niciodată atât de facil încât să nu fie poet“. Și, probabil în virtutea aceleiași umori care îl determinase să-l includă pe Ilarie Voronca printre „tradiționaliști“, îl plasează pe Topîrceanu în rîndul „moderniștilor“. Trece parcă voit peste una din puținele izbucniri sarcastice ale poetului: „Și noi facem mallarmism cuțo-vlah, pe care îl numim modernism“ (*Scrisori fără adresă*). Contestat de unii critici ai vremii lui (Iorga, Lovinescu, P. Constantinescu), ignorat în mare măsură de criticii mai noi, George Topîrceanu (21 martie 1886 — 7 mai 1937) rămîne, fără discuție, un scriitor interbelic extrem de agreat de cititori. Într-un articol despre autorul *Rapsodiilor*, Demostene Botez îi subliniază popularitatea: „Cred că dl. Topîrceanu are cei mai mulți cititori. Sînt chiar unii care îl citeșc fără să știe, căci sînt oameni care-i spun versurile pe dinafară, fără să știe de cine sînt făcute, de parcă s-ar fi născut ca poezia populară“. Instalată într-o atmosferă confortabilă de firesc, creația lui Topîrceanu se perpetuează mult timp sub forma unui „folclor citadin“, cum numai cu scrierile lui Anton Pann ori ale lui Conachi se mai întîmplase. Naturaletă funciară a rostirii, muzicalitatea versului „jucat“ prin combinații de rime și de măsuri, o anume întrebuintare „înveselitoare“ a neologismului fac rețeta unui stil de succes, nesofisticat și accesibil. Poate tocmai aici, în această accesibilitate fără frontiere sociale, rezidă și explicația îndelungatei colaborări la *Viața românească* — unde Topîrceanu a fost un apreciat secretar de redacție — ca și prietenia pe viață cu G. Ibrăileanu, mentorul ei. Înființată la 1 martie 1906 (centenarul se cere măcar amintit), revista ieșeană își propune un program extrem de ambițios: să culturalizeze masele și să convingă de necesitatea unui specific național în cultură. Într-un articol retrospectiv intitulat *După 27 de ani*, publicat cu ocazia retragerii lui de la conducerea revistei, G. Ibrăileanu prezintă particularitățile social-culturale din momentul ei de debut. „În 1906, cînd a apărut revista, situația era aceasta: Sus o elită socială care nu cetea decît franțuzește. Jos un popor care nu cetea nimic“. Convinși de necesitatea unei culturi care să-i includă și pe „umiliții și ofensații vieții“ (formulă sadoveniană cu iz dostoevskian), întemeietorii *Vieții românești* recurg la „poporanism“, un termen cu înțeles mai mult progresist decît estetic. Cu aerul său de „diletant superior“ care aspiră la a scrie pe înțelesul cît mai multor cititori, Topîrceanu va fi considerat un colaborator de prima mîna al revistei și de C. Stere, fondatorul ei de fapt. Preocupat de psihologia rîsului, poetul face însemnări pe studiile lui Bergson, este entomolog de ocazie și se declară sedus de ideea „cinematografului în relief“. Prin acest profil intelectual destul de complex dar oarecum comun în interbelic (să ne amintim, de pildă, că Gib Mihăescu, pasionat de astronomie, studia cerul cu un telescop montat pe acoperișul casei sale), autorul *Parodiilor originale* îi cucerește atât pe românii de rînd, cît și pe cei din clasele privilegiate, oferindu-și parcă anume operele ca liant cultural pentru un popor „rupt în bucăți“, după cum se plîngea Ibrăileanu. Pornind din București, de la umilul post de copist, va ajunge în 1911 în redacția *Vieții românești*, schimbîndu-și pentru totdeauna „locul și norocul“. Cînd, după terminarea războiului din care de-abia scăpase dă semne că ar vrea să redevină bucureștean, criticul îl cheamă la ordine: „Consultă-te bine, i se adresează el îngrijorat, și scrie-mi confidențial ce ai de gînd să faci. Te întreb fiindcă de hotărîrea d-tale atîrnă oarecari hotărîri ale mele“. Apelul se dovedește din nou cu folos. Dacă debutul editorial din 1916 fusese de bun augur, cu două volume deodată: *Parodii originale* și *Balade vesele*, seria de reeditări îl va face atât de popular, încît în 1926 Topîrceanu devine laureat al Premiului național pentru poezie. Ascensiunea continuă și, după un alt deceniu în care și publică *Migdalele amare* (1928), este ales membru corespondent al Academiei Române. La 10 martie 1936 se stinge G. Ibrăileanu, omul cu adevărat providențial pentru viața și evoluția artistică a celui mai autentic parodist român. Și, cu cît cei doi par mai deosebiți în toate, cu atât mai impresionante sînt dovezile lor de prietenie și de apreciere reciprocă. „Mi-e tare dor de d-ta și de Iași, aștia spun, fiindcă mi-e rușine să fiu superlativ în expresiune“ — scrie Topîrceanu în aprilie 1918, cînd părea atras de Bucureștiul adolescenței sale. Iar criticul G. Ibrăileanu nu știrbește cu nimic din autoritatea judecăților lui de valoare, considerîndu-l un virtuoz al condeiului care, într-o limbă literară nefixată, „are instinctul infailibil în alegerea cuvintelor“, în timp ce „frază lui este construită din blocuri, fără pietricele intermediare, înșiruie care caracterizează și fraza lui Caragiale“. Este evident că, cel puțin pe latura ei umoristică, o istorie a literaturii române fără Topîrceanu nici nu poate fi concepută.

calendar

Gabriela URSACHI

6.03.1883 - s-a născut Carol Ardeleanu (m. 1949)	17.03.1964 - a murit Al.O.Teodoreanu (n. 1894)
6.03.1897 - s-a născut Margareta Sterian (m. 1991)	17.03.1979 - a murit Emil Vora (n. 1906)
6.03.1913 - s-a născut Radu Brateș (m. 1973)	17.03.1980 - a murit Traian Lăzărescu (n. 1904)
6.03.1933 - s-a născut Ion Bodunescu	17.03.1994 - a murit Liviu Călin (n. 1930)
6.03.1935 - s-a născut Serafim Saka	17.03.2003 - a murit Adina-Elena Arsenescu (n.1918)
6.03.1936 - s-a născut Bujor Nedelcovici	17.03.2005 - a murit Adrian Marino (n. 1921)
6.03.1938 - s-a născut Andrei Șerban Velescu	
6.03.1986 - a murit Alexandru-Traian Rally (n. 1897)	
7.03.1819 - s-a născut Alecu Russo (m. 1859)	18.03.1823 - s-a născut C.D.Aricescu (m. 1886)
7.03.1883 - s-a născut Urmuz (m. 1923)	18.03.1896 - s-a născut Alexandru Colorian (m. 1971)
7.03.1913 - s-a născut Alec Duma (m. 1980)	18.03.1909 - s-a născut Barbu Brezianu
7.03.1924 - s-a născut Alexandru Ivănescu	18.03.1910 - s-a născut Ioana Postelnicu (m. 2004)
7.03.1924 - s-a născut Pavel Starostin	18.03.1917 - s-a născut Mircea I.Ionescu-Quintus
7.03.1929 - s-a născut Micaela Slăvescu	18.03.1921 - s-a născut Valeriu Anania
7.03.1939 - s-a născut Mihai Ungheanu	18.03.1926 - s-a născut Romul Munteanu
7.03.1944 - s-a născut Paul Cornel Chitic	18.03.1936 - s-a născut Paul Sân-Petru
7.03.1946 - s-a născut Alexandru Deal	18.03.1942 - s-a născut Eugen Dorcescu
7.03.1948 - s-a născut Virginia Mușat	18.03.1973 - a murit Demostene Botez (n. 1893)
	18.03.1994 - a murit Petre Pascu (n. 1909)

Eveniment editorial

✚

ditura Polirom a lansat marți, 7 martie a.c., la Librăria „Cărturești“, primele două volume din *Tradiția creștină*. *O istorie a dezvoltării doctrinei*, de Jaroslav Pelikan. În prezența unui public numeros, au vorbit: profesorul Remus Rus, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, cercetătorul Costion Nicolescu, de la Muzeul „Țăneluș“ din Iași, jurnalistul Ovidiu Șimonca, redactor-șef la „Observatorul cultural“, din partea editurii, precum și părintele Nicolai Buga, traducătorul volumului doi. Traducerea volumului unu aparține Silviei Palade, de față la lansare. Invitații au prezentat, fiecare din perspectiva sa, personalitatea autorului, valoarea lucrării și păreriile lor despre importanța acestei versiuni pentru mediul cultural și teologic românesc.

Istoricul și teologul Jaroslav Pelikan este socotit a fi unul dintre cei mai mari savanți în viață. S-a născut în urmă cu 83 de ani la Akron, Ohio, dintr-o familie de pastor luteran din Slovacia, imigrată în America. La vârsta de 2 ani și jumătate știa să citească și să folosească mașina de scris; la mai puțin de șase ani vorbea slovacă, cehă, germană, engleza, iar în colegii va aprofunda rusa, sârba, precum și latina, greaca veche, ebraica și slavona. La mai puțin de 23 de ani obținea titlul de doctor la Universitatea din Chicago. Începea astfel o carieră universitară strălucită, care avea să însumeze peste 50 de ani de profesorat. A predat la mai multe universități și colegii (Valparaiso, Concordia, Chicago), dar mai ales la Universitatea Yale (1978-1996), unde a deținut poziția de „Sterling Professor of History“ și unde a fost un timp decan al Facultății de Studii Graduate. A publicat peste 30 de cărți, de la prima, intitulată *From Luther to Kierkegaard*, scrisă pe cînd avea 30 de ani și până la ultima, *Credo. Historical and Theological Introduction to Creeds and Confessions of Faith in*

Christian Tradition, apărută în 2004. A primit peste 40 de titluri onorifice și distincții, dintre care titlul de „Legendă în viață“ (Living Legend) dat de Biblioteca Congresului American, cu ocazia celebrării a 200 de ani de la întemeierea celebrei instituții (împreună cu generalul Colin Powell, violonistul Isaac Stern, dar și cu (sic!) Barbara Streisand și Big Bird). În 2004, a primit premiul John W. Kluge, oferit de aceeași bibliotecă, un premiu de 1 milion de dolari, pe care l-a împărțit cu filosoful francez Paul Ricoeur. „O a donne Ricoeur a un prix Kluge“ avea să scrie cu o ironie nedesimulată „Le Monde“, făcând aluzie la faptul că magnatul din industria media americană dorea să-și creeze propriul său „premiu Nobel“. L-au pus și pe Pelikan, nu numai pe Ricoeur la temelia faimei de mecena a unui magnat american, dornic să fie comparat cu inventatorul dinamitei, am zice noi.

Tradiția creștină, lucrarea monumentală în cinci volume, scrisă între 1971-1989, care este pusă acum la îndemîna publicului românesc, este capodopera profesorului Pelikan. Ea reia, după 100 de ani, demersul istoricului german Adolf von Hamack, dar la un nivel superior. Însușind peste 2100 de pagini, peste 180 de pagini de bibliografie (din care 100 conținând numai izvoare în greacă, latină, ebraică, aramaică, siriacă, slavonă etc.), *Tradiția creștină* este lucrarea despre care, cu modestie, profesorul speră că va rămîne în memoria urmașilor, o istorie a ceea ce, în cele aproape 20 de secole, „Biserica lui Iisus Hristos a crezut, a învățat și a mărturisit pe baza Cuvîntului lui Hristos“.

Este cu atât mai importantă traducerea în românește a lucrării cu cît, așa cum observă toți specialiștii, lucrarea dovedește că Pelikan privea *Tradiția creștină* din perspectiva Sfinților Părinți, pe care i-a studiat cu seriozitatea și metoda deprinse de la Hamack și cu dragostea și sensibilitatea slavă, pe care i-a sădit-o prietenia sa cu marele George Florowski, principalul său mentor, cu John Meyendorff, cu Alexandru Schmemman și alții. Aceasta prietenie, dar mai ales cea a Sfinților Părinți l-au determinat să îmbrățișeze Ortodoxia cu mult înainte de data oficială a convertirii, 25 martie 1998.

Pr. prof. Nicolai BUGA

literatură

*
* *
*

Toată noaptea
ai gemut și ai cântat
sub mine
precum o vioară Stradivari
Am plecat în zori
cu primul tren
din care priveam răsăritul
ca un măcel medieval
împrôșcând zidurile și turnurile
acelei cetăți blestemate
în care tu ai rămas tânără și fără sens
scriind poeme
cu sânii ca lupii și sexul
în flăcări
ca steaua polară.

țara de dincolo de ferestre

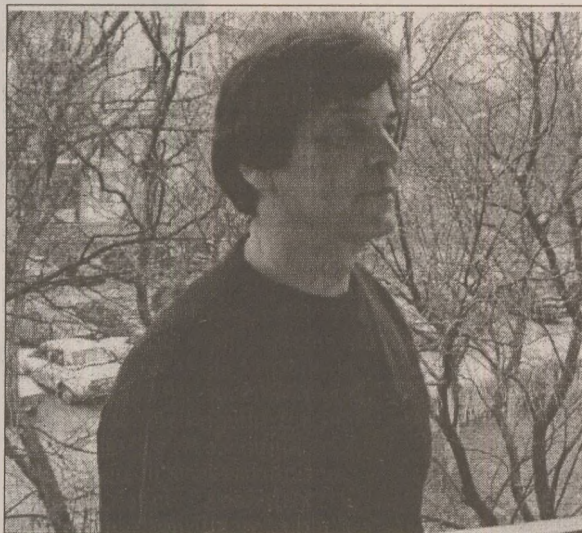
Mi-a rămas pe retină o imagine ultimă tulbure:
tu așteptând pe peronul unei gări mohorâte
cu cerul deasupra nedecis între îmbulzeala norilor
și niște raze mototolite
Era o sâmbătă după-amiază
un câine jigărit ne-a adulmecat o vreme pașii urmele
a dat din coadă a prietenie a speranță
mai apoi s-a îndepărtat cu un fel de smerenie
Câțiva indivizi dubioși ne priveau cu atenție
tu — puțin înainte, eu — puțin după tine, am luat-o,
ocolind două-trei bălți, în direcția știută
Aveai — parcă — un pulover nou, fără culoare, poate gri
poate bej, oricum ceva ce nu mai văzusem pe tine
și nici nu-ți venea prea acătării (ți-era fața galbenă
pământie) doar sânii strânși violent în corset
știau să-și deconspire relieful bogat
De o parte și de alta a pavajului tremurau
aceleași flori mărunte aceleași ierburi mizerabile
în minte: am intrat într-un butic, am cumpărat un vin
roșu, o tămâioasă de Segarcea sau așa ceva,
tu ai mai cerut un Monte Carlo eu — cu voce joasă —
două latex prophylactics
Am ajuns în fața blocului, (un kitsch în culori tipătoare),
de curând dat în folosință, cineva cobora val-vârtej treptele
lăsând în urmă o dără jalnică de parfum,
La etajul doi ne-am oprit, ai răsucit cheia
cu deosebită prudență, am intrat pe furiș,
amândoi respiram hoștește, tu ai dispărut, probabil
în baie, eu ascultam tăcerea, ascultam albul pereților
În fața ferestrei am privit ca de atâtea ori
până dincolo de balta cu trestii și stuf
până dincolo de turla bisericii romano-catolice
Acolo, undeva, mai departe — știam de la tine — începea
o țară străină.

Priviri

Moartea mă privește atentă-distrată
(amiază copilăroasă de iarnă)
de la etajul zece
din cer
Privesc și eu
găzele roșii
ce inundă primăvărat
trotuarul
Alerg o vreme
de-a lungul bordurii
până când ceea ce-mi dilată ochii
e disperarea neagră
din luciul pantofilor

*
* *
*

Presimțeam încă din vis trezirea
și luptam — era încă o luptă fericită deși inegală —
luptam să nu mă mai trezesc
știind că acolo în vis eram eu cel adevărat,
cel însoțit (doamne ce tânăr, definitiv tânăr),
sub o ploaie de lumină curgând pe rânile fericite.

Eugen Bunaru

Presimțeam deja acea intrare în vis a razelor,
a sunetelor, a obiectelor din dimineața târzie
și visul era încă puternic, încorporând în sine
lumina din jur, sub tălpile regăsite și goale,
căci fugeam în vis, coboram și urcam scări,
alergam prin locuri dintotdeauna,
întâlneam chipuri absorbite luminos de fiecare treaptă
coborâtă? urcată? — în celălalt timp, în celălalt spațiu.
Eram încă redat mie, mă bucuram încă de arhetipul
meu regăsit,
auzeam voci, de atunci, într-o curte, pe stradă,
existau speranțe de-a reține acel chip regăsit,
de-a nu mai ieși niciodată din acea dispariție veche
și tandră, acolo unde orice trezire
m-ar fi aflat pe mine însumi atât de târziu.
Călcam iarba uriașă de atunci, strigam pe cineva de atunci
cu glasul meu de atunci, înlănțuiam toate chipurile,
toate glasurile, toate ecourile de atunci, eram fericit,
cu tălpile intrând fericite în tiparul lor de atunci
și dintr-o dată mi-auzeam buzele bolborosind
în ochiul bătrân al luminii.

Poem

Apa minerală are gust
de apă minerală
fața de masă pătată
este cu adevărat o față
de masă pătată
puiul din ciorbă
strălucește ca un pui
în ciorbă
pendulul de pe perete
ticăie precum un pendul
pe perete
jur împrejur
s-au adunat obiecte
și cărți ca niște obiecte
și cărți care s-au adunat
jur împrejur
foaia albă
ce se holbează la mine
este chiar foaia albă
ce se holbează la mine
pixul cu care scriu
aceste cuvinte acest poem
este tocmai pixul cu care
scriu aceste cuvinte

acest poem

* * *

Poate femeia te așteaptă
chip vălurit de ferestre
iar tu ignori — undeva departe
claustrat într-o amintire —
sângele ei pulsativ asemenea
unei păsări decapitate
ale cărei aripi continuă să lovească
să aprindă aerul să încoroneze,
cu vopsea roșie dealurile și orașele
(din ce în ce mai străine
mai exotice)
până când pleoapele tale
vor simți cum n-au mai rămas
pe lume decât razele reci ale
dimineții
și un fel de gânduri
ale nimănuși ca niște plante fragede
tremurând sub picături rezezi de ploaie

Plecare

Va poposi curând și clipa
Când tu-mi vei face cu aripa
Căci eu voi fi deja
Departe undeva
Voi fi gonind nebun cu bicicleta
Ori poate-n colb și-n soare cu șareta
Spre 'nalte ceruri ori mai scunde
Voi rătăci spre cine știe unde
și tu-mi vei face doar cu mâna
și eu voi ști că tu mi-ai fost stăpână
Va hohoti atunci lumina dintre noi
În care una-am fost și amândoi.

Paternitate

Azi mi-am tăiat în sfârșit unghiile,
o cam luaseră razna de la o vreme,
deveniseră, asta e adevărul, agresive
Acum am o senzație neplăcută — de gol —
în jurul buricelor degetelor.
În timp ce mănuiam foarfeca, retezându-le,
am reflectat la soarta acestor
fragmente, fragmentuțe din mine, ce mai,
din propria-mi existență
Le-am adunat atent cu mătura și fârașul
și le-am azvârlit cât colo în coșul de plastic cu
resturi menajere
În curând vor ajunge în mormanul pestilențial
din containerul cartierului
Vor intra cu ajutorul serviciului
de salubritate în circuitul elementelor
Îmi amintesc, am citit undeva,
că unghiile ca și părul și barba
cresc insistent și după ce ai murit
E ca și cum ți-ai scormoni postum
paternitatea nimicului.

* * *

Pășeam hoștește
printre pereți de demult
și obiecte amurgind
în unghere
Priveam în gol
în aerul atotștiutor
Așa am și găsit ascuns printre
vechituri bastonul cu mâner
de argint al străbunicului
după mamă, pe numele lui
Costa Buchin
Tot așa din oglindă
țâșneau garoafe albe
negrăit de albe
se rostogoleau peste chipul
dormind
a moarte. ■

I t e r a t u r ă

Autoportret la persoana a doua

Cornelia Maria Savu, Roman cu sertare, București, Editura Vinea, 2005.

Pentru cei ce o cunosc pe Cornelia Maria Savu în ipostaza ei de persoană publică, îndeosebi ca jurnalist cultural bine informat și de un real curaj civic, poezia sa poate constitui o surpriză. Dovadă și recentul ei volum*, deși, pentru avizați, el se înscrie coerent în linia definită, în timp, de volumele anterioare, „cinci cărți cu poezii/ subțiri ascuțite le-ai vrut/ din straniul oțel al damaschinilor“, cum, judicios, le caracterizează însăși autoarea, într-un *autoportret la persoana a doua*.

Surpriza de care vorbeam o reprezintă extrema concentrare și abstragere din realul (foarte) vizibil a discursului liric, o reticență și o pudoare calofilă ce merg până la a condensa într-un vârf de ac teritorii vaste ale experienței. Dacă poeta ne oferă, ca om „al cetății“ fațeta diurnă a personalității sale, prin poezie ea își etalează chipul nocturn, realizând un *descensus ad inferos*. Din interstițiile rostirii lirice, contingentul nu lipsește, dar este integrat unei tragedii cosmice, un soi de fază *solve* a alchimiei sinelui. În cartea Corneliei Maria Savu precumpănește discursul mediat, indirect, sugerat, veritabil *autoportret la persoana a doua*, detașat, detectabil, parcă în pofida voinței auctoriale, îndărătul unei perpetue măști. Când poemul spune *tu*, asta vrea să însemne *eu*, dar retractilitatea își urmează netulburată artificiile: „și tu ai trecut prin zile/ cu timpul scos din țâfâni/ când așezai piatra peste/ o altă piatră numind-o grădină/ și-n următoarea clipă dădeai/ buzna la masa de scris/ pregătită să-ți însălezi o postfață“ (*postfață la noul manual de grădinărit*). Mai există însă, încă o posibilă accepție a acestei persoane a doua generice: aceea a solidarității, a alterității reconfortante — „viața încă/ mai avea farmec/ și chiar literatura era suportabilă/ când celălalt rămânea încă eu...“ (*o moarte onorifică*).

Reminiscența culturală, aluzia atent cultivată indică și un alt mod de a se confesa prin recurs la alteritate. Adesea, punctul real de pornire al poemului nu se mai lasă ghicit, pentru el vorbește însă elocvent o atmosferă de tristețe și blazare ce nu are cum să înșele: „tot mai mult „poemele mele/ sunt sindicul străduței întortocheate/ dintr-un oraș cuprins de ciumă/ fac numărătoarea morților/ îi somez pe cei vii să răsară-n ferestre vâruite încui ușile/ pun în jgheaburi piinea și vinul/ doar știi că pină la urmă/ fiecărui i se fixează locul/ între contaminare și pedeapsă/ (și mai susținem noi că/ poezia sporește când/ boala și moartea șterg/ interdicțiile?)“ (*pe covorul roșu*).

Din spaimă, din meditația asupra morții și a resurrecției se nasc poemele Corneliei Maria Savu, dar numai sub aripa ficționalității asumate ca destin, într-o falsă „viață

liniștită“, căci este dusă „la adăpostul unei blănite de șoarece/ (cu gîtul tăiat de lama/ așezată între slănină și cașcaval)“ (*alonzanfan*).

Maxima indignare a poetei se manifestă în legătură cu destinul poetului în lume, îndeosebi într-una „bizantină“, dar nici atunci tonul nu iese din cadența sa egală, iar aerul sec, intelectualizant, nu dispăre: „și cum să lupți tu împotriva/ predicatelor polifoniei acesteia/ cu iz bizantin/ cum să-i momești eterile/ în culoarul îngust și să-i/ spulberi în mlaștinile sintaxei/ cavaleria infanteria (...) sunt cuvinte ușoare ca/ sămînța de plop/ în țările disperate cu ieșire la mare/ și cel care scrie acolo/ sortit e pe veci să aleagă/ între răfuială și alibi“ (*o altă versiune*). În viziunea poetei, lupta scriitorului este una inegală, de unde teama că miza ei e derizorie, deși minunile n-au pierit, căci există un factor neînsemnat în aparență, dar capabil să răstoarne jocul: „nu se pot face schimbări politice/ fără schimbarea modurilor în muzică“ (*ademenirea și ceața*), afirmă un poet pentru care esteticul nu e zădărnice, căci „eliptice sunt căile Domnului/ între nu și da/ între da și nu“ (*pămînt de la Ierusalim*). O ironie amară macină însă acest optimism, fiindcă și legile morții, ale acestui spectru „veșnic la pîndă“, sunt implacabile, iar apele mării, în loc să repete scena biblică a despicării lor, în vederea exodului izbăvitor, „au făcut pîrtie/ să treacă moartea/ și pe celălalt mal“ (*mazuzah*).

Aproape fiecare poem al Corneliei Maria Savu din primul ciclu (*o menadă închisă în lift*) este eseistic și metaliterar, în sensul că ia în discuție ficțiunea literară și rostul ei: „oricum poezia e-o moarte onorifică“ (*o moarte onorifică*), „unde-ți stă capul îți vor sta/ mîine poemele“ (*alonzanfan II*), „arsă cu fierul roșu să fi fost/ și n-ai fi crezut ca alta să-ți fie bravura/ decît să faci un romance/ din viețile celorlalți“ (*postfață la noul manual de grădinărit*), „am învățat cheița de aur a ficțiunii“ (*la capătul frazelor curajoase*) etc.

Cel de-al doilea ciclu al volumului, *ingeborg și paul*, este net dominat de imagistica morții, a damnațiunii, dincolo de care se prefigurează palid zorii unei resurrecții tainice. Pretextul liric este dat de proiecția în imaginar a poetei germane Ingeborg Bachmann, moartă într-un incendiu provocat de propria-i țigară aprinsă, prilej pentru autoare să însceneze dialoguri și situații din „prima dimineață după moarte“ (I). Luxuriante se desfășoară acum, în voia lor, scenariile poetei, care înfățișează necesara moarte dinainte de renaștere, umilintă de a asculta de barbarii spiritului, de a fi jertfă, trăind o viață îngemănată cu moartea (morală, în primul rând), adică o *viață clinică*, într-o formulare fericită. Acest ultim ansamblu poemat are ceva impresionant, de pustie biblică străbătută de un duh nimitor. Eroii lirici practică „rugăciunea dublă a scrisului“ (p. 46) și experimentează moartea culcați în poeme, scrisul devenind „scriu de plop, ușor, pornit în derivă pe riul amniotic“ (p. 47), spre o posibilă renaștere.

În acest ultim ciclu de poeme, este mînuit cu dexteritate unul din procedeele favorite ale autoarei: preluarea unor motive și sintagme lirice, la un anumit interval după întâia lor prezență în volum, și investirea lor cu noi reverberații semantice, printr-o altă contextualizare. Unul din aceste motive repetate este, bunăoară, cel al *lichidului amniotic*, semnificativ pentru voința de abisalitate a lirismului Corneliei Maria Savu: „mă spăl pe mîini în/ ligheanul plin cu lichidul amniotic/ (nu tocmai de negăsit în/ bucătăria unei poete“, afirmase deja autoarea în *pentru Fleur Adcock*).

În mod progresiv, scrisul poetei câștigă în emoție, în fervoare (una introvertită, ce-i drept), în spontaneitate, devenind joc *pro se*, plăcere pură, imersată în sine, în absența intenționalității. Iar poemul final, alcătuit din versurile terminale ale poemelor ce compun ultimul ciclu, apare ca un ansamblu autonom, al cărui cuvînt de ordine este misterul, paradoxul creator: „să nu trăiești/ ușor/ să nu scrii ușor să nu mori ușor./ Dumnezeu este indescifrabil“ (p. 39). Zorii prefigurați sunt aceia ai unei vieți mai autentice, pentru care a meritat să plătești prețul multiplu al morții, al nebuniei, al sacrificiului. Cornelia Maria Savu, poetă de un indiscutabil rafinament, își condensează, astfel, impecabil, într-o unică „parabolă“ existențială, poemele intens reflexive.

Simona-Grazia DIMA

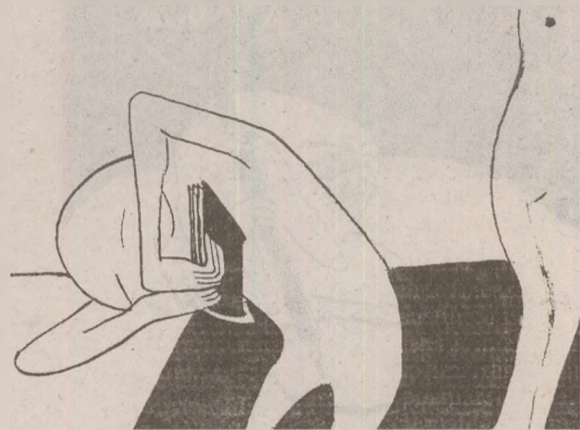
Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Bucurie dulce

Bucurie dulce
Pădure roșcată
Umbra roua-și zmulge
Dintre sîinii-n roată
Caldă peste lume
Și mi-o dă în spume
S-o mănînc anume
Pîn'o să-mi zugrume
Vrejul de om reavăn...

Coaja de mesteacăn
Ia-mă dă-mă-n leagăn
Suie-mă în soare
Să-i pun întrebare
De ce-mi ești tu dragă
Cînd anii-mi dezleagă
Bruma lor întreagă
Din strîmta desagă
De ce-mi ești tu scumpă
Cînd vin hoți să-mi rumpă
Haina grea de plumbă
Cămașa-mi dezbumbă
Mîinile-n piepți bagă
Inima să-mi tragă
Și s-o ducă, ducă-n
Rîșnița năucă
Să devin nălucă...

literatură

Simona Vasilache

LECTURI LA ZI

Urechea păcătosului

Mihai MORARU

STUDII ȘI TEXTE

1*

O CARTE POPULARĂ NECUNOSCUTĂ

VITEAZUL ȘI MOARTEA

Cartea
Universitară

Mihai Moraru, *O carte populară necunoscută: „Viteazul și Moartea”, Editura Cartea Universitară, București, 2005, 164 pag.*

Cred că o legendă rusească, de care literatura n-a rămas străină, spune că semnul de moarte apropiată e să-ți ascuți numele strigat de niciunde cu, să zic așa, familiară răceală. E genul de „dialog” pe care se construiește, bunăoară (doar de dragul de-a da un exemplu ceva mai recent de la noi), *România morții* a lui Minulescu. Sigur, înaintând către modernitate, moartea devine scumpă la vorbă și discretă. Pe *côté*-ul lui moralizator, însă, de cinic inventar al păcatelor pe care nu mai poți să le îndrepti, fiindcă sosit-a clipa, motivul morții care-ți predică e mult mai vechi. Istoria lui, și avatarurile românești, sistematizate pe baza unei cuprinzătoare bibliografii, fac tema de cercetare pe care-o dezvoltă Mihai Moraru în *O carte populară necunoscută: „Viteazul și moartea”,* volumul pe care l-a publicat de curând la Cartea Universitară.

Urmind tipicul unei bune lucrări de comparatistică, Mihai Moraru ia urma textului ajuns, în cultura noastră, o „curiozitate” folclorică, și-i găsește o ascendență ilustră: un dialog occidental, scris în latină (*Dialogus Mortis cum Homine* sau *De Morte prologus*), pe urmă tradus în germana medievală și, mai apoi, în slavonă, formă sub care infiltrază spațiul estic. Aici, întâlnește influența bizantină, prilej de metisaj între surse. Ajunsă pe teren croat, tema recâștigă ceva din tradiția vestică, alunecând în canonul „judecății” la care se cîntăresc virtuți și vicii, bune și rele. Răspîndit în mai toate literaturile medievale (de la, să zicem, turmurul dintre Carnaval și Păsesimi la *Everyman*), modelul ale cărui atingeri cu cărți bisericești și, dimpotrivă, cu scrieri vulgarizatoare Mihai Moraru le urmărește atent seamănă, din ce în ce, cu dezvoltarea alegorică a aceluiași, repetat, memento: *o, superbe, quid superbis, tua superbia superavit.*

Firește, înainte să ia în seamă partea de semnificație a unor narațiuni ici-colo versificate sau dramatizate, Mihai Moraru stăruie asupra analizei strict filologice. Altfel spus, ca să treci la comentariul unui text din care, fiindcă-i aparține pluripotentului *Morgenstimmung* literar, poți face, pînă la urmă, orice, îl poți înrudi cu multe altele sau îi poți găsi nenumărați urmași peste veac, întru slovă ori spirit, se cuvine să știi, întâi, foarte precis cu ce material lucrezi. Migală universitară, veți spune, dificilă și cronofagă, poate chiar nițel deplasată, de ce, în fond, atîtea excursuri erudite? Ei, bine, fiindcă și scopul și mijloacele cărții o cer. Scopul, trebuie spus, nu e acela de-a da verdicte de valoare altfel decît în termeni de adecvare la o „gestă” culturală. Toată plăcerea unui autor cu simțul (și cu experiența) edițiilor stă în rotirea unei bucațele de manuscris pînă-i află locul într-un tablou de epocă dîndu-și *ronde-bosse* de palimpsest. Așa că, *a propos* de mijloace, evaluarea pe care el o face îi seamănă întocmai unui test cu izotopi de carbon. O cercetare țintită, în care toate lanselele (*i.e.* ipotezele de lucru) trimise pe text dinspre zona de literatură universală unde Mihai Moraru îl vede potrivit de „mușcă” din rezerva lui de inedit, transportînd-o în zona cealaltă, a tiparelor, a sistemelor. Placînd, așadar, structuri (fie ele și conjecturale) pe macheta oarbă.

Asemenea „particule” relevante pentru comportarea ansamblului sînt, bunăoară, anume forme dialectale al căror aranjament dă ca sigură o primă versiune moldovenească a „poveștii” *Viteazul și Moartea*. Comparînd manuscrisele, Mihai Moraru conchide că textul a circulat mai puțin, și trunchiat, în ara Românească și în Transilvania, trecînd deja o bună perioadă de timp între prima *traducere* și apariția lor. Am spus *traducere*, fiindcă asta este, chiar dacă sursa și persoana traducătorului rămîn necunoscute, *Viteazul și Moartea*. Pentru cine s-a fixat la simetria romboidală a operei *orale, colective, anonime și sincretice* și ignoră regulile de societate după care literatura veche dansează cu folclorul (Mihai Moraru include în carte, de altfel, un capitol despre *les danses macabres* și despre moartea — sic! — vitezomană), poate părea surprinzător că un text popular e, în fapt, foarte... cult. În epoca în care latina „decade” în jignitoare cumetrie vernaculară, cultura înaltă, cărărată fie pe stîlpul bisericii, fie pe-acela al legendelor exclusiviste, cavaleștești, difuzează, oarecum caricată folcloric, și pe la noi, unde doar romanticii au auzit zăngănit de armuri cu ștaif.

De unde a venit acest dialog țînînd, totuși, de orînduiri

care aveau, bine exprimată, gena cinismului (să fi însemnat, cîndva — din *kuôn, kunos* — viață de cîine?), în filosofia noastră mai puțin deprinsă cu sfidarea? Precizarea pe care o face Mihai Moraru, fără să-i indice, neîndoelnic, originea, restrînge semnificativ mulțimea posibilităților: „În ceea ce privește sursa traducerii, singurele indicii mai sigure pe care le conțin cele mai vechi copii pot fi considerate menționatele forme masculine ale unor adjective sau pronume relaționate cu substantivul *moarte*. [...] Explicația apariției acestor forme nu poate fi decît aceea că traducerea românească s-a făcut dintr-o limbă în care substantivul *moarte* era de genul masculin. Această limbă putea fi cea greacă sau cea germană. În capitolul al IV-lea aducem cîteva argumente în favoarea celei din urmă dintre aceste ipoteze.”

Dau, așadar, paginile spre capitolul IV (lăsînd în urmă, cu părerea de rău a economistului de spațiu, o discuție despre circulația motivelor „morale” în literatura română veche, pe care pot s-o guste, liniștiți, și neiuibitorii „genului”, precum și problema sensibilă a barocului românesc), un eseu despre teatru, la trecerea de la Evul Mediu întunecat la luminile scenei (renascentiste). În literatura română de pînă-n 1770, prea puțin plecată către dramă, *Viteazul și Moartea* a înclinat mai mult spre omilie decît spre spectacol. De aici, alunecări de sens, încercînd să forțeze „înregimentarea” textului în legiunea paleativelor creștine, leacuri de suferință și întristare. Mai legitimă, spune, printre rînduri, Mihai Moraru, ar putea fi apropierea scenei de înfruntările din basme, mai ales de imprudentele exerciții de fală, în care, așa cum e subestimată valoarea calului răpciugos, a fratelui mai mic etc., deci a *inferiorului*, așa e disprețuit un adversar a cărui aparență rufoasă poate-ascunde un nebănuit pericol. E vorba, așadar, de confruntarea a doi eroi, într-un decor de turnir, „la șas frumos” (în paranteză fie spus, necurățiile din *Monastirea Argeșului*, de exemplu, se petrec tot *pe un mal frumos*), o confruntare generică, de vreme ce se repetă pentru toți muritorii la fel. Într-o istorioară moralizatoare, moartea este, culmea, amorală. Sau, dimpotrivă, toți oamenii sînt păcătoși, așa că la ce bun diferențele.

Urechea păcătosului tipic (care e cavalerul, de-ar fi să ne luăm după Jacques de Vitry, de părere că într-un turnir se comiteau toate cele șapte păcate capitale) „prinde”, la un moment dat, în cursul dialogului, un zvon de pericol. Atunci apare „negocierea”. Cavalerul fie îi oferă Morții averea lui în schimbul unui răgaz (aminarea trimite, observă Mihai Moraru, la motivul morții înșelate, *a la roumaine* sau *a la russe*, din *Ivan Turbincă*), fie chiar vrea s-o ia de soție (să îmbrace, adică, haina morții drept cămașă de mire — ceea ce, de fapt, nu e o rezolvare, ci doar binecunoscutul echivoc mioritic). Aici intervine, în versiunile românești, o deosebire. Moartea nu e o doamnă care poate fi, în ciuda nemilosteniei ei, curtată, ci un bărbat. Avînd în vedere că *Prologul Morții* n-a circulat în greacă, spune Mihai Moraru, sub formă de dialog dramatic, sorții înclină spre o sursă germană a traducerii.

Trecînd la comentariul textului, după lămurirea reperelor filologice, Mihai Moraru dedică un capitol artei de-a muri (frumos), între legiure bisericească și cutumă folclorică. Așadar, răgazul pe care cavalerul i-l cere morții este porția de timp care-i mai trebuie ca să se-aseze unei vieți nesăbuite. Datina cere ca moartea să-l prindă pe om pregătit, cînd ar fi să vină, încît ignorarea acestei *preparatio* este, în sine, un *hybris*. De aceea, poate, textul nu mai spune nimic despre ce se-ntîmplă după ce viața viteazului a fost curmată, nelăsîndu-i, adică, nici o speranță într-o lume viitoare, amenajată prin fel de fel de ritualuri pe care Mihai Moraru le enumeră cu pricepere de folclorist. Formula de final, păstrată, cu variații, în aproape toate textele antologate în volum, de slavire a lui Dumnezeu, e un „facă-se voia Ta” spus cu resemnarea unui al treilea, martor tăcut la înfruntarea inegală dintre Moarte și voinic. În pielea acestui al treilea intră autorul cărții, păstrînd un stil ceremonios, cu volute baroce, în stare să te atragă peste rîndurile de foarte migălite detalii tehnice. Scris cu empatia specialistului relaxat și flexibil, studiul lui Mihai Moraru e, dincolo de priceperea de-a clarifica o problemă de strict interes (vetero) filologic, un turnir ce recuperează, vitejește, un text lăsat să moară. ■

critică literară

Negativist, intelectualist, obiectivist, rezistent prin familiarismul atitudinii și al producției literare, cu un scris ambiguu și iresponsabil; un element dubios, cu rude în străinătate; o javră mic-burgheză... Calificativele din repertoriul anilor '50, ai luptei de clasă și ai realismului socialist, i se potrivesc lui Radu

Cosașu la perfecție, cu acea ironie a sortii care consacră mârșăviile unei epoci prin adevărurile cristalizate în alta. În limbajul lemnos și cu gândirea lor viclean-rudimentară, activiștii care îi pun aceste etichete tânărului reporter și scriitor par să înțeleagă că dincolo de entuziasmele omului nou, de puritatea revoluționară a convingerilor și conduitei lui, de cuadrații înfiorați în fața realizărilor comunismului sovietic și autohton, se află ceva bine depozitat și ascuns. Un al doilea eu, sfios și tremurător ca piftia, dar reliefat, câteodată, cu o surprinzătoare vigoare și proiectat în exterior cu energia oricărui *trouble-fête*. Ce-i de făcut? Politrucii își cunosc meseria și meseria, apelând la întregul arsenal din dotare: expedierea „rebelilor” pe șantier, în uzină, ori excluderea din câmpul muncii, demascarea publică și șantajul privat, cenzura oficială și ofertele amicale de colaborare, pe o scală mergând de la duritatea de satrap ideologic a unui Reznicek (Leonte Răutu) și până la cumsecădenia malignă a Băiatului activist-securist-agitator-provocator-turnător... În schimb, obiectul acestor presiuni deformatoare și subiectul care le înregistrează pe propria piele nu știe prea bine ce vrea și ce poate să facă, până când și până unde i se dă dreptul să gândească, în ce constă, în fond, Revoluția căreia i s-a alăturat și comunismul în care continuă să creadă. În miezul extraordinarului volum din ciclul *Supraviețuirilor*, intitulat *Logica* și reeditat, după douăzeci de ani, într-un context liberal, se află o nepotrivire de caracter și o confuzie de termeni: „kadiș” pentru Fadeev, pentru «Razgrom», «kadiș» pentru Maiakovski, pentru revoluționarii care au murit nesupuși unor ordine criminale. Am simțit că trebuie să-mi trag sufletul, oșbosit de vinovăția misticismului meu irațional. Nici vorbă; din nu știu ce ședință, îmi răsări expresia unuia care luase apărarea unui tumător: «comisese o simplă mârșăvie». Cum să interzici «simplele mârșăvii» într-o revoluție care vrea să schimbe lumea? și cum ar arăta lumea nouă după ce a acceptat să fie schimbată printr-o «simplă mârșăvie»? și a scrie mincinos, din necesitate prost înțeleasă — căci a înțelege bine necesitatea înseamnă a scrie adevărat — nu e și asta (...) asimilabil cu o «simplă mârșăvie»? „Bine, n-am citit tot Marxul, cu Marxi, dar vreau pagina aceea unde el cere ca revoluția să mintă, pentru a triumfa. Dă-mi, tată al nostru din rafturi de cărți — cum scrisese în «Contemporanul» editorul acela pe care-l întâlnisem în noaptea de Ajun — pagina aceea din «Manifest» prin care mi se cere să mint! Eu am intrat în U.T.C., unde nimeni nu mi-a cerut să, și dacă mi-ar fi ordonat să, aș fi plecat, strigând «Traiască revoluția proletară!», aceea care nu invidiază decât pe inventatorul trandafirului, le-aș fi trântit ușa, așa cum o făcusem când taică-meu afirmase că bine s-a făcut reprimându-se Comuna din Paris”; „Totuși, dacă o revoluție proletară reprimă cu aceleași metode și puști ca ale contrarevoluției, atunci în ce constă inocența ei? Înălțimea idealului? Justețea cauzei? Există cadavre juste și cadavre injuste?”; „Toată problema unei revoluții e reprimarea, pedeapsa? Urmă o tăcere. Între Babelul ucis și pușca fumegândă apărui un soldat care ținea în mâini un pachet de cărți pe coperta cărora era desenat un soldat ținând la piept un automat; voi putea invoca inocența mea pentru debutul meu literar? Mi-am spus fără menajamente că mă scrântisem și devenisem mai reacționar decât taică-meu: odată confundasem sărbătorile religioase — într-o sinagogă, ajunseseam să confund plutoanele de execuție! Unde se va sfârși această «degringoladă contrarevoluționară»? Progresasem, desigur (...) dar dacă progresasem era numai în cedarea unor poziții de clasă, după cum îmi șoptiră, clar, ca niște izvoare, seminariile din Slătineanu, sfintele seminarii la «Cele trei izvoare constitutive ale marxismului» (pp. 215-217).

Capitolul *În oglindă*, din care este desprins fragmentul de mai sus, și întreaga carte se rotesc în jurul acestei „blestemate probleme insolubile” ce angajează deopotrivă viața și literatura autorului. Traseul biografic, expus

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMĂNEASCĂ

Spovedania unui convins

Radu Cosașu, *Supraviețuirile, 3. Logica*, Editura Fundației PRO, București, 2004, 320 p.

sintetic, în câte un desfășurător existențial derulat rapid, sau, dimpotrivă, decupat în episoade și frânturi dilatate de memoria afectivă a protagonistului, se desenează în linie dreaptă, până la actualele porți ale îndoielii. Deși provine, într-adevăr, dintr-un mediu burghez, conservator, înrădăcinat în tradiții religioase și economice, cu gusturi literare îndoielnice (tatăl e un fervent admirator al lui Cezar Petrescu, spre disperarea fiului, care jură pe celălalt Petrescu, pe *Camil*), Oscar Rohrlsch se rupe cu violență de placenta familială, alăturându-se mișcării revoluționare și luptând, cu toată energia primei tinereți, pentru izbânda Cauzei. Este intervalul instalării comunismului în România, după un război în care măcelărirea sistematică a evreilor îi aruncă pe mulți în brațele socialismului, la sânul lui utopic. În această fază, textele penibile ale foarte tânărului „scriitor”, aglomerări de clișee propagandistice în care arareori străbate raza unei imagini norocoase, nu constituie, așa-zicând, un păcat consistent, o culpă majoră. După o decadă, însă, lucrurile se schimbă în mod fundamental. Regimul deja consolidat la noi nu mai are dușmani de lichidat; și atunci

îi inventează. Represaliile după Revoluția budapestană sunt dure, destalinizarea inițiată de Hrușciiov fiind dublată, în mândra noastră patrie, de o restalinizare în beneficiul lui Dej, sub stindard național. Iată istoria mare, cu reverberații dureroase la nivelul istoriei mici. Vechea lume, distrusă de noua orânduire, supraviețuiește prin personaje ruinate, prin maniere ce nu mai folosesc nimănui și amintiri de *belle époque* făcând, literalmente, rău. Mătușile lui Radu Cosașu, pe care Teodor Mazilu îl sfătuiește să le descrie pentru a se salva ca prozator, apar ca niște franjuri dintr-un covor destrămat. În curățenia amplă pe care stendhaliana Sanseverina, alături de robacea Ecaterina, o inițiază sistematic în casă, putem vedea un gest cu o anume simbolistică: o restaurare — fie și casnică, domestică — a vechii lumii și a rosturilor ei. Din această perspectivă, reacțiile colerice ale tânărului cocoloșit sunt și ele mai mult decât expresia unui temperament. Fiul denaturat care n-a voit să vină la înmormântarea tatălui și nepotul ingrat din prezent continuă să se opună *ordinii* burgheze. Epoca nouă și cea veche dau curățeniei accepții complet diferite. Și nu este deloc greu de ghicit care dintre ele o *curăță* pe cealaltă.

Încă tânărul scriitor ar trebui să fie fericit în această minunată lume nouă; sau măcar mulțumit. Însă nici autismul lui creator nu este perfect etanș, nici convingerea inițială că Revoluția comunistă trebuie făcută cu orice preț nu a rămas incasabilă. Lucrurile s-au schimbat, e adevărat, dar nu în sensul dorit, sperat, visat. Privind cu minimă atenție în jur, trecând dincolo de cortina optimismului de paradă, nu se poate să nu observi că totul (aproape totul) este — cu un termen dușmănos — o porcărie. Reporterul se vede contrariat, bruscat și, de la un punct, dislocat de pe orbita sa de către realitățile pe care le tot cosmetizează și înfațișează jubilat. Lipsită de suport artistic, ficțiunea devine o biată, jalnică minciună, împovărând pagina și sufletul autorului de serviciu. Ca la un Panait Istrati, dar într-o durată considerabil mai lungă (cu ezitari, îndoieli, decepții și reveniri temporare la credința inițială), realitatea înconjurătoare dezmente constructul teoretic al omului de stânga. Socialismul real, cu activiști și cenzori, torționari și informatori, scriitorii colaboraționiști și firavi rezistenți, îl compromite definitiv pe cel utopic, ideal. Spovedania unui învins devine, aici, spovedania unui convins. Bineînțeles, într-un alt registru stilistic decât cel al lui Istrati, în maniera inconfundabilă pe care Radu Cosașu o va șlefui cu fiecare dintre cărțile lui veritabile; dar la o aceeași intensitate dramatică.

Deși publicată târziu, în 1985, *Logica*, prin conținutul de viață, vine în succesiunea imediată a gestului schițat de autor la Conferința din aprilie 1956 a tinerilor scriitori. Teoria „adevărului integral” îi aduce imprudentului care o formulează o promptă radiere profesională și socială (eliminări, excluderi, interdicții); dar celui ce va pune pe hârtie ciclul *Supraviețuirilor* ea îi furnizează o mică și prețioasă perlă de curaj personal. Atât de prețioasă, încât autorul o invocă, în paginile volumului de față, de treizeci și cinci de ori. ■

(Va urma)

comentarii critice

Interesant e faptul că deși cronologic „optzecistă”, Magda Cârneci demarează energic de pe teritoriul consacrat al poeziei generației „șazeciste”. Aceeași perspectivă a unui cosmos frământat de forțe stihiale, aceeași halucinantă expansiune a materiei în cuprinsul căreia agenții nimicirii coexistă cu cei ai „regenerării”, același concurs între „filosofia” vizionară, fatalmente abstractizantă, și stridentă concretețe a lumii fizice ne întâmpină în versurile d-sale care par a urmări nu o diferențiere de poetică, ci o integrare: „lumină și plumb, trenă lungă./ miluri, aurore, tornade./ zgură și praf peste continente și insule./ fluxuri, refluxuri, nebuloase albastre./ europe și asii./ și ierburi și pene, și vocale și litere./ privind înapoi, trenă lungă, planetă./ cap tăiat, aruncat viu în cosmos./ în încăpătoarea deltă a vidului./ în triunghiul întunecat” (*fugă pentru instrumente necunoscute*). O insașiabilitate expresionistă marchează, cu repetiție, ecoul fie și distorsionat al unei istorii crude. Foamea de experiențe ale umanului (*id est* de realizare întru uman) ce reprezintă altceva decât o reacție împotriva încătușării, alienării, mortificării umanului într-un context în care unica expresie admisă nu era decât cea relativ abstrasă a lirismului? „Nu ne mai ajung tumefiatele simțuri, tentacule rețezate ale bătrânei meduze arhaice./ imblinzite încet cu pedeapsă și foame./ înguste ferestre, zidite cu piatră și lut/ înaintea strălucirii./ Nu pentru urlet, ci pentru plîns/ nu ne mai ajung otrăvurile bunului simț./ teama, infinitul, extazul./ spațiul devorat ca un drog, un sicriu în alte sicrie./ timpii încurcându-și inelele./ bunul părinte neantul, trăgându-ne în jos de picioare./ totul îl fură pe om lui însuși, îi devoră substanța” (*ibidem*). Nota intrinsecă a acestui discurs al defulării moral-sociale îl constituie năzuința către o anatomo-fiziologie fabuloasă, către o înzestrare a ființei noastre cu simțuri și funcții suplimentare care să mitogafieze realitățile incive: „îmi trebuie mai multe auzuri./ îmi trebuie mai multe văzuri, o miie de guri, miriade de ochi./ să scriu cu o mie de degete, să mă scriu cu tot trupul./ în spațiu să las o cicatrice subțire./ în formă de cruce” (*ibidem*). Iar dacă nu e cu puțință multiplicarea simțurilor, o soluție salutară ar fi comunicarea intersenzorială avansind pînă la substituție: „dacă acele țipete acele lătrături./ sfîșind carnea nopții/ sînt ale ochilor care încep să zărească prin ceață./ sînt ale urechilor care încep încetișor să audă/ un ultrasunet insuportabil./ degetele presimt, mirosul profetizează” (*ibidem*). Să fie la mijloc un semnal al feminității altminteri cu grijă jugulate, ca o exacerbare a senzoriului?

Totul e scaldat aici într-un vacarm insuportabil, totul e „zgomot și furie”, cum bine remarcă N. Steinhardt, ca o proliferare a originarului țipăt al lui Munch. Dacă e o apocalipsă, e cu precădere una a zgomotului colosal, asurzitor: „aud voci, văd strigăte șuierătoare, divine comédii/ răsăr și apun, universuri identice se surpă în sine./ paradisuri, infernuri, locuri de trecere./ clopote de eter macerează timpanele./ hohotul deșucheat al bătrânei apocalipse/ ce se repetă etern” (*ibidem*). Coloana sonoră e cea uzuală a momentului '60: „acele țipete, acele lătrături./ rătăcind prin tăcerile uriașe, pustii” (*ibidem*). Sau într-un crescendo ce s-ar vrea muzical („acele țipete, acele lătrături./ strigătul, urletul, hohotul./ țes împreună un altfel de muzică, ce le topește pe toate” - *ibidem*), dar care culminează într-un soi de aneantizare acustică: „din ce în ce mai tare, mai tare./ asurzitor insuportabil distrugător./ din ce în ce mai încet, mai încet, mai încet./ șoptit, scîncit, abia murmurat, abia auzit./ încetînd, tăcere, asurzitoare tăcere, tăcînd” (*ibidem*). De reținut, așadar, contribuția autoarei la tabloul unui univers doldora de catastrofe, prăbușiri, dezastre, urlător cit se poate, neepuizat, după cum vedem, sub pana neoexpresioniștilor gen Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț, George Alboiu, Mihai Elin, simptomatice prelungit în deceniile ulterioare precum dovada unei rupturi cu contingentul obștesc, al unei minii ce se

Magda Cârneci, *Haosmos și alte poeme*
(antologie de poezie 1980-2000), Ed.
Paralela 45, 238 pag.

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Poeta față cu epoca

înveșmîntă în simbol, se răsfrînge în radicalitatea interogațiilor legate de sensul existenței. Teroarea, foarte probabil istoricește determinată, se proiectează la o scară universală: „Se clatină/ se surpă, se prăbușește cripta cosmică// arde/ timpul arde/ cu ale sale trei împletite șuvoaie// tintuind întunericul// clipa/ clipa crește cristal monstruos/ se dilată cuprinde privirea oarbă a lumii/ fața ei devastată// clipă ultimă patrie/ îngroapă-mă-n tine/ pășind cu tălpile goale/ vom arde în Clipă” (*patrie cosmică*). Un „conformism non-conformist” cum zice poeta însăși? Și da și nu, întrucit avem a face cu o rețetă poetică neînfeudată unui singur autor, relevînd o elaborare plurală. Cu un peisaj „programatic” (incluzînd, spre mai mult efect, redundanța retoricii cvasimetafizice), cultivat dincolo de momentul insurecțional '60 (conectat ca și acesta la marile vase sangvine ale creației interbelice), care semnifică un gen de poezie colectivă implicită.

Că lucrurile stau așa, ne dăm seama încă mai limpede urmărind evoluția producției în chestiune. După 1989, Magda Cârneci și-a dat pe față, dacă putem spune astfel, postura civică, inițial criptată, îngropată în nebuloasa neoromantică. D-sa se rostește acum deschis, în nume social, atașîndu-se pe neașteptate unor filoane încă mai îndepărtate ale poeziei românești (Arghezi, Cotruș, Goga, Coșbuc), împrejurare ce-i încarcă verbul de un fior al organicității. Canavaua pe care se țese proclamația — căci de așa ceva e vorba — este una mesianic-revendicativă, adusă la zi prin cîțiva termeni incontestabili în care cristalizează mesajul public: „Al nostru e pămîntul acesta fără viitor./ Al nostru e coșmarul acesta lipsit de cel ce-l visează./ Ai noștri sînt monștrii născuți de o minte străină./ A noastră e și fetița oligofrenă./ Da, noi sîntem mulțimea de paie și glod/ poporul de iarbă, urzică și ștevie/ noi creștem ca mușchiul la umbra joasă a zidurilor/ ne înmulțim în tăcere ca buruienile, ca păpădia/ pe noi nimeni nu ne poate distruge/ ne poate doar călca în picioare/ ne poate doar da hrană la cai și la vite/ ne poate mărungi în malaxoare// dar noi, noi, noi/ vom năpădi la sfîrșitul reprezentației/ ca iarba, mușchiul, urzicile/ citadelele voastre de cuvinte și zgîrie-norii aseptici// și arcurile voastre de marmură// și colosul de aur cu picioare de lut// și rachetele” (*Canon politic 1991-1994*). Conceptualizării cosmice îi ia locul dialectica nemijlocită a polisului ajuns în impas. Rivnită odinioară cu ardoare, aidoma unui bun suprem, libertatea se dovedește greu de aplicat într-un mediu pe care l-a viciat nu doar indigența materială, ci și cea spirituală, ocultarea conștiințelor: „Ce-o să faceți cu libertatea?/ croncane corbi sceptici prin parcuri/ statui dezumflate susură trist prin suburbii/ ce-o să faceți ce-o să faceți, lătră agonice/ bătrîni pensionari agitînd stegulețe, țipă ascuțit/ femei indignate agitînd copii și sacose//

Ce-o să faceți cu libertatea/ murmură sceptic Ecleziastul călare pe Sfinx, oare/ ce, îl întreabă doct Socrate pe Platon, oare ce,/ șoptește mîhnit Dostoievski din căruciorul lui cu roțile/ oare ce, grohăie politicienii și preșidenții// Da, chiar, ce-o să facem? Ce-o să facem?/ Ce-o să ne facem? Ne trezim singuri în mijlocul pieții centrale/ plină de hîrtii și pîriiașe de singe/ nu e nimeni în jur, toți au plecat/ difuzoarele urlă în gol/ ne tremură capul, picioarele, mîinile/ ne e frig, ne e foame, ne vine să plîngem” (*Quintet politic* [1992]). Dacă la început postura poetei era cea a unei paradoxale așteptări coroborate cu înregistrarea dezastrelor cosmice, ajunse la saturație, acum ea este cea a unui vates neînțeles. Vaticanarea i se pierde într-un climat al deriziunilor, al falsităților și decăderilor de sorginte omenească proximă, greu de contracarat de către un profet în propria-i cetate: „Poetul dănuie singur printre ruine/ poetul psalmodiază pentru bestii și fiare/ poetul se roagă la diamante și singe/ poetul întreabă unde sînt noile temple, poetul își recită singur stanțele printre hoituri/ poetul se mîncă singur pe sine// și se transformă în vorbe” (*ibidem*). „Într-o epocă pîndită de apocalipsă, trebuie să-ți crezi o conștiință apocaliptică dacă e să supraviețuiești și fizic și psihic și spiritual”, mărturisește autoarea. Dar actuala apocalipsă e degradată ea însăși. Nu se mai poate menține la înălțimea unui dramatism absolut, măcinată de suferințe comune, de nevoi banale care blochează impulsul transcendent. Drept care conștiința poetei se decide a păși pe covorul fierbinte al prozei noastre de toate zilele, asumîndu-și idealul unui om „foarte nou”, spectaculos prin normalitate, iradiant prin inserția sa într-o omenire pe care o poate mîntui pe orizontala civilizației celei atît de mult puse la incercare: „Ne-ar trebui iarăși un om. Un om nou, foarte nou./ Ne-ar trebui un om foarte înalt, un om cit un imobil cu multe etaje, multe lifturi,/ multe ferestre și o reclamă electrică orbitoare, care să se vadă din sud și din nord,/ de la stînga și dreapta, de sus și de jos, din toate continentele, de pe toate acoperișurile, din toate balcoanele” (*ibidem*).

Scriînd astfel, Magda Cârneci se manifestă ca unul din poeții noștri semnificativi pentru spiritul epocii, pentru acel *Zeitgeist* atît de des profanat de barzii ce l-au abordat în chip de „toboșari” ai mistificării propagandistice. ■

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Mariana Marin, Eugen
Negrici 1997

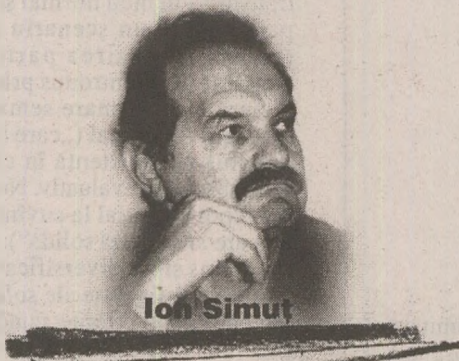
istorie literară

Lui Petre Pandrea (1904-1968) îi plăcea să se recomande ca scriitor și avocat, atrăgând atenția asupra combinației dintre cele două profesii care i-au asigurat independența de opinie: „*Mi-am păstrat cu îndârjire meseriile de avocat și de scriitor, pentru a fi autonom și pentru a putea ajuta pe alții, mai slăbănogi sau mai înfricoșați de eforturi*” — mărturisea el în preluțiile la un document memorialistic, redactat după ce trecuse pragul vârstei de 60 de ani, publicat postum în cel mai recent volum dintre restituirile de arhivă, *Soarele melancoliei, memorii* (p. 210), pagini recuperate de la Securitate de fiica sa Nadia Marcu-Pandrea în anii '90. Fusese închis timp de 10 ani, în două reprize (1948-1952 și 1958-1964). Biografia „mandarinului valah” a fost profund ultragiată de regimul comunist. Deși avea evidente convingeri de stânga, exprimate în presa interbelică, deși era un militant anti-fascist, Petre Pandrea nu a fost iertat pentru libertățile sale de atitudine, arătând repulsie atât pentru „huliganismul de dreapta”, cât și pentru „huliganismul de stânga”. Principalul motiv al persecuției (dar nu singurul) a fost, cu siguranță, faptul că era cumnatul lui Lucrețiu Pătrășcanu, comunistul căzut într-o dizgrație comandată de la Moscova. Altfel, Petre Pandrea avea, la vârful puterii politice comuniste, mulți prieteni din copilărie sau din studenție sau apărați în procesele din anii 1933-1944: Petru Groza, Ana Pauker, Ștefan Voitec, Avram Bunaciu, Ion Vințe — cărora le scrie zadarnic în 1948 să-l salveze de la Malmaison (scrisorile sunt deturmate de Securitate spre propria arhivă). Credea că este vorba de un pretext eronat, „idiot și inexact”. Prim-ministrului Petru Groza îi comunica faptul că stă exact în celula prin care trecuse și el, sugerând cu umor că nu vrea să-i repete destinul: „*N-am nici o poftă de martiraj și nici de mărire*” (p. 245). Anei Pauker îi amintește într-o scrisoare în franceză de prăjiturile pe care i le-a dus la Văcărești (p. 246). Lui Avram Bunaciu îi declară categoric: „*Tu știi că eu nu vreau să fac nici un fel de politică*” (p. 248). Mesajele nu ajung la destinație și nici dacă ar fi ajuns nu cred că s-ar fi bucurat de vreun ecou favorabil. Soarta îi era pecetluită: nu mai avea șansa de afirmare publică. Petre Pandrea a scris enorm pentru sertar: mii de pagini. Unele cărți nu au fost descoperite nici astăzi: un roman istoric, plasat în atmosfera pașoptistă, pentru care scrisese o prefață (p. 156-160) și încerca să-l sensibilizeze pe Alexandru Balaci pentru a-l publica (p. 142-155), și un volum cu titlul *Pravila de la Craiova*, contractat în 1966 la Editura Tineretului (p. 208). Am fost destul de surprins să aflu că Petre Pandrea a primit dreptul de a scrie în detenție: „*Romanul istoric a fost gândit și scris în pușcărie, în atmosfera de dezastru, monotonie și melancolie. Am stat 16 luni în izolare strictă, am revenit printre co-deținuți, la reeducare, zece luni, și l-am gândit mereu. La cerere, mi s-a dat hârtie și celulă separată, unde mi-am jucat păpușile. Timpul mi-a trecut în feerie*” (p. 160). Acest fapt s-o fi întâmplat prin anii '60, când condițiile de detenție s-au mai relaxat. Dar tot nu știu până acum ca vreun alt deținut politic să fi scris în închisoare altceva decât declarații pentru dosarul inculpatului. Cine a mai scris proză de ficțiune în închisorile comuniste din România? Nu știu nici un alt caz.

Opera postumă a lui Petre Pandrea a fost o revelație, al cărei echivalent nu-l gășesc decât în cazul lui Mircea Vulcănescu. În 2000, Editura Albatros publică *Memoriile mandarinului valah*. Toate celelalte volume de inedite le-a tipărit Editura Vremea, care și-a făcut un titlu de glorie din această restituire: *Reeducarea de la Aiud (jurnal penitenciar, 1961-1964)*, 2000; *Garda de Fier, jurnal de filosofie politică (memorii penitenciare)*, 2001; *Helvetizarea României (Jurnal intim; Pomul vieții 1947)*, 2001; *Crugul Mandarinului (Jurnal intim: 1952-1958)*, 2002; *Călugărul alb*, 2003; *Turnul de ivoari (memorii)*, 2004, și, în sfârșit, *Soarele melancoliei (memorii)*, 2005, cea mai recentă dintre apariții. Autorul și-a constituit dosare de probleme politice, pe care le-ar fi putut dezvolta eseistic, juridic, filosofic sau sociologic, dar nu a avut răgazul unei elaborări adecvate. Alunecă adesea într-o memorialistică justițiară și pamfletară.

Digresiv și nesistematic, Petre Pandrea e savuros în anecdotică din jurul personajelor sale celebre, din protopendada politică, mai veche sau mai nouă. E un anti-brătienist violent, cu argumentul reprimării sângeroase a

răscoalei din 1907. Dar nu numai atât: „*În 1915, Ionel Brătianu și Barbu Știrbey au dat dispoziții deucidere a celor doi băieți din flori ai prințului moștenitor Carol, viitorul Carol II. A fost ucisă și mama lor, ibovnica princiară din popor. Asasinatul s-a comis în numele rațiunii de stat, pentru a nu se crea viitori pretendenți la tron din os domnesc. Această ticăloșie anti-românească și lipsită de omenie ascundea alt substrat psihologic. Ionel Brătianu și Barbu Știrbey doreau să vâre într-o oribilă crimă pe regele Ferdinand și pe regina Maria, pentru a-i avea*

Anecdotică pamfletară

Petre Pandrea, Soarele melancoliei (memorii), prefață de Ștefan Dimitriu, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, Editura Vremea XXI, 2005, 304 p.

complici. Nimic nu leagă mai mult decât o crimă politică. Regina Maria era ibovnica lui Barbu Știrbey, cumnat cu Ionel Brătianu. Nu ajungea. Iubirea este efemeră. Știrbey și Brătianu aveau nevoie de o crimă comună cu capetele încoronate. I-a târât în complicitate la asasinat” (p. 130). Rechizitoriul nu se oprește aici: „*Ionel Brătianu și Barbu Știrbey au fost dictatorii țării românești din 1917 până în 1927, când a murit regele Ferdinand I. Complicitatea se afla între ei, în politică de iatac și asasinat. Brătianu și Știrbey au fost doi asasini, din voința de putere. S-au menținut două decenii. Ce valoare morală și politică au aceste două decenii sub egida lor? Care-i binele adus? Ce valori au stimulat?*” (p. 131). Conservatorii (Eminescu, Maiorescu, P. P. Carp) și C. Stere au fost, după părerea lui Petre Pandrea, adevărații apărați ai valorilor morale în politica românească. Istoricii trebuie să fie judecători

severi ai unor asemenea fapte abominabile. Memorialistul denunță și „dictaturile de alcov” Carol II-Elena Lupescu, Ana Pauker-Vasile Luca (p. 132) și speră că „*în numele comunismului, nu va mai fi voie să se comită injustiții și asasinat sub pretextul «secretelor de partid» și al «secretelor de stat»*” (p. 132). Petre Pandrea are astfel de momente de naivitate când crede în virtuțile „comunismului umanist” (p. 133), deși e capabil să analizeze în pagini vitriolante (p. 161-180) dedesubturile unor tertipurii ideologice, cum e, de pildă, realismul socialist.

Nu se pot uita nici alte portrete caricaturale. Despre Nicolae Titulescu nu are deloc cuvinte bune: „*Titulescu a fost personaj de rang secund pe eșichierul european. Proporțiile mitice, exagerate, au fost create de jurnaliști stipendiați cu peste o sută de milioane de lei, fonduri reptiliene anuale, care i-au stat la dispoziție. N. Titulescu avea o conversație de om al anticamerelor și al camarilei, mica și eleganta odăiță înainte de a intra la Stăpân. Titulescu a fost întotdeauna omul Măriei Sale. (...) Avea grija de garderoba lui Vintilă Brătianu. La Paris și Londra, trimetea cutii cu icre negre la ziariști și oameni politici. (...) În România, a cumpărat presa de dreapta, de centru și de stânga cu banii statului, risipind ca un nabab. N-avea scrupule și nici pudoare*” (p. 77). Deși simpatizat pentru harul de „scânteietor jurist oral, analist și polemist acerb”, apăra al proletarilor, „*Jenică Maurer*”, devenit șeful secției juridice a Academiei RPR, nu e iertat pentru că „*n-a scris în viața lui decât o duzină de cărți poștale ilustrate*” (p. 187). Mihai Beniuc e „*un fârcovnic al stalinismului*”, un „*bulibașă înconjurat de grațiile sale mondene, numitele poetese Emma Bretzliska, Nina [Cassian], Veronica [Porumbacu] și alte păsări răpitoare, cam obosite de truda cumpărării lucrurilor de preț pe la consignații, talcioc și pe la avocați sărăciți*” (p. 190). În Mihai (Ică) Antonescu și în Corneliu Zelea-Codreanu, „*candidați la rolul lui Hitler și Mussolini*”, pe care îi cunoaște din împrejurări cotidiene și din conflicte juvenile, descoperă lașitatea și dezertarea de la lupta cea mai banală, pentru că „*în orice dictator zace un iepure, un iepuraș fricos și laș*” (p. 205). Istrate Micescu, avocat notoriu în interbelic, beneficiază de un portret distrugător, pentru că „*zeii lui erau Mamona și vițelul de aur*”: „*prințul ciubucarilor și al marilor avocați pledanți bucureșteni, trecuți prin ciur și prin dârmon, fără alte idealuri decât banul*” (p. 206). Dar poate că victima pamfletului anecdotic, irevocabil zdrobită, rămâne Petru Groza: „*omul fără mustați și barbă, dar cu testicole înfierbântate, de armasar, spaima femeilor care se plimbă pe stradă, fiindcă le acostează ca un adolescent huliganic (...) Dacă Voitec este «femeia cu barbă» (barbat molău și șovăitor, decis numai în favoarea propriilor interese), apoi Groza este o prostituată a trotuarului politic, cu o mentalitate de prostituată și cu o memorie afectivă similară*” (p. 227). Savuros în dezvăluirile de culise și inventiv în anecdota pamfletară, Petre Pandrea te obligă să-l citezi. Când scrii despre memorialistica lui, riști să-ți transformi comentariul într-o antologie de citate memorabile (de această capcană nu am scăpat nici eu în acest articol). Peste tot pitorescul dezvăluirilor, Petre Pandrea pune mai presus de orice speranța dreptății postume: „*Toți vor fi judecați*” (p. 167) — își exprimă el foarte ferm convingerea morală.

Petre Pandrea era un intelectual din rândul „*oltenilor autentici și al europenilor sinceri*” (p. 147), cum îi plăcea să se recomande, situându-se la intersecția dintre universalism și localism. Avea cobilița în stema personală, deopotrivă cu admirația pentru Brâncuși, ieșit din limitele provincialismului, considerat „*steaua polară a Olteniei*”. Alteori se temea că e doar „*un provincial și un localist iremediabil*” (p. 213). Tranzacțiile de conștiință și mercantilismul îl exasperau: „*Pot fi și eu lichea în vorba, că-s politicoș și ipocrit, dar nu pot fi lichea cu condeiul. Scrisul este oficiu sacru. Nu ai voie să scrii pentru bani. Trebuie să pozezi o a doua meserie, ca să nu-ți mercantilizezi convicțiunile și să nu-ți prostituezi talentele date de natură. Să nu ajungi mercenar*” (p. 164). Om al principiilor, iubitor de libertate, încrezător că dreptatea se face odată și odată, convins că nici o energie morală nu se risipește în univers, Petre Pandrea, avocatul atât de supus tentațiilor materiale, atrage atenția asupra unei porunci esențiale pentru demnitatea unui scriitor sau publicist: să nu ajungi mercenar. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

„Rabinul Carmilly din New York“

Pe adresa electronică a redacției **României literare** am primit pe numele meu următorul *e-mail* la care îmi iau libertatea să răspund în mod clasic în paginile revistei la care colaborez de atâta vreme; din două motive, ca să nu spun trei, pe care bunii mei cititori sper să le admită.

Întâi, pentru că este vorba de un cititor fidel și îndepărtat al revistei noastre, surprinzător în totul și în primul rând spiritual, plus hazul adresării.

Al doilea, pentru că astăzi **COMUNICAREA**, devenind pe toată planeta un mijloc de legătură spontan, între oameni, se cuvine să-i țin trena...

Am zis trei motive... Al treilea fiind ceva ce nu se face și, ca să spun așa, intim, — șovăind mult timp...

Până ce, tocmai din cauza presiunii **Comunicării** invocate, mă gândii că nu-i bine totuși să eziți în această privință, chiar dacă-i vorba de un lucru care ți se pare strict personal.

(Or, și-așa, prejudecățile nu sunt ele oare făcute spre a fi repede încălțate?)...

Și-apoi, întrucât, și într-o intimitate, deseori excesiv și imprudent apărută, se poate ascunde, la urma urmei, nu? o comoară, un câștig, de orice fel...

Așa că răspund.

Un prieten, care cunoaște **Talmudul**, mi-a zis într-o zi, — nu citez, reproduc ce am ținut eu minte:

Dacă cineva, fie și un necunoscut, îți dă de veste ceva, orice ar fi, oricum ar fi, să nu-i rămâi dator și să-i răspunzi, orice ar fi, cum poți și după cum merită, fiindcă în vestea lui, bună sau rea, se ascunde fie norocul, fie pieirea ta. (ASTAD, — Așa să te ajute Dumnezeu).

Astfel, fără să mă mai rușinez, citesc pe *e-mail*: „*g.lupes... expedit României literare* luni ianuarie 16, 2006 orele 2,00 p.m., subiectul transmiteți, dacă puteți, maestrului Constantin „oiu“.

„Stimate Constantin „oiu,

Admirându-vă demult proza Dv., simt că îmi face bine să vă scriu câteva rânduri despre poezia Dv.

Traducerile din Fedra lui Racine publicate în R.L. sunt mai mult decât bune.

Ați reușit să redați fermecător magia lirică a rafinatului autor francez. Sunt curios să văd mai mult și să vă îndemn să mai publicați.

Voltaire v-ar spune că aveți simțul tragicului, deci aveți „texti...“ (?)... (neclar)

Cum ar comenta alții multiplele rezerve pe care vi le luați poate din exces de rigoare față de sine sau din ghidușie („oarecum rușinat“, „comic“, „neposedând talentul“)?

Creangă v-ar zice sigur „cotzcar“!

Iar rabinul Carmilly din New-York, venindu-vă în întâmpinarea prudenței, poate mimate:

„Nu vă dați mic, că nu sunteți prea mare!“

Sper că nu v-am deranjat prea mult. Cu veche admirație G. Podureanu 16 I 2006.“

(În afară de virusul *incontornabil* al ironiei, nici un altul nu e pe cale să contamineze acest text de pe Internet)...

Cu mulțumiri pentru mesaj, sincere aprecieri fermecătorului Dv. stil, plus complimentele cuvenite șturlubatecului rabin new-yorkez,

Al Dv.,

Constantin Toiu -

Adjectivul *bazat* — încă neînregistrat în dicționarele de limbaj familiar și argotic — apare tot mai des în registrele oralității argotic-familiare.

E vorba, ca în atâtea alte cazuri, de o reutilizare a mijloacelor existente ale limbii standard: *bazat* e participiul verbului *a se baza*, în a cărui folosire adjectivală se constată însă o netă schimbare sintactică și semantică. Verbul *a se baza* se construiește obligatoriu cu prepoziția *pe*, trăsătură transmisă în mod normal și formei sale de participiu („un scenariu *bazat pe* fapte reale“). Folosirea participiului fără complementul introdus prin *pe* marchează o clară transformare semantică: în locul sensului relațional („care își are sursa sau punctul de rezistență în ceva“) apare un sens absolut și evaluativ. Noua semnificație s-a raportat inițial la cuvântul-sursă (*bazat* = „care are o bază solidă“); ulterior, sensul s-a extins și s-a diversificat. *Bazat* implică înțelesurile figurate ale *solidității*, ale cărei temeuri pot fi diferite: cunoașterea, averea, puterea etc. *Bazat* e foarte adesea cel care „știe multe“ — „la facultate înainte de un examen, trei studenți: unul *bazat*, altul cu un nivel mediu de cunoștințe și altul bătă“ (mulder.pluto.ro), „ia zi tu mai departe că vad că știi, ești *bazat*“ (forum.softpedia.com), foarte apropiat fiind și înțelesul de „priceput, competent“: „să ceri puțin... ar zice că nu ești *bazat* în meseria ta“ (cyprusalien.com). În alte contexte, adjectivul se poate referi la o persoană care are orice fel de putere — „crezi că ești *bazat* dacă începi să înjuri“ (crazy4ever); „nu fi sigur că dacă ai malaci în spate ești *bazat*“ (arad.ro).

Schimbarea semantică nu coexistă decât rareori cu păstrarea construcției cu *pe* („ești *bazat pe* tine“, getfit.ro); cel mai adesea ea permite combinația cu alte prepoziții, mai ales cu *în*: „ești «*bazat*» în hardware?“ (apropro.ro); „ce texte ai în tine, sigur ești *bazat* în calculatoare“ (gandul.info); „dacă nu ai bani dar ești *bazat* în ceva nu ai nici o șansă în a te ridica din mocirlă decât tot prin corupție“ (cafeneaua.com); „dacă ești *bazat* într-un anumit domeniu să știi că ajungi departe (softnews.ro); mai rară e construcția cu prepoziția *la* (explicabilă prin analogia dintre *bazat* și *priceput*): „dacă ești *bazat la* ceva... implică-te și îți vom cere noi să devii moderator“ (softnews.ro). Folosit inițial doar pentru persoane, adjectivul își extinde întrebuintarea și asupra calificării obiectelor: „vă trebuie un calculator *bazat* dacă vreți să îl jucați cu *full options*“ (roportal.ro). Sensul este, în acest caz, „bun“, „tare“, „performant“. De fapt, prin extindere, orice termen apreciativ la modă (*mișto*, *marfă*, *bazat*) devine la fel de ambiguu și polisemantic ca prototipul evaluării (*bun*).

Din punct de vedere stilistic și sociolingvistic, termenul este deja larg răspândit: foarte folosit în limbajul tinerilor, apare des pe forumuri din Internet și în texte de muzică de orientări oarecum diferite, dar cu nivele de adresare asemănătoare („Atunci când ești împărat / Pe mâna ta ești *bazat*“, N. Guță; „moartea nu te-ntreabă dacă ești *bazat sau fraier*“, BUG Mafia). E consemnat însă și într-o stenogramă care înregistrează vorbele unui jurist: „dacă ai normă ești *bazat*“ („Stenograma care l-a înfundat pe Tender“, *Cotidianul*, 4 martie 2006). Pătrunde în presă, prin citări ironice: „dacă ești «*bazat*», musai să arunci câteva mii de euro pe câteva zile în Poiană“

(*Gândul*, 21 octombrie 2005). Nici publicitatea nu pare să rateze racordarea la moda lingvistică a momentului: „Ești *bazat*? Ai făcut copii? Acum ai familie numeroasă și îți permiți un monovolum compact de lux?!?“ (auto-motor-si-sport.ro).

Ca termen apreciativ la modă, e de așteptat ca *bazat* să apară adesea însoțit de întăriri, emfazări, în construcții cu valoare de superlativ: cu adverb intensificator expresiv — „ești *bazat rău*“ (clubopel), cu prefixoidul *super* (funcționând în româna actuală și ca un cuvânt de sine stătător) — „program *super-bazat* care trimite e-mail-uri la greu“ (pnike.3x.ro); „este *super bazat*, uitați-vă și voi înuntru“ (inoras.ro) și prin repetare imediată: „Omu’ de m-a invitat *ebazat-bazat*“ (onlinesport.ro).

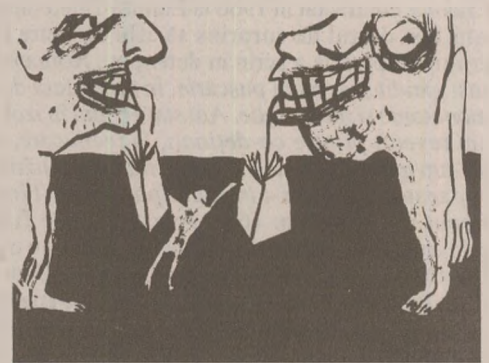
O construcție surprinzătoare e și aceea în care *bazat* — cu semnificația „convins“, „sigur“ e urmat de o propoziție conjuncțională: „sunt destul de *bazat* că asta vine“ (jurnalul.ro). Mai mult, există și imbinarea intensificatoare *bun bazat*: „tractoristul vine, se urcă la

Rodica Lătu

PĂCATELE LIMBII

„Bazat“

volan *bun bazat* că nu mai e nimeni pe lângă tractor“ (computergames.ro); „Eu m-am îmbătat ca prostu’, m-am suit în căruță și-am adormit, *bun bazat* că tu mă duci acasă! (Florin Lăzărescu, *liternet*). La efectul comic al formulei din urmă contribuie desigur și un joc aliterativ, ca și în imbinarea *băiat bazat* („de ce te dai «*băiat bazat*»?“, bolero.ro).

Succesul lui *bazat* se explică probabil și prin rolul pe care îl joacă neîncrederea în relațiile competitive din mediul în care se dezvoltă limbajul argotic; cuvântul exprimă o afirmare care contrazice potențialele exclamații de neîncredere (*ei, aș! aiurea! barbi! las-o jos că măcane! mai, să fie!* etc.) — și răspunde oarecum tautologic întrebării „pe ce te bazezi?“. ■

cronica ideilor

O prejudecată ce se bucură de un inalterabil prestigiu în ochii noștri este aceea că viața unui om este călăuzită de ideile lui. Sîntem iremediabil convinși că, în materie de cauzalitate umană, ideile unui om îi influențează în chip hotărîtor viața. Și cu cît ideile pe care le are în cap sînt mai fecunde, cu atît nuanțele de care va avea parte comportamentul lui vor fi mai subtile. Iar dacă, pe deasupra, omul acela mai este și intelectual, atunci situația e clară: ideile îi vor face viața, i-o vor înființa-o de-a dreptul, vertebrîndu-i-o și singularizînd-o în chip inconfundabil. În fond, în cazul nici unui alt om viața nu este mai bine ținută în frîul ideilor ca atunci cînd e vorba de intelectual. Cum s-ar spune, pentru intelectual, viața trece prin creier, iar după teoria pe care o are în cap îți poți da seama de viața pe care va aduce. Căci, e limpede, ideile sînt cele care schimbă lumea, iar istoria omenirii a fost schimbată grație unor factori al căror ferment originar este de găsit în gîndirea intelectualilor.

Nimic mai fals decît o asemenea prejudecată. Căci nu ideile sînt cele care fac viața unui om, ci emoțiile, iar un intelectual nu este intelectual pentru că ideile i-ar hotărî chipurile viața, ci fiindcă el, spre deosebire de semenii, poate să-și convertească emoțiile în expresia generală a unui limbaj inteligibil. Cu alte cuvinte, stilistica emoțiilor este ceea ce îl definește pe intelectual, și nu profunzimea ideilor. În fond, o idee nu este nimic altceva decît chipul pe care îl ia emoția atunci cînd a ajuns să îmbrace forma limbajului omenesc. Un intelectual fără emoții e o contradicție în termeni, iar amănuntul statistic că, printre intelectuali, sînt atîtea carcace umane golite de orice urmă de emoție, amănuntul acesta, departe de a reprezenta o dezmințire, are darul de a arăta altceva: că intelectualii în cauză nu sînt intelectuali, ci biete fantoșe purtînd masca unui statut pe care nu-l merită.

Cartea *Ascensiunea și declinul intelectualilor în Europa* este confirmarea indirectă și pesimistă a acestei stări de lucruri. Cuprinzînd trei conferințe ținute în felurite împrejurări, lucrarea lui Wolf Lepenies, profesor de sociologie la Universitatea Liberă din Berlin, este meditația lucidă a unui intelectual căruia breasla din care face parte nu îi mai poate oferi prea multe iluzii. În ochii lui Wolf Lepenies, cel mai mare deserviciu pe care îl poți aduce unui intelectual este să-i supralicitezi rostul, preschimbîndu-l într-un fel de înțelept atoateștiutor a cărui putere stă în clarviziunea ideilor. Sau, cum spune Lepenies, trebuie să înțelegem că intelectualul nu este decît un simplu călător într-un vagon de tren, iar nu mecanicul de locomotivă al trenului. Cu alte cuvinte, nu intelectualii conduc lumea și nu ideile lor pot schimba ceva din mersul istoriei.

De aici și tonul moderat, și pe alocuri sumbru, cu care Lepenies înfațisează istoria generică a intelectualului european. De fapt, judecată prin prisma genezei acestei categorii umane, „intelectual european“ este o expresie tautologică, căci intelectualul s-a născut în Europa și, amănunt straniu, el s-a ivit cu mult mai tîrziu decît am fi înclinați să credem. Despre intelectual, afirmă Wolf Lepenies, nu se poate vorbi cu îndreptățire decît începînd cu sfîrșitul secolului al XIX-lea și cu izbucnirea afacerii Dreyfus în Franța. Abia atunci a apărut termenul propriu-zis de „intelectual“ și tot atunci intelectualii au început să se privească pe ei înșiși ca pe o categorie umană aparte. Așadar, a apărut un om potrivindu-se întocmai speciei lui *homo europaeus*, acea specie definită de Linné prin epitelile de *levis*, *argutus*, *inventor* (agil, ager, inventiv).

Pînă la jumătatea secolului XX, intelectualii propriu-zisi au fost literații și umaniștii. Într-un cuvînt, artiștii emoțiilor umane, acei veșnici cîntători la adresa unei lumi pe care nu o puteau stăpîni și pe care vroiau totuși s-o schimbe, dar să o schimbe în numele unei lumi pe care și-o plăsmuiseră singuri în imaginație. În schimb, în a doua jumătate a secolului XX, a început să apară un nou gen de intelectual: omul de știință.

Sorin Lavric

Apusul intelectualilor

Wolf Lepenies, *Ascensiunea și declinul intelectualilor în Europa*, Casa Cărții de Știință, Cluj, 2005, 104 pag.

Trăsătura distinctivă a acestuia a fost că emoția și, implicit, judecata morală izvorîtă din ea au trecut în planul doi. S-a ivit astfel o nouă artă: cea a experimentelor și verificărilor umane pe baza experimentelor. Cu alte cuvinte, emoția s-a convertit în idei, iar ideile au început să fie verificate, iar nu acceptate pe baza invocării unei autorități.

Și dacă intelectualii din prima categorie sînt morali, cei din cea de-a doua categorie sînt amoralii. Dacă primii sînt cîrcotași, ceilalți sînt mai curînd neutri. Dacă primii sînt melancolici și utopici, ceilalți sînt ironici și realiști. Celor dintîi, spune Lepenies, li se potrivește expresia de „conștiință vinovată“. În schimb, oamenii de știință ilustrează tot mai mult ipostaza „conștiinței împăcate“, adică ipostaza ființei ce s-a

împăcat cu o lume în fața căreia sentimentul de nemulțumire a lăsat locul resemnării docte.

Întrebarea pe care Wolf Lepenies și-o pune în paginile cărții este una programatică: Ce rol mai pot juca astăzi intelectualii, indiferent că fac parte din prima sau din a doua categorie? În fond, trăim într-o lume în care arta a murit, iar istoria dă semne că se va încheia la rîndul ei. Trăim într-o lume lipsită de surprize în care, vorba lui Lepenies, „nu mai este nimic bun de făcut“ (p. 102). Și atunci ce se mai poate aștepta de la intelectuali? Răspunsul lui Lepenies este unul mai curînd diplomatic, cu o alură vagă de tatonare prudentă a viitorului. În opinia lui Lepenies, intelectualii trebuie să facă trei lucruri, toate constînd în puțința de a da rost acelei emoții inițiale cu care privesc lumea: 1) să nu se lasă furați de mirajul progresului omenirii; 2) să critice mereu lumea politicii și 3) să lanseze constant avertismente asupra viitorului omenirii. Așadar, lucid, critic și lansator de avertismente – iată cele trei trăsături pe care intelectualul viitorului trebuie să le dovedească. Cam atît le-a mai rămas de făcut intelectualilor într-o lume în care cibernetica a omorît muzeele și tehnologia a izgonit umanismul.

Sînt cîteva pagini, în *Ascensiunea și declinul intelectualilor în Europa*, al căror conținut nu are cum să nu pună pe gînduri un intelectual din Europa de Est. Cînd vorbește de Europa Centrală și de Est, Lepenies este de o sinceritate dezarmantă: Europa nu se poate „aștepta la nici un impuls creator absolut inovator venit din Europa Centrală și de Est. Estetica maturizată sub cenzură e diferită de cea dezvoltată într-o situație de piață liberă: trecerea de la prima la cea de-a doua este un proces laborios, implicînd un preț mare. Psihic și economic.“ (p. 74) Prin urmare, numai trecerea timpului și numai schimbarea generațiilor vor aduce o primenire mentală care să fie în stare să aducă acel „impuls creator“ la care se referă sociologul german.

Pe de altă parte, orice intelectual din Europa de Est, citind cartea lui Wolf Lepenies, își va spune că intelectualul neamț se contrazice de unul singur, întrucît într-o lume în care nimic bun nu mai este de făcut, așadar într-o lume în care puterea omului de a mai îmbunătăți ceva a luat sfîrșit, rostul unui impuls creator venit din partea acestui gen atît de istovit și de ajuns la capătul evoluției – cum este genul intelectualilor –, un asemenea rost nu mai poate fi găsit. E greu de crezut că economia de piață și lipsa cenzurii politice pot da naștere unui elan creator grație căruia, într-o lume în care nimic bun nu mai poate fi făcut, ceva bun să mai poată fi totuși făcut. Ar mai rămîne o singură cale: să mai existe ceva rău de făcut, iar raul acesta să fie făcut tocmai de intelectuali. Posibilitatea aceasta, chiar dacă este pomenită de Lepenies, nu este cercetată mai departe. Ea rămîne o posibilitate, sau mai degrabă un pericol.

Moartea ideologiilor, discreditarea disciplinelor umaniste și explozia tehnologiei nu pot fi, prin ele însele, condiții suficiente pentru apariția unei noi epoci intelectuale. Mai degrabă ar trebui să conchidem că, în cazul intelectualilor, avem de-a face cu o specie pe cale de dispariție: pur și simplu omenirea nu mai are nevoie de intelectuali în înțelesul umanist al acestui termen. Vor mai rămîne doar oamenii de știință, niște ființe cărora le lipsește însă puțința emotivă de a reacționa moral la lumea din jur, motiv pentru care însași noțiunea de „intelectual“ încetează să li se mai potrivească acestora. Și atunci, extincția unei categorii umane despre care multă vreme s-a crezut că ar fi sarea și piperul acestei lumi, extincția ei va fi un dat inevitabil. Vom ajunge să discutăm despre intelectuali cu aceeași curiozitate arheologică cu care astăzi vorbim despre vracii din Africa sau despre necromanții din Egipt. O lume se încheie, un stil de viață apune și o optică umanistă se îndreaptă spre sfîrșit. Ceea ce va urma va purta un alt nume, dar în nici un caz pe acela de „intelectual“. ■

Accademia di Romania

Gheorgho

Cum se ve

cultura

Prin votul unanim al Consiliului Facultății de Litere din Roma, din 21 ianuarie 1926, s-a creat primul Curs de Limba și literatura română la Universitatea din Roma (profesor Claudiu Isopescu). Este momentul care inițiază învățământul organizat (până atunci au fost puține încercări de durată) de limbă și literatură română în Italia. Se împlinesc așadar 80 de ani de când se deschide organizat o structură de învățământ care a format numeroși tineri italieni în cunoașterea și respectul pentru limba și cultura română. Este o cifră care oferă o foarte bună ocazie de a se vorbi din nou și motivat despre relațiile româno-italiene ieri și astăzi. De aceea, Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, și Universitatea «La Sapienza» din Roma, cu implicarea financiară și profesională a Institutului Român de Cultură, organizează între 27-28 martie la Accademia di Romania din Roma un colocviu internațional, cu o participare de calitate din mediul academic, politic sau non-guvernamental cu preocupări legate de problematica seminarului (20 de comunicări oficiale). Totodată va fi organizată la Academia Română de la Roma o expoziție cu portrete ale profesorilor și lectorilor de limbă și literatură română în Italia; sedii ele lectoratelor, studenți, lucrări publicate de profesori și lectori, fragmente de amintiri, programe, manuale, publicațiile școlii Române de la Roma aflate la Biblioteca dell'Accademia di Romania. Cu ocazia colocviului va fi distribuită participanților lucrarea Diplomatie culturală. Prezențe românești în Italia interbelică, elaborată în cadrul cursului „Italieni și români”, organizat la Facultatea de Istorie din Universitatea București, de prof. Ion Bulei.

Datorită experienței sale în relațiile academice româno-italiene, i-am solicitat un interviu cu unul dintre participanții la colocviu, profesorul de limbă și literatură română la Universitatea din Napoli, Gh. Carageani. (Ion Bulei)

Domnule profesor Carageani, vă aflați în Italia din anii '70, din efemera epocă de dezgheț, când relațiile României cu Occidentul în general, cu Italia poate în mod deosebit, s-au îmbunătățit. Este chiar perioada care a permis redeschiderea școlii de la Roma, condusă atunci de prof. Al. Balaci, iar lui M. Papahagi să studieze la Sapienza. Care au fost circumstanțele venirii dvs. în Italia?

În 1970 Institutul Universitar Oriental din Napoli ceruse un lector de limbă română, în afara acordului cultural dintre Italia și România. Eu am fost propus de Universitatea din București și în decembrie am fost primit cu mare dragoste de profesorul Onciulescu. Tot atunci l-am cunoscut pe Pasquale Buonincontro, asistent al profesorului Onciulescu. Vreme de trei ani am fost *lettore incaricato* (suplینitor), iar din aprilie 1973, prin concurs (eram trei candidați — Bruno Mazzoni, Nicoleta Loffredo Corteanu și eu), am devenit *lettore ordinario* (titular). M-am reîntors în țară pentru susținerea tezei de doctorat — o monografie sintactică despre aromână — considerată atunci „lipsită de interes republican”. Viza am primit-o apoi cu dificultate (în mai 1976), dar, odată reîntors în Italia, am cerut azil politic și m-am stabilit definitiv aici.

Se spune că generația tânără nu are modele. Și tind să cred că este așa. Care au fost modelele dvs. ?

M-am format, ca lingvist, în România. Am fost asistent la Facultatea de Filologie din București (Catedra de Istorie a limbii române) și am ținut seminarii de dialectologie, gramatică istorică și limbă română contemporană, între 1963-1970 și apoi între 1975 și mai 1976. Modele, din punct de vedere științific, mi-au fost profesorii Al. Rosetti, Boris Cazacu și Matilda Caragiu Marioțeanu. Th. Onciulescu a reprezentat un model din punct de vedere uman, etic, mai puțin științific, el ocupându-se de folclor și literatură. Era un român de stil vechi. Ospitalitatea tipică a satului românesc de odinioară am descoperit-o prin intermediul profesorului Onciulescu și al soției sale, Leontina. Casa lor era deschisă tuturor, cu toate că avea un spațiu restrâns, modest. Un amănunt curios, de rea-credință: ca „răsplată” a ospitalității sale, unii români dintre cei găzduiți de dânsul la Napoli se întrebau în România dacă nu cumva această ospitalitate s-ar dator

faptului că profesorul Onciulescu ar fi un... informator al Serviciile Secrete italienești... Mare e grădina lui Dumnezeu! Mi-am explicat asta și prin teroarea regimului comunist din România: oamenii nu puteau pricepe că cineva ține porțile deschise din pură ospitalitate.

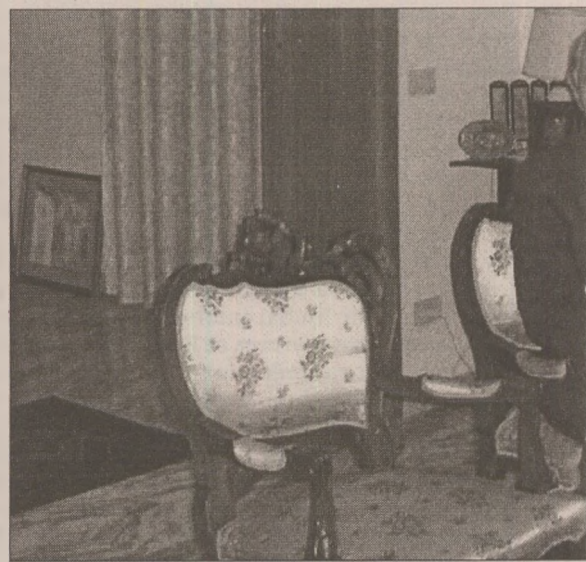
Perioada interbelică a fost una de efervescență în planul relațiilor bilaterale. Atunci s-au creat cele mai multe catedre de limbă română în Italia. Pe cine ați cunoscut dintre lectorii care și-au început apostolatul atunci și l-au continuat până spre anii '80, în calitate de profesori?

Prin intermediul lui Onciulescu l-am cunoscut la Roma pe profesorul Caragață, cu prilejul unei comunicări la Societatea Dante Alighieri. Pe profesorul Iroaie, în schimb, l-am cunoscut mai bine, întâlnindu-l de mai multe ori, la Napoli și la Roma. și pe soția acestuia, care se mutase la Roma. Cu dânsii, Onciulescu avea strânse legături de prietenie și spirituale. Prin 1985, la biserica Santa Maria delle Coppelle din Roma, am făcut un parastas pentru ei, împreună cu doamna Leontina Onciulescu și cu doamna Anna Iroaie. Monseniorul Crișan care a oficiat slujba i-a numit, în predica sa, „cei trei luceferi” ai culturii române din Italia...

Dvs ați preluat această tradiție și ați dus-o mai departe. Predați limba română la Institutul Universitar Oriental din Napoli și la Facultatea de Științe Politice a Universității „La Sapienza” din Roma. Care credeți că sunt motivațiile celor care frecventează cursurile D-voastră?

Motivațiile sunt diferite la Napoli și la Roma. La Universitatea de Studii din Napoli „L'Orientale” (noua denumire a fostului Institut Universitar Oriental), româna face parte din disciplinele Departamentului de Studii pentru Europa Orientală, alături de mai toate limbile din Europa Centrală și Orientală. Există două specializări (în it.: *indirizzo di corso di laurea*): Limbi și culturi din Europa Orientală și Mediere culturală cu țările din Europa Orientală. Interesul pentru limba și literatura română este determinat de diverși factori: alegerea, în cadrul specializării, a unor materii care prezintă unele afinități între ele și, în cazul specific, de tematica pe care o propun la curs, de calitatea cursului, de raportul pe care îl stabilesc cu studenții (pe care îi ajut procurând bibliografia necesară), de oferta de teze de licență cu subiecte privind româna și nu în ultimul rând, de disponibilitatea și priceperea lectorei de limbă maternă, Dna Veronica Hicea. La Roma predau la Facultatea de Științe Politice a Universității „La Sapienza” de 18 ani în calitate de profesor suplینitor. Cei circa 1500 de studenți ai acestei Facultăți trebuie să susțină obligatoriu examene la două limbi diferite. În cadrul Departamentului de Limbi pentru Politici Publice, alături de engleză, franceză, spaniolă, germană, rusă, este și limba română. Cursul meu este în primul rând un curs de Limba română, dar conține și elemente privind cultura română în sens larg. Încerc să-i atrag pe studenți prezentând cu scheme apropiate gramatica limbii române (cu unele explicații de ordin general privind structura limbii și evoluția ei) și incluzând apoi o serie de lecții atractive. Iată câteva exemple: componența vocabularului limbii române în ultimii 15 ani, limbajul presei în România, identitatea limbii și a culturii române, intelectualii români în secolul al XIX-lea și în secolul al XX-lea, sovietizarea României după 1945, integrarea României în Uniunea Europeană etc. Temele propuse sunt tot atâtea motivații, așa că lecțiile se bucură de prezența anuală a cel puțin 70 de studenți. În anul universitar 2004/2005 examenul de Limba română a fost promovat de 102 studenți. Evident, pentru mine este un motiv deosebit de satisfacție. Și la Facultatea de Științe Politice beneficiaz de sprijinul unei lectore de limbă maternă română, doamna Adriana Merola.

În tot acest angrenaj al relațiilor italo-române (acorduri culturale, lectorate, asociații culturale, școlile române de la

Roma și Veneția și respectiv Institutul Italian de Cultură București cu filialele sale, schimbul de atașați culturali care credeți că este rolul studenților, al tinerilor cercetători

Studenții de ieri și de azi vor fi profesorii, istorici, economiști, operatorii culturali și diplomații de mare care pot juca un rol pozitiv în relațiile româno-italiene numai. Se țin cursuri de română la 14 universități italiene cursuri ținute de profesori sau conferențieri titulari, de profesori suplینitori sau invitați prin contract. Este un caz unic și în Europa în ce privește predarea limbii române, iar numărul de studenți este consistent. Există însă, din păcat, singur asistent de română (în terminologia italiană: *ricerca*). Se impune un schimb generațional: profesorii sau conferențierii din Italia au depășit vârsta de 50 și, respectiv, de 60 de ani, cu 2-3 excepții. Unii foști studenți au susținut și doctorate, dar nu au perspective fiindcă nu sunt scoase la concurs pentru a deveni *ricercatore*. Această situație privește nu doar românii, dar și italienii, toate materiile din universitățile italiene, a rolul acestor tineri cercetători, este, în mod fatal, limi momentul de față.

Dincolo de activitatea didactică, ați publicat studii lingvistice, literatură, istorie, dar și traduceri (unele în colab. cu soția dvs., doamna Gabriella Bertini), susțineți nume conferințe. Care este soarta unui propagator al culturii române în Italia?

Atunci când am sosit în Italia, la Napoli, unde am și rămas în perioada 1970-1980, eram privit cu o vădită curiozitate mai ales după ce m-am stabilit definitiv aici, alegând exilului. Italia era dominată pe plan politic de un partid de centru, cel democrat creștin, dar încetul cu încetul, după faimoasele manifestații studențești din 1968-1971 s-a produs o deplasare spre stânga a intelectualului. Atât timp cât am publicat studii și articole sau am participat la conferințe, pe teme precumpănitor lingvistice, nu m-am deosebit de ceilalți. Când am vrut să traduc și să public traduceri, am constatat că o cultură periferică, cum e cea a limbii române, nu trezea apetitul editurilor italiene. Interveneau apoi și considerații de ordin politic, toate că după 1970 s-a mai prelungit câțiva ani atmosfera relativ dezgheț ce a caracterizat România în primii ani ai dictaturii Ceaușescu. Între 1970 și 1979 s-au publicat în Italia în volum separat, extrem de puține traduceri din literatură română: *Surâsul Hiroșimei* și *Poarta leilor* de E. Jebel (1970); L. Blaga, *Poezii* (1919-1943) (în 1971); T. Arg

irageani lin Italia nână

Vechiul sediu al Universității la Sapienza

strivite (1972); Z. Stancu, *Ce mult te-am iubit* (Eminescu, *Nuvele și povestiri* (1976); I.L. Caragiale, *P. Istrati, Kyra Kyralina* (1978). În patru ani (1973, 7 și 1979) nu a apărut în volum nici o traducere din omână. Pentru a reuși să public traduceri în volum are cu soția mea), m-am folosit de relații de prietenie e care ne-au ajutat să pătrundem pe piața editurilor. eușita propagatorilor culturii române depinde d de competența, talentul și farmecul lor personal. zării unei culturi marginale, periferice, care produce ntr-o limbă cu circulație restrânsă, nu depinde atât atorii ei, ci, mai cu seamă, de greutatea pe care o și statul respectiv pe scena europeană, fapt subliniat de ani de prietenul Sorin Alexandrescu într-un idiu. În perioada 1918-1938, până la prima dictatură, a făcut foarte mult în acest sens, pentru că a avut greutate pe plan internațional, devenise statul cel tant din Balcani, iar Bucureștiul căpătase, mai de apelativul de „Micul Paris”. Dar și atunci, multe s-au făcut la edituri mici sau puțin cunoscute și le către persoanele cele mai competente. aspect al chestiunii este cel financiar. Pentru difuzarea te nevoie de fonduri. Se știe însă că, în genere și tot, când este vorba să se facă economii, bugetul rânge chinga în materie de cultură și de sănătate. nu face excepție... și nici Italia. Fondurile destinate de care dispun la Universitatea din Napoli, sunt modeste. La Universitatea din Roma nu pot avea entru că sunt aici profesor suplinitor. De altfel, la gratuit Cursul de Limbă română. La unele din e internaționale la care am participat (în Italia și în organizatorii ne-au asigurat doar masa și cazarea. de fonduri, mi-am plătit eu biletele de tren sau de cunosc exact mecanismul distribuirii fondurilor ersitațiile italiene, dar știu că în aceeași situație a se află toți colegii din cadrul Departamentului din arte la Napoli. La alte Universități din Italia, cei româna au la dispoziție fonduri de 6-8 ori mai mari. soarta unui propagator al culturii române, profesor sitatea din Napoli, nu este de invidiat, din acest vedere...

nfruntați cu aceleași probleme ca și predecesorii a dotare a bibliotecilor, absența burselor, disensiuni

În ce privește dotarea bibliotecilor, în mod paradoxal, situația a fost destul de roză în perioada comunistă, când Biblioteca Centrală Universitară trimetea cărți și reviste în mod gratuit. Există obsesia propagandei culturale. Sigur că statul dirija, controla interesul pentru anumite cărți, dar exista o grijă pentru lectorate. După 1990 situația a devenit tragică, din mai multe motive. Revistele (cele de specialitate) nu au mai apărut cu regularitate. Apoi, acum este dificil să ne aprovizionăm, chiar plătind cărțile, expedierea lor fiind foarte scumpă. Situația bibliotecii de la Napoli e de asemenea tragică. Ne-am mutat în diverse spații. Ani de zile cărțile au fost depozitate într-un mediu nefast, umed, au mucegăit. O bibliotecă de circa 8000 de volume, la alcătuirea căreia au contribuit mult profesorii T. Onciulescu și P. Buonincontro, a devenit astfel inutilizabilă. Mă întrebați de disensiuni: aceste au fost și vor fi. Dar... nu-mi face plăcere să vorbesc despre ele.

Se poate vorbi de o colaborare, coordonare a acțiunii desfășurate de profesorii de limba română din Italia cu ICR, Ministerul Culturii, Institutul Limbii Române, MAE, școlile române din Italia?

Înainte am primit cărți de la Fundația Culturală prin intermediul directorului adjunct, colegul și prietenul Mircea Angheliescu. De când a fost aleasă noua conducere, încă n-am primit. Cred că o dificultate majoră era și este expedierea cărților, extrem de costisitoare. Știu că biblioteca Școlii Române din Roma (Accademia di Romania in Roma) primește totuși cărți de la ICR.

Care credeți că sunt slăbiciunile acțiunii noastre în străinătate? Personalul, strategia și instrumentele sau complexele unei națiuni mici?

Personalul, nu cred. După 1990 aș zice că a fost o situație destul de fericită. La Școala Română din Roma s-au succedat directori sau directori adjuncți pricepuți și activi. Aș cita în mod deosebit pe doamna acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, pe profesorii Marian Papahagi, Gh. Mândrescu, pe Eugen Uricaru, Dan Pineta și Daniela Crăsnaru. Dintre consilierii și atașajii culturali îi pot menționa pe Șerban Stati (devenit ulterior chiar Ambasador al României în Italia), pe Ion Bulei (devenit apoi director al Institutului Român de la Veneția), pe M. Banciu.

În privința strategiei și instrumentelor cred că se putea face mai mult. Regretatul Laurențiu Ulici, Președinte al Uniunii Scriitorilor, se gândea la co-editări, la colaborarea editurilor române cu cele italiene pentru efectuarea unor traduceri. De fapt, ceea ce s-a tradus, în ultimii ani, s-a tradus pe bază de relații și afinități. Nu a existat un program. Se pare că acum Institutul Cultural Român are intenția să coaguleze toate energiile existente. A existat o întâlnire cu profesorii de limbă română din Europa, organizată la București de ICR, la care eu nu am fost invitat, probabil dintr-o eroare, unde se pare că s-au pus bazele unei strategii. S-a făcut selectarea unor autori și a unor opere ce urmează a fi traduse. Susținerea pecuniară a acestui program din partea ICR-ului este esențială. Difuzarea culturii românești peste granițele țării este foarte greu, dacă nu chiar imposibil de realizat, fără mijloacele bănești corespunzătoare. Colegul Bruno Mazzoni propune ca strategie dominantă impunerea unui autor prin multiple traduceri din opera lui. Mizează în acest scop pe traducerea operei lui Mircea Cărtărescu, unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați scriitori români contemporani. Este, firește, un punct de vedere și o strategie care poate da roade importante. Dar, după cum spunea M. Eliade, elitele nu impun o cultură. Și atunci ar trebui să se traducă mai mulți autori contemporani. În anii comunismului s-au tradus clasicii noștri, legați de realități românești concrete aparținând trecutului, sau opere tipice pentru regimul de atunci (*Descult*

de Z. Stancu, *Negura* de E. Camilar, *Străinul* de T. Popovici etc.). Occidentul recepta atunci mai ușor un scriitor dintr-o cultură marginală, periferică, dacă era foarte exotic, sau, în funcție de orientarea politică a editurii, dacă era reprezentativ pentru regimul comunist, ori, dimpotrivă, dacă protesta împotriva acestui regim.

Complexul de inferioritate — superioritate este o realitate. Românii au uneori un complex de inferioritate, pentru că aparțin unei culturi „minore”, „marginale”, „periferice”. Cel ce aparține unei culturi „majore” se simte universal. Noi pornim cu un handicap real, pe care-l păstrăm undeva în subconștient. Cei foarte tineri poate vor reuși să-l depășească, ei fiind perfect sincronizați cu Occidentul. Mai ales dacă acceptăm ideea că nu vor mai exista granițe europene. Iar identitatea culturală a unei țări se va manifesta în cadrul unui proces de globalizare.

La Roma trăiesc foarte mulți români, există o Ligă a Românilor, o Asociație a Studenților Români în Italia, se publică ziare în limba română, există mai multe biserici unde se adună români. Cum contribuie prezența lor masivă la imaginea României în exterior? Aveți contacte cu ei?

Nu mai oficiale. Ministerul de Externe a organizat la Roma o serie de întâlniri. Există un așa-numit Departament al Românilor de Pretutindeni. Eu însumi aș fi „un român de pretutindeni”, formulă care sună cam ciudat. Programul acestui Departament este ambițios, a fost expus în 2-3 rânduri la întâlnirile organizate la Accademia di Romania din Roma. Se tinde la coagularea energiilor existente, s-a propus și s-a realizat o unire a diverselor Asociații ale românilor din Italia într-o Ligă a lor, dar impresia mea este că fiecare Asociație continuă să acționeze separat, poate și din cauza unor rivalități existente. Poate că Biserica rămâne singurul centru real de agregare. Românii provin din medii și orașe diferite. Chiar și în țară transilvăneanul îl numește peiorativ „regătean” pe cel din Muntenia. Într-un fel e de înțeles că nu sunt uniți aici. Am fost invitat la o întrunire a lor. Marea mea surpriză a fost aceea că, după un timp, unii ajung să vorbească limba română cu dificultate, iar copiii lor nu vor mai vorbi deloc româna. Am sugerat să se încerce aplicarea legislației italiene, care permite în orașele cu mare concentrație de extracomunitari să se predea un număr de ore în școală în limba respectivă. Românii prezenți la acea întrunire erau însă interesați de obținerea unei slujbe, a unei locuințe, a permisului de ședere în Italia și aproape deloc preocupați de menținerea măcar în familie, a limbii române.

O decorație precum Ordinul național Pentru Merit în grad de Comandor (conferită de statul român la 15 ianuarie 2003) - vă recompensează, vă stimulează sau vă onorează?

Cred mai puțin în decorații și premii. Cine a ales meseria de profesor o face din vocație. Stimulul îl ai în tine pentru că ai ales calea respectivă, îți place să lucrezi cu studenții, indiferent de obținerea unor recompense, decorații, titluri etc. Profesorul Onciulescu a făcut-o atâția ani fără recompense și decorații, a instruit și a modelat generații de studenți, cu pasiune și dăruire pentru limba și cultura română. În ce mă privește, am lucrat cu aceeași plăcere și pasiune și înainte, și după primirea decorației.

Interviu realizat de
Carmen BURCEA

CARTIER *în toate librăriile bune*

poezis

Mircea DINESCU

Opera poetică
2 volume

Emil BRUMARU

Opera poetică
3 volume. Ediția a II-a revăzută și mult adăugită

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel./fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

Editura AULA

de 6 x Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică

LISTA LUI MANOLESCU

1. Poezia; 2. Proza. Teatrul; 3. Critica. Eseul
1.232 p., 290.000 (29) lei

Istoria critică

a literaturii române (vol. I)

416 p., 119.000 (11,9) lei

Poeți moderni

224 p., 89.000 (8,9) lei

Despre poezie

208 p., 89.000 (8,9) lei

Lectura pe înțelesul tuturor

256 p., 89.000 (8,9) lei

Decalogul criticii literare

176 p., 89.000 (8,9) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47 ; 32.66.47 ; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

www.polirom.ro

■ Sorin Stoica
Jurnal

■ Pierre Abélar
Comentarii la Porfir

■ Chuck Palahniuk
Jurnal

■ Primul titlu din seria de autor
„Amélie Nothomb”
Biografia foamei

Suplimentul
nr. CULTURA

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

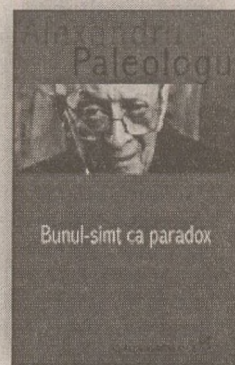
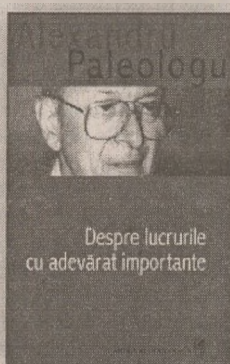
Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Seria de opere

„Alexandru Paleologu“:

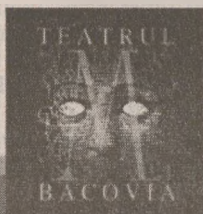
*Despre lucrurile
cu adevărat importante
Bunul-simț ca paradox*

În pregătire:

- Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu
- Ipoteze de lucru
- Simțul practic

TEATRUL MUNICIPAL BACOVIA - Bacău

organizează în perioada
31 martie - 6 aprilie 2006
ediția inaugurală a

Galei STAR

unicul festival-concurs din spațiul cultural european care se
adresează artiștilor cu posibilități de expresie deosebite,
valorificate în spectacole de tip One-Man-Show.

Gala STAR se adresează **Tuturor**

Gala STAR este o *Agente de Turism* - prin capacitatea de a promova interesul
pentru municipiul Bacău ca spațiu cultural autentic.

Cei dispuși să exploreze noi destinații, pot avea șansa de a fi martori la
re-nașterea Bacăului, la transformarea lui într-o veritabilă „cetate de scaun” a
actorilor.

Co-organizatori:

- Teatrul Municipal „Bacovia”
- Primaria Municipiului Bacău
- Consiliul Local Bacău
- Prefectura Județului Bacău
- Consiliul Județean Bacău
- Inspectoratul Școlar Județean Bacău

Sponsori:

- S.C. Saturn-Invest S.R.L.
- S.C. Marcib Com S.R.L.

Parteneri Gala STAR:

- **România literară**
- Institutul Cultural Francez
- Institutul Cultural American
- Institutul Cervantes
- Societatea Română de Radio
- Gândul
- UNITER
- Asociația Internațională a Criticilor de Teatru
- Universitatea Națională de Teatru și Televiziune „I.L. Caragiale” București
- Asociația Betania
- Grafit Invest Bacău
- TVR Iași
- Trustul de Presă „Deșteptarea”
- Radio MIX Bacău

comentarii critice

Om de hîrtie

O „casetă“ cu două cărți de poezie, într-o splendidă prezentare grafică, a tipărit Varujan Vosganian: *Iisus cu o mie de brațe*, *Portret de femeie* și *Dansul cu moartea* (Editura Dacia, 2004) – cuprinse între opt coperti – sînt volume de versuri nu doar interesante, cu o arhitectură și o problematică atent articulate, provocatoare, dar și – pur și simplu – cărți frumoase: și nu e puțin lucru în peisajul nostru editorial de azi. În *Iisus cu o mie de brațe*, Varujan Vosganian cultivă ceea ce s-a numit poezia sentimentului religios, alăturîndu-se, astfel, unor poeți precum Daniel Turcea, Dan Laurențiu, Constantin Hrehor, Dumitru Spătaru, Lucian Vasiliu, Emilian Marcu, Dorin Ploscaru. Omul de hîrtie, poetul – eu și imaginea, viața și destinul, omul și Divinitatea, omul exterior și omul interior – asistă neputincios la transformarea realității, a tuturor faptelor tragice în *motive culturale* sau în *istorie*: căci una e moartea și alta „motivul“ morții, una e disperarea și alta „tema“ ei, una sentimentul comuniunii în gînd cu Dumnezeu și alta „prezență“ sa culturală; la fel, cuvîntul care *semnifică* dar și *ucide*. În cartea lui Varujan Vosganian nu e o poezie mistică; nu e vorba doar despre un sentiment religios, ci de căutarea aceluia punct magic al *intersecției* gîndului propriu cu lumina credinței, a aceleia pe care o izvorăște „bobul de muștar“ al credinței. Ceea ce frapează în ordinea acestei structuri de profunzime a poeziei lui Varujan Vosganian, este recurența unor simboluri strîns legate de *jertfa* lui Iisus (Prohodul cu „stările“ sale, care se citește în Vinerea Mare, Învierea, *Înălțarea*), de speranța și lumina pe care le lasă oamenilor: *mielul-copil*, *altarul*, *pesarul de oameni*, *misiunea*, *harul* (hărăzirea) sînt figuri lirice care se adaugă, pentru a o împlini, sferei semantice a jertfei.

Poetul este, cum spune Varujan Vosganian chiar în primul poem al cărții, cel ce *a fost hărăzit să povestească*, să comunice, pentru memoria colectivă, jertfa la care a fost martor; în revoluția română din decembrie '89 poetul găsește și valoarea în idealitate – aceea de simbol –, dar și chipul hidos al celor care au condus mielul-copil spre altarul jertfei sale: tinerii din Piața Universității, adică: „Îmi amintesc în douăzeci și unu decembrie/ lumina era stranie, de început de lume./ cînd cuvîntul este chiar ceea ce este./ Cînd cuvîntul *moarte* înseamnă chiar moartea./ cuvîntul *glonte* ucide iar cuvîntul *sînge*/ este chiar sînge./ Gura nu mai rămîne decît un petec de ceară fierbinte./ Cuvintele țîșnesc, de parcă pescarul/ își sfîșie năvodul, lăsînd peștii slobozi./ de parcă pescarul de oameni desface plasele sale./ Cele fără trup, cele spuse, rotesc peste lume./ se năpustesc către buze, spre pleoape și piepturi./ către orice poate face cu puțință tăcerea./ Coboară un clopot, o temniță, o ureche întoarsă/ care silește fiecare gînd să se audă./ Cuvîntul *zîcnește* prin temple, suieră în nări./ explodează în inimi. Nu poți să te aperi./ Cele intrupate îngenunchează în fața celor fără trup./ Pe oricare îl arăți vinovat pare a fi prea puțin;/ de jumătate de veac apasă prea multă vină pe umerii noștri./ Și atunci îmi spun: cel mai mare ucigaș a fost cuvîntul./ Ce greu e să lupți împotriva lui cu tăcerile tale./ Ce greu să-l găsești tocmai pe acela căruia să îi ceri iertare“ (*Cuvîntul care ucide*). Clipa cînd *moartea vine pe asfalt* instalează, în viziunea poetului, zidul care ne desparte de aproapele nostru, locul și timpul cînd fiecare rămîne singur și puțin mai speră să (re)descopere *fanta*, sufletul năzuind spre lumină „printre crăpături“: locul și clipa cînd aburul întîlnește sîngele. Cîteva metafore obsedante însoțesc această structură subtil ealborată a poemelor cărții: zăpada (înghețul), încremenirea în raport tensional cu iubirea, căldura, topirea „frunților înghețate“, la temperatura singelui vărsat pe caldarîm. Totul se adună, de pildă, în acest poem, unde Varujan Vosganian regăsește tonalitatea baladescă, în tradiția poeziei noastre, de la pașoptiști și Eminescu, pînă la Ștefan Aug. Doinași și Mihai Ursachi: „Floare de cais./ nu înflori mai devreme./ nu lăsa albul zăpezii să te cheme./ Omătul e floarea unui alt copac/ pe ale cărui crengi./ mugur de cais, să nu te dezlegi./ Lasă vîntului calea muntelui./ lasă soarelui calea laptelui/ și streșinilor plînsul caselor./ Altfel, floare de cais, miezul tău dulce/ ca lemnul de cruce./ ca lustrul de ape./ nu se va mai coace./ Mielule-copile./ nu-ți lăsa din zile/ celor ce nu știu/ că vei mai fi viu./ celor ce-au uitat că din carnea ta/ se îmbulzesc, nevrednici, a se înfrupta./ Mielule-copile./ fulgerat de rază, străpuns de glonte./ strivit sub șenile./ așază-te cu

noi la răscruce/ și dă-ne nouă merinde din trupul tău dulce./ cînd mieii plătesc/ blestemului pămîntesc./ cînd copiii mor/ înaintea părinților lor“ (*Balada mielului-copil*).

Portret de femeie nu se desparte de tematica din *Iisus cu o mie de brațe*, i se adaugă pentru a-i lărgi, semnificativ, orizontul. Femeia începutului, pîntecul ei în care crește „aluatul cald“ al ființei; lutul cu apa, vinul cu piinea, tăcerea cu tipătul; Maica și Pruncul: despre *întîlnirea* lucrurilor „potrivnice“, dar, mai ales, a celor complementare scrie Varujan Vosganian în *Portret de femeie*: „Danseză încet și în deplină tăcere/ zeul cu trupul de fum/ în locul cel mai strîmt cu puțință/ unde lucrurile potrivnice se netezesc/ cum ar fi cel dintre ființă și neființă/ dintre lumină și umbră, cuvînt și tăcere/ dintre zîmbet și melancolie/ dintre somn și trezie./ Tu abur și ceață și fum, tu iarbă a fiarelor/ prelinsă/ răcoare a lacrimii care sfîrșie pe obraz/ ca pe o plită încinsă/ apropie-te cu talpa veșnic desculță și desperecheată/ a zeului-negură, a păsării zeu;/ o ceață subțire/ răspîndește lumea, nepregătită încă/ pentru căldura trupului tău“ (*Despre întîlnirea lucrurilor potrivnice sau Ivirea ta într-o dimineață geroasă*). Metafora obsedantă a cărții este, de această dată, *oglinzina* care nu se închipuie, însă, ca o suprafață reflectorizantă și care nu restituie nimic; nu e nici oglinda care înșală și ucide: în poezia lui Varujan Vosganian, oglinda este un „instrument“, cel ideal, de *multiplicare a eului* în real: „Mă nasc în fiecare zi din sfîntul duh./ Nestîngerit./ înfățișările mele hălăduiesc pe pămînt./ Oglinzile mă repetă întruna ca pe un vers/ știut pe de rost./ Lumina mă așază/ în fiecare ochi de argint sau de apă/ de om ori de inger/ care mă privește./ Ne întîlnim în lumile încrucișate -/ cei care-mi seamănă voiesc sufletul meu/ zadarnic să-l fure./ Eu știu care din noi e cel adevărat;/ din orice altă imagine a mea/ lipsește imaginea mea despre tine“ (*Nepuțința luminii*). Această semantică a oglinzii creează drama *pierderii* eului „adevărat“ în nenumărate fețe ale aceluiași chip, cum spune poetul în *Colind de toamnă*, ivind întrebări neliniștite despre identitate și destin. De aceea, „portretele“ lui Varujan Vosganian nu sînt picturale, nu au nimic decorativ, ornamental; ele sînt mereu în mișcare – niște ecorșeuri -, „un petec de carne îmblînzită“, cum e acest *Portret de femeie cu fundal neliniștit*: „Ne-am desfăcut atunci. Ne-am închinat/ ca după o masă cu bucate curate./ ca după o mărturisire spusă cu buzele celuilalt./ deci fără ocolișuri./ Tu nu știi că în acest răstimp perdeaua din templu/ s-a despîcat ca un tunet/ lăsînd pereții orbi să se vadă./ Osuarele s-au frînt ca piinea uscată/ brațe și guri descleștate au țîșnit din alcalii./ piepturile uscate ticăie slab/ ca un ceasornic neîntors./ Perdeaua ruptă ca vîntul în crengile negre./ e doar un fundal pentru trupul tău alb:/ un petec de carne îmblînzită“.

Fundalul neliniștit este una dintre mărcile poemelor din această carte; acolo se adună și *interogația activă* adresată lumii și sinelui („Cînd

te vei reîntoarce./ care parte a trupului meu te va primi mai întîi?“; sau: „Unde altcumva să-ți aduci ofrandele, zeu al vederii./ al auzului, al pipăitului și al ierburilor crude?“; și: „și spune-ne, Stăpîne./ care din noi e cel ce îmbrățișează/ cel ce rămîne?“; ori: „Cînd s-au deschis porțile împărătești./ cine s-a aplecat chiar în dreptul tău/ peste lume?! A cui oglindire ești?“), dar și, de exemplu, semnificația particulară a *mărului* care nu mai este al păcatului, ci al puterii de a zămisi, de a în-ființa (ca în alăturarea numelui Mariei de cel al fructului „pe rînd jertfă și făgăduială“). În sfîrșit, oglinda e *ochiul* care *privește* și *vede*, prin care răzbate puterea *visului*, pe unde eul poate cobori în sine, cît mai adînc; ca în acest poem antologic: „Ochiul este partea tăcută/ a trupului meu./ El pășeste înainte, așa cum în desîșuri./ călăuză zvîrle piatra legată cu pinză./ pentru a nu rătăci drumul drept./ Privirea e marginea ființei mele./ așa cum visul e marginea gîndului meu./ Plouă cu ochi mari și curați/ peste acoperișuri, pe asfalt, prin vîgăuni/ prin crăpăturile scoarței./ Ochiul meu, amestecat printre picăturile rezezi./ te va găsi oriunde te-ai ascunde/ te va îmbrățișa cu lumina lui în tăcere./ Căci privirea e marginea ființei mele./ iar tu ești marginea visului meu“ (*Cel care privește*).

Dansul cu moartea, a treia „stare“ a cărților lui Varujan Vosganian, se structurează în jurul *temei rădăcinilor*, poetul din *Iisus cu o mie de brațe*, *Portret de femeie* și *Dansul cu moartea* este, întreg, în acest autoportret liric: „Eu sînt o scoică alcătuită de-a-ndoaselea./ Miezul cel moale și cald îl port învelîș./ Ceea ce e puternic – calcarul, visul -/ e așezat adînc în lăuntru./ Cum bine se vede/ viața a uitat, odată cu mine, să se apere./ Osuarul cu numele străbunilor mei/ se clădește în mine./ Sub umărul cel puternic/ e omoplatul lat al părinților mei, păstori și soldați./ Umărul celălalt, de carne frumos rotunjită./ fără omoplat, cel felin./ e al femeilor, maicele mele./ Trec prin viață cu zîmbetul acesta/ de os nedezvelit./ Camea, cu suferințele ei, îl ascunde“ (*Zîmbetul ascuns*). Ce legături pot fi între *omul de hîrtie* al cărților citite/ scrise și *omul concret* din viața politică? Laurențiu Ulici, în 1999, le intuia cu precizie și finețe: iată: „Însușirile scriitoricești dau omului politic o puternică notă personalizantă în contextul vieții politice de la noi“.

Ioan HOLBAN

CONCURS NAȚIONAL DE SCENARII

FUNDATIA
ANONIMUL

ORGANIZEAZĂ UN CONCURS NAȚIONAL DE SCENARII
DE FILM CU DOUA SECȚIUNI: LUNGMETRAJ ȘI SCURTMETRAJ

PENTRU DETALII ACCESATI WWW.FESTIVAL-ANONIMUL.RO

Festivalul Internațional
de Film Independent ANONIMUL

Dacia Doinași / Căminul Căminului
H - 10 august 2004, ediția a III-a

andrei pleșu vladimir tismăneanu

gabriel licean mario vargas llosa

ORIZONT

fundația
a treia
europă
timisoara

un suflu nou

CONFERINTELE MICROSOFT

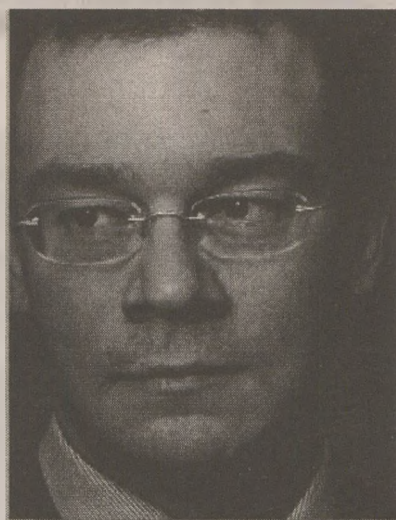
Comunitate și Diversitate
din 2003

h.-r. patapievici

nicolae manolescu

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

mihai răzvan
ungureanu
europele din europa.

CHIȘINĂU 14 aprilie

Your potential. Our passion.

Microsoft

literatură

P artea orientală a Bucureștiului, cândva bogat etalată pe străzi comerciale, pline de culoare, de ghiocci și mărtisoare la început de primăvară, de covoare și de pepeni „di Brăila” în luna lui gustar, de bragă, alviță și covrigi cam tot anul, de strigătele pitorești ale iaurgiului, ale geamgiului și ale florăreselor – poeme într-un vers ale căror sonorități erau astfel gândite încât să te ajungă din urmă pretutindeni, de parcă ar fi fost amplificate și multiplicare prin cine știe ce scamatorie vocală – acest orient ambulant, vesel, la vedere, a renăscut astăzi, în Bucureștiul blocurilor cenușii. Se arată însă numai în forme pervertite, mohorâte, ascunse și lipsite de farmec. În fiecare zi sună cineva la ușă, ca să-ți vândă sau, mai precis, ca să te convingă, să te *oblige* să cumperi ceva de care nu ai nici o nevoie. Misiți fără har și fără haz recită ca elevii din clasele primare niște texte seci, reci și lipsite de „vino-ncoa” și bănuite de la o ușă la alta, plictisiți de propriul zâmbet.

L ucrez destul de mult acasă, așa că prind viața blocului în întregul ei. Să recunosc de la început că nu am fost pregătită pentru meseria asta specială care e trăitul la bloc. Am crescut într-o casă, fie ea și foarte veche, cu pod și pivniță, povești de familie și, vai, igrasie. Cărțile care m-au format aveau în paginile lor toate tipurile de locuințe imaginabile cu excepția blocurilor: case vechi sau noi, maghemite de mahala sau albe vile exotice cu *patio*, cabane, corturi, *wigwam*-uri, colibe de negri, intime locuințe Biedermeier, cabine de vapor, castele franțuzești cu grădini simetric aranjate și castele englezești bănuite de stafii, cu grădini sălbatice și largi peisaje aflate la răscruce de vânturi, ba chiar și vreun apartament „bine aerisit, compus din trei încăperi principale, având terasă cu geamlâc și sonerie” în care e „o masă fără picioare, la mijloc”. Eram așadar pregătită să înfrunt oricând atacuri ale bandiților, întâlnirea cu o fantomă sau cu un spirit neodihnit, să suport bârfa femeilor dintr-un mic oraș de provincie sau furtunile de pe ocean, persecuțiile unui stăpân nemilos sau avansurile unui curtean frivol din suita regelui Franței, uneltirile cardinalilor sau viața pe o insulă pustie, după un naufragiu, eram gata să rezolv o crimă numai printr-un lung lanț de deducții, să fug de-acasă cu o plută pe Mississippi sau să străbat pe cal Munții Stâncoși. Eram pregătită, la nevoie, chiar să înțot în propriile mele lacrimi și să ies cu bine la mal.

La ușă

V iața însă m-a scutit de toate acestea și m-a pus în fața întâlnirii cu singurul lucru pentru care cărțile nu mă pregătiseră: banalul cotidian al vieții de bloc. Ușa mea nu are vizor, geamlâc sau sonerie. E o ușă care se deschide, teoretic, numai pentru prieteni, dar practic și mult mai des pentru diverse operațiuni financiar-statistic-comerciale. Bătăile în ușă, mai discrete sau mai agresive, după temperament, se fac auzite zilnic, de pe la 8 dimineața și până pe la 10 seara. În genere înainte de ora 9, vin taxele. Mă trezesc din vis niște ciocănituri viguroase, ca ale destinului însuși. „Lumina!” aud o voce și deschid, buimăcită de somn. „Ionescu Anton?” mă întreabă, imperturbabilă, de fiecare dată, doamna cu chitanțele, provocându-mi o criză de identitate. E numele *ex-ex*-proprietarului, aflat de mult într-o lume mai bună. La început răspundeam analitic, acum răspund sintetic: Da. Urmează o cifră la care trebuie să pun patru zerouri ca s-o înțeleg, ceea ce nu e un lucru simplu, înainte de cafea. Altă zi, alte bătăi în ușă, abia audibile: „Gazele!”. Altă dată „Poșta!” cu un plic *door-to-door*. Altă dată administratoarea, pentru că am uitat să-i pun în cutia poștală bilețelul cu cota de apă, care trebuie citită la sfârșitul fiecărei luni de pe apometru. Foarte des, seara târziu, când „n-ai vrea ca nimeni ușa ta să bată” și-ți pierzi timpul, eminescian, „cu dulci nimicuri”, apar colocatari de la diverse etaje, care imploră arghezian: „Deschide, vecină!”. Vin cu tot felul de tabele și aprobări care trebuie semnate în câte patru exemplare, cu seria și numărul de buletin cu tot. Sâmbăta la prânz la întrebarea „Cine e?” răspund glasuri prietenoase: „Eu, Florin”. „Eu, Vali”. „Eu Nicu”. Nu cunosc, răspund eu de dincoace de ușă și atunci vine explicația: „Sunt băiatul de la cazane”. Am înțeles că e un termen corect politic pentru „gunoier”. Se întâmplă în fiecare săptămână un eveniment trist sau vesel, în solidara comunitate a gunoierilor, înmormântare, nuntă, botez și e nevoie de un mic ajutor. Periodic, apar niște individe cu sticle pline cu un lichid urât mirositor, de la dezinsecție. Când le răspund că n-am gândaci îmi întorc spatele ofensate. Pentru toate acestea sunt însă pregătită.

S urprizele pline de capcane nu lipsesc însă de la ușă blocului și vin perechi-perechi. Într-o zi au apărut doi elevi, cred, atât de slabi și de palizi, că păreau să se prăbușească la ușă: vindeau cuțite! Am cumpărat la un preț pipărat, din compasiune, un cuțit cu zimți, al cărui mâner s-a rupt când am încercat să tai cu el o bucată de cașcaval. Odată au bătut la ușă două studente de la nu știu ce secție a nu știu cărei facultăți și au început să pună tot felul de întrebări bizare și indiscrete la care pretindeau răspuns cu un ton de comandant de oști. Când nu l-au primit, oricum nu pe cel scontat, au plecat de tot, n-au mai încercat la alte uși. Altă dată am cumpărat așternuturi de la niște doamne care le vindeau destul de convenabil. La primul spălat au devenit inutilizabile: s-au crâmpoțit, părți întregi au părut să se di-

zolve în apă. Nu mai văzusem așa ceva. Am încercat să folosesc resturile pe post de cârpe de praf, dar nici pentru asta nu erau bune, nu aspirau praful și zgâriau mobila. La o lună după incident m-a oprit pe stradă, pe lângă hotelul București, o altă pereche de vânzătoare, cu exact același tip de așternuturi. M-am bucurat și am început să le povestesc experiența mea recentă, cu acest tip de marfă pe care o vindeau, dar, deși am fost cât se poate de politicoasă, m-au privit cu multă dușmănie și au luat-o urgent la fugă.

N-am avut mai mult noroc când m-am lăsat convinsă de bilețelele-reclamă din cutia poștală. Într-o zi, când mă durea o măsea, am găsit reclama unui cabinet dentar dotat cu aparatură „ultra-modernă” etc., etc. Cabinetul era foarte aproape, așa că, mânată de durere, m-am dus. Într-adevăr, strălucea de curățenie, scaunul era de o comoditate incredibilă, se ridica și cobora la o simplă apăsare de buton. Dar tinerei dentiste astfel utilată îi tremura mâna atât de tare încât nu-mi venea să descleștez gura, iar durerea de măsea mi-a dispărut...ca-n Caragiale. Cu toate că dentista n-a apucat decât să „se uite”, a reușit să-mi facă să sângereze gingia. Înainte de a continua, mi-a anunțat prețul unei plombe și, drăguță, mi-a spus că pot reveni, dacă doresc. N-am dorit. Aș fi fost doar curioasă ce s-a ales de cariera ei. Altă dată – locuiam în altă parte și era, atunci, prima mea experiență de viață la bloc – aflată, tot așa, la ananghie, am apelat la „o firmă” de instalatori din Drumul Taberei, care lăsase fluturași convingători în cutiile noastre poștale. Eram sătulă să-l chem pe nea’ Vasile din blocul nostru, pe care-l foloseau toți, dar care cerea niște prețuri de 5 stele. (E drept, accepta rate!) Am sunat deci la firma din Drumul Taberei, compusă, cred, din doi inși, au venit amândoi și mi-au oferit un spectacol splendid de tip „Stan și Bran-instalatori”. Se chinuiau și se străduiau îngrozitor, le curgeau sudorile pe față de-ți era mai mare mila, se înlocuiau unul pe altul cu o lipsă de inspirație uluitoare, punându-mi în pericol toate instalațiile de la baie. La televizor erau seratele muzicale ale lui Sava, care durau trei ore și tot atât a durat efortul fără rost al instalatorilor. Au lăsat în urmă un adevărat dezastru, așa că iar l-am chemat pe nea’ Vasile, care a zâmbit subțire, mi-a reparat stricăciunea într-un sfert de oră și mi-a prezentat nota de plată cu 5 stele.

Între timp mi-am terminat ucenicia la bloc, l-am citit și pe Cărtărescu și mă simt mult mai pregătită pentru un asemenea tip de viață. Vesel și plin de mistere. ■

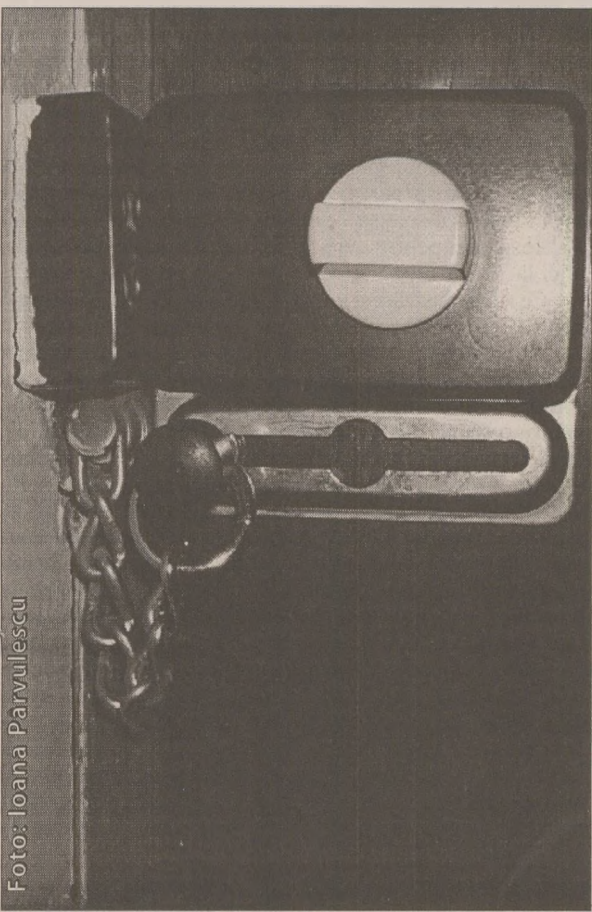
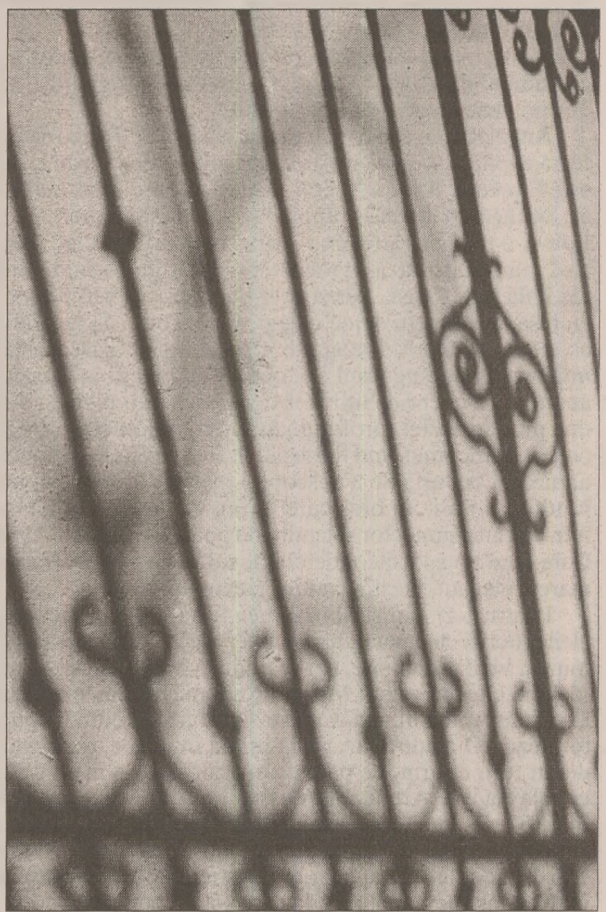
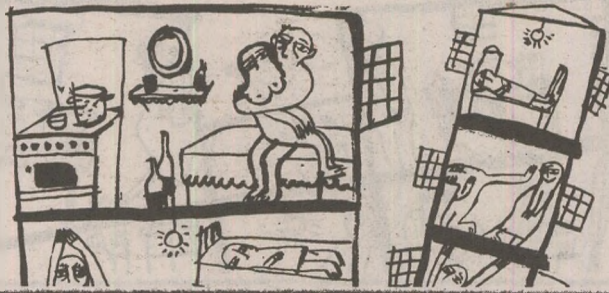

Foto: Ioana Părvulescu

arte

teatru

Torino, mon amour

Nu întotdeauna îți vine să pleci, să dai curs unei invitații profesionale, fie și importantă. Treburile zilnice, obligațiile de rutină, angrenajul unui sistem în care ești prins ca un prizonier îți mută gândurile, găsește scuze în locul tău, doar doar vei rămâne pe poziție. Nu întotdeauna intuiești că în spatele unei invitații poți găsi mai mult. Poți găsi o lume, universuri, prietenii, orașe, emoții. Nu mi-am dat seama că Premiul Europa pentru Teatru decernat lui Harold Pinter la Torino, pe 12 martie, în superba sală a Teatrului Carignano, va spori întâlniri, regăsiri, îngrijorări, tristeți, amintiri, că o seară poate să fie cât un vis.

Premiul Europa pentru Teatru este stabilit de un juriu numeros, format din personalități teatrale diferite, printre care figuri ca George Banu, criticul Michael Billington de la *The Guardian*, Elie Malka...

Strehler a primit de două ori această distincție. Ultima oară, cu puțin timp înainte de a se stinge. Discursul său a fost nu doar un fel de testament evocat și invocat de atâtea ori, ci o confesiune a unui artist care și-a stimulat ființa pentru misterul teatrului, pentru ca pe urmă să se topească în anvergura memoriei noastre. Noblețea și nebulia lui Strehler palpita în toți cei care l-au cunoscut într-un fel sau altul, este o prezență *in absentia* de a cărei concretețe te bucuri dincolo de iluzii și șoapte. Așa cum m-am bucurat și eu, din nou, câteva zile. Aproape în orice conversație intervine o replică de-a lui, o observație, o frază, o supărare inventată, o ieșire sau o intrare în trombă. În fine. Anul acesta la Torino s-au înfălițat, cu ocazia acestui premiu, poate cele mai importante organizații teatrale, pe lângă cea care promovează de ceva vreme – sintem la cea de-a zecea ediție – valoarea și greutatea acestei recunoașteri europene: Uniunea Teatrelor Europene, Convenția Teatrelor Europene, Asociația internațională a criticilor de teatru, Institutul de Teatru Mediteranean, Institutul Internațional de Teatru.

Cam cinci sute de persoane invitate, trupe, un efort considerabil pentru ca timp de cinci zile să simți că, la Torino, teatrul are monopol absolut.

Am plecat cu o ușoară prejudecată față de Torino. Deși fostă capitală, Torino nu are atracții turistice majore, nu este Florența, Roma, Napoli. Nimic nu face vilvă pentru el. Decît, anul acesta, olimpiada de iarnă. Mai mult, i s-a lipit și o etichetă arogantă – oraș industrial – care pare că-l marginalizează în raport cu tentațiile formidabile ale Italiei. Și totuși... acest oraș burghez, cochet, pașnic, cu rasă, cu oameni deloc gălăgioși și extrem de amabili, acest oraș civilizat, deloc agresiv, cu o arhitectură halucinantă, înfîns calm pe lângă râul Po, ocrotit de munții înzăpeziți acum, m-a cucerit. Subtil. Mi s-a vîrît sub piele și s-a dus pînă în suflet, profund. Am mers kilometri întregi pe jos, zilnic, mușcînd din ispitele frumuseții lui. Mi-am alimentat bucuria de a descoperi mereu cîte ceva și, nu în ultimul rînd, un oraș care îți ține mintea și stările ca într-un căuș, protector și tandru, la poalele Munților Alpi. Care face un spectacol de clasă, solid, ca acel teatru de marcă, elegant, la care cu toții facem referință.

Pentru o zi, am sărit în lumea filmului. Am mers pe aleile istoriei cinematografiei universale în cel mai fantastic muzeu vizitat de mine, cel mai viu și mai născocitor de idei din cîte am văzut: Muzeul Național de Cinema de la La Mole Antonelliana. Ce este acest Mole, cum îi spun torinezii? O clădire bizară, la prima impresie, dominată de un turn enorm, ce pare că s-a cocoțat, la infinit, pe cupola clădirii. Arhitectul Alessandro Antonelli a început în 1862, la comanda comunității evreiești din Torino, construcția unei sinagogi. Și edificiul s-a tot înălțat. De la 146 de metri la 153, apoi la 167. Astfel, Mole este cea mai înaltă construcție italiană, la care s-a muncit peste două-

zeci și șase de ani, un vis vertical, cum mai este numit, amețitor și prin muzeu pe care îl adăpostește. Două spectacole într-unul singur, cum spun torinezii. Mai întîi, străbați pe înălțime, cu un lift superb din sticlă, corpul construcției, pînă sus, sus, în cupolă. Acolo ți se cristalizează dimensiunea locului în care te găsești, acolo cuprinzi orașul care ți se dă acum, în toată splendoarea lui. Urcînd, prinzi fragmente, secvențe din istoria filmului, ici-colo cîte o fotografie sau un film care se derulează pe un ecran, spectatori care stau înfîși pe fotolii și privesc, parcă, cerul. Cerul ficțiunilor. După această ascensiune pînă la cer, cobori din nou pe pămînt și începi, oarecum sistematic, aventura prin istoria filmului, foarte subiectiv alcătuită. Sînt alveole care închid imagini din filmul mut, alcovuri unde, tolănit pe divanuri voluptoase, privești scene senzuale, pasiunea erotică infierbîntînd trupurile, în spații avangardiste, mici și obraznice în concepție, stai, absorbit de timp, să vezi scene și scene din Buñuel, într-o sufragerie americană privești povestea lui Apollo 13, mai mergi ce mai mergi și dai cu ochii de budoarul lui Ingrid Bergman din *Casablanca*, unde obiectele intime ale unei feminități fragile te fac să te simți Gulliver în țara piticilor, vezi, undeva într-o proiecție, mirarea nostimă și delicată a lui Audrey Hepburn. O derulare impresionantă de afișe ridică în picioare, rînd pe rînd, plener, ca într-o carte tridimensională, povestea filmului de la începuturi și pînă astăzi. Probabil că senzația de viu, de mișcare o dă și faptul că este o poveste deschisă, fără final, la care se adaugă noi și noi peripecii.

Am ieșit năucă. Am dat cu ochii de cerul curat, impecabil, care m-a însoțit cu albastrul lui penetrant tot timpul la Torino. Privindu-l, mi-am amintit de o vorbă din Corsica: într-o zi splendidă, cu un cer perfect, doar îngerii se plimbă prin oraș. Și cîntă.

Să le ascult cîntecul, mi-am zis...

Am ascultat și conferințe, multe plictisitoare, neconsistente, am regretat că Ariane Mnouchkine n-a mai ajuns, m-am tulburat să-l reîntînesc, după zece ani, pe Josef Nadj, bîntuit de artistul din el, de omul acestui secol, am văzut și cîteva spectacole, unele prăfuite complet, altele proaste de-a binelea, am stat cinci zile în sosul european al oamenilor de teatru, am rîs, am constatat că cei mai numeroși la Torino au fost oamenii de teatru din România, am savurat, a cîta oară, ludicul și inspirația lui George Banu, care a salvat de la festivism cea mai importantă seară, cea a decernării premiilor, și a transformat-o într-una memorabilă. Pentru mine, cel puțin. Programul spectacolelor a cuprins *Troilus și Cresida*, *Linștea comuniștilor* și *Biblioteca*. Dicționar de folosit, trei montări ale lui Luca Ronconi, *Noua ordine a lumii* de

Harold Pinter, în regia lui Roger Planchon, un text confuz, nestructurat, o punere în scenă aflat de îmbăcșită și aflat de prost jucată, un gen de teatru care am crezut că a murit de mult... Tot la Torino s-a mai acordat un premiu pentru noua expresie teatrală, să-i spunem, aflat la cea de-a opta ediție. Pentru cei aflați pe val acum, din motive diferite. Adică, Josef Nadj, una dintre personalitățile de anvergură ale coregrafiei, ale mișcării de teatru-dans, cel care acum zece ani la Avignon ne-a luat mințile cu spectacolul său *Le cri du caméléon*, cel care se hrănește spiritual dintr-o cultură minoră, din spațiul marginal al unei localități de pe lîngă Novisad, la granița Europei și savurează cu măsură succesul european. Și lituanianul Oskaras Korsunovas, un regizor tînăr, care făcea vilvă acum patru ani, tot la Avignon, cu *Chip de foc*. Am văzut două montări de-ale sale. *Maestrul și Margareta* după Bulgakov și *Playing the Victim*, o piesă recentă scrisă de frații Oleg și Vladimir Presnyakov. Primul, lung, cu cîteva momente poetice, puternice – cum a fost cel al zborului senzual și erotic al Margaretei – aducînd pe undeva, pe departe, cu unele semne

de al lui Zholdak, cel de-al doilea, o sumă de glumițe, de teribilisme care au ocolit mereu tensiunea textului. Mi s-a părut ceva umflat în personalitatea lui Korsunovas, așa cum am descoperit-o acum la Torino. Știu, de pe o înregistrare video, spectacolul lui cu *Visul unei nopți de vară* de Shakespeare, pe care, dacă guvernămîntii poftesc, avem toate șansele să-l vedem la Craiova, în Festivalul Shakespeare, pentru care Emil Boroghina nu are liniște. Nici la Torino.

Ce a însemnat acest interval, prilejuit de Premiul Europa pentru Teatru?

O redefinire a actualității teatrale, o discuție prin comparație, elemente noi, neliniștile lui Nadj, o sală somptuoasă ca aceea de la Carignano, minunea să fiu acolo, pentru o seară, dar ce seară!, cu Lev Dodin, cu Vasilev, cu George Banu, cu prietenii mei din țară, cu prietenii mei noi din lume, cu stările mele... mai înseamnă apariția lui Pinter, care n-a putut să fie prezent la Nobel, dar a ajuns aici, bastonul lui fluturat prin aer, ca și discursul lui anti-american, tunat de o voce mare, puternică – m-am gîndit ce reacție aș fi avut dacă nu Pinter ar fi spus toate bazaconiile alea – emoția teribilă a lui Josef Nadj, spectacolul-lectură, impecabil, pe texte din Pinter, susținut maiestos și inspirat de patru actori britanici, printre care și Jeremy Irons, candelabre, o plimbare nocturnă prin sălile unui palat, pe străzile unui oraș... noaptea albă, pe care am prins-o la Torino. Și am fugit la Mole, și m-am cățărat, iarăși, sus, sus de tot, în cupola lui, deasupra orașului și a lumii. Eram mult mai aproape de cer, de stele. Am ascultat cum cîntă îngerii nopții. Și am simțit că zbor. Ca Margareta lui Bulgakov.

Marina CONSTANTINESCU

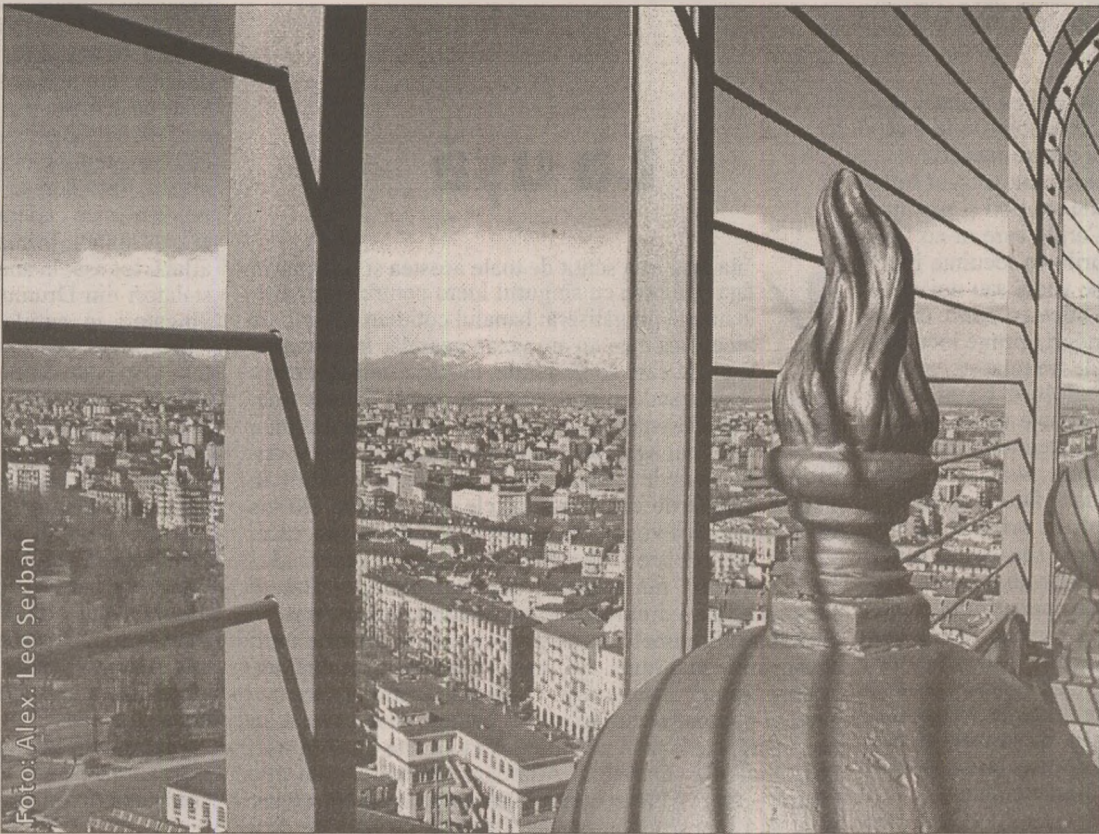

Foto: Alex. Leo Serban

arte

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

A fost odată...

Afost odată un regizor despre care auzeam numai de bine. Îl cheama Kim Ki-duk, era sud-coreean, studiase pictura la Paris. Am aflat însă că filmul lui din 2000, *Insula* a trebuit să fie cenzurat la greu din cauza actelor de violență performate pe animale. Apoi mi-a ajuns pe la urechi faptul că într-un alt lungmetraj de-al lui, *Primăvară, vară, toamnă, iarnă... și iar primăvară*, din 2003, în pofida trailerului pașnic, nu se lăsase încă de tortura "celor care nu cuvântă". Ca atare, eu una i-am cam ocolit filmele (cel din 2003 a fost și la TV, dar restul sunt oricum greu de găsit). Până când am descoperit cu stupeoare la centrul de închirieri *Ménage à trois*. Multi-premiat la Veneția, selectat la Sundance și la Toronto. Cu o fotografie promițătoare pe coperta DVD-ului – în ochii mei, pentru că nu conținea nici un animăluț numai bun de chinuit, în ochii altora, probabil, pentru că era o ilustrare bine concepută a titlului din română. Pentru aceștia din urmă, ghinion, nu care cumva să creadă că vor regăsi ceva din erotismul explicit al fotografiei în film.

Dar și eu am avut o surpriză: lungmetrajul era tocmai despre "cei care nu cuvântă". Doar că aceștia erau personajele principale, cât se poate de umane: un el, Tae-suk (Jae Hee) și o ea, Sun-hwa (Lee Seung-yeon). Pe ea măcar o auzi tipînd și spunînd o replică la final, el însă nu emite nici un sunet, singura dată când vorbește, la un interogatoriu al poliției, vezi doar detectivul repovestind conversația, dar nici un fragment din ea. Tae-suk trăiește ocupînd casele celor plecați în vacanță și făcîndu-le mici servicii pentru ospitalitatea lor neintenționată, Sun-hwa este nevasta abuzată a unui om bogat. Când el vede modul în care e maltrată, îi bate soțul cu mingi de golf și o ia cu el, împărțînd același lifestyle. Aici mă opresc cu povestirea, pentru că lungmetrajul are un scheptis anume: ca și *Mullholland Drive*, are o cezură care desparte două bucăți foarte diferite de film. Cea secundă te defamiliarizează total, pînă și modul de filmare se metamorfozează. Dacă la început, camera stă mult timp pe macara și se preferă unghiurile înalte, în a doua jumătate prin ea vezi ce vede personajul masculin, devenit acum imperceptibil. Senzația e cu atât mai stranie cu cât, în prima parte a filmului, camera menținea o distanță politicoasă față de el: abundau prim-planurile, dar fără detalii sau gros-planuri.

La început, poveste de dragoste combinată cu dramă; apoi, aproape thriller supranatural. Firește, filmului i s-a reproșat această inconsecvență, dar eu încă deliberez în chestiunea "defect sau calitate". Am făcut filmul să sune eteric și delicat, dar nu e tocmai așa. Există violență, care nu doar mocnește în umbra personajelor, ci le urmărește constant ca un "accident" inextricabil de ei. "Delicat" e lungmetrajul în măsura în care un bisturiu poate fi o operă de artă. De altfel, s-a și vorbit de el în termeni de "budism punk". Ei, acum citesc în cronica aceluiași film făcută de un englez că are de fapt trei acte, primul înfățișîndu-

pe Tae-suk de unul singur, dar nu sunt de acord: primele două reprezintă un tot unitar.

Văd eu că acest film a reușit să le livreze confuzia pe tavă criticilor anglo-saxoni de film, și nu fără motiv. E extrem de deschis interpretării, și astfel îți oferă un hățîș de semnificații. Puhoiul de coincidențe seamănă a Lynch, delicatețea gesturilor protagoniștilor, a pantomimă, violența are ceva de farsă în modul de manifestare (principală armă rămîne un set de mingi de golf), iar continuarea relației dintre cei doi e deopotrivă hipnotică și imaterială. Probabil că această continuă evitare a etichetelor, utilizarea unei doze mici de situație stereotipă și imediata ei modificare la 180 de grade, plus faptul că filmul ți se strecoară sub piele, este ceea ce fascinează cel mai mult la *Ménage à trois*. Iar eu mai am o "acuzație" de formulat, referitor la muzică. Faptul că e empatică și extrem de nuanțată, arareori am văzut o oglindă sonoră atât de fidelă prestației actricești, face cel puțin jumătate de film.

A fost odată o piesă despre the Earl of Rochester, la fel de cunoscut ca poet și ca *bon viveur*, în care John Malkovich juca rolul principal. De care s-a atașat atât de mult, încît a vrut s-o vadă film, ceea ce i-a și ieșit, sub forma unei producții englezești. Rolul principal masculin i-a revenit însă lui Johnny Depp, cel feminin, Samantha Morton, iar pentru sine Malkovich și-a păstrat figura regală.

Lungmetrajul e remarcabil sub un aspect cel puțin: dialogurile sunt extrem de fine și erudite, dar scenariul în ansamblu are devălmășia unei camere de adolescent.

Primele fac cinste spiritului rafinat al epocii Restaurației. Ultimul e incapabil să se concentreze și se joacă într-un mod nepermis cu atenția spectatorului: "Acum o ai, acum, nu". Posibil să creadă că o deține momindu-l cu nuditate și mult sex, dar neglijează stratul mijlociu al prăjiturii, menit să conecteze spiritul și carnea. Altminteri, lucrurile nu îmi sunt foarte clare: dacă tot se mizează pe cît de decolat e lungmetrajul, păi, de ce să nu se meargă pînă la capăt admițîndu-se adevărul istoric, anume că protagonistul era bisexual. Un fapt oricum sugerat cît se poate de sfîngaci. Imaginea Restaurației m-a dus cu gândul la un film (*The Holy Grail*) al celor de la Monty Python, ei ironizînd tendința existentă pe atunci de a portretiza orice perioadă de dinaintea secolului XIX ca fiind extrem de jagoasă și de noroioasă. Ei, pe acest fundal, bietul Johnny are de cărat tot lungmetrajul în spate. Cu atît mai mult, cu cît se presupune că tu știi cine e și ce a făcut the Earl of Rochester și de ce este apreciat atît de mult doar pentru cîteva replici. Pe scurt, pelicula repetă și accentuează eroarea comisă în filmul biografic despre bietul de Sade. Dacă nu știi ceva literatură engleză, Rochester pare doar un pornograf *avant la lettre*. Doar că măcar din lungmetrajul despre de Sade, mai află ceva titluri, îl mai vezi chinîndu-se să scrie și să își disemineze opera, pe cînd din cel despre poetul britanic nici cu atît nu te alegi. Îți vezi pe ceilalți rugîndu-se de el să scrie, protagonistul nefiind prea tentat să o facă de unul singur, cu excepția momentelor cînd e înamorat. Ca să nu mai spun că apare doar ca dramaturg și că poezia sa pare redusă la versificări emise pe moment pentru plăcerea suveranului și a anturajului său. Ceea ce ar produce furia oricărui anglofil, care cunoaște valoarea greu de disputat a poemelor satirice și a celor erotice, cînd și cînd pornografice, compuse de Rochester. Asta în timp ce, apropo de dramaturgie, producția lui s-a limitat la prologuri și epiloguri, imitații și adaptări. Dar măcar faima de satirist i-au lăsat-o în pace...

Ca să închei, a fost odată Mel Brooks. Care s-a gîndit că, din moment ce remake-urile abundă, merită să încerce și el unul. Așa că a refăcut un film de-al său din 1968, însă fără prea mult succes. Glitz-ul și glam-ul tipic pentru Broadway apar din plin, iar actorii, în special Nathan Lane, Will Ferrell și cei secundari, făc toți banii. Dar aici se opresc meritele filmului, tocmai pentru că scenariul inițial, împopoțonat cu cîteva numere de umor mai întunecat, nu se prea potrivește updatării, mai ales la mîna unei regizoare debutante, pînă de curînd coreografă. Iar spectatorii nu mai au răbdare să urmărească un musical încrucișat cu *slapstick comedy*, tocmai pentru că acest gen a fost în ultima vreme absorbit și consumat de comediile romantice. ■

Ménage à trois

Producers

interview

dans

GIGI CĂCIULEANU – și felurile lui chipuri artistice

LIANA TUGEARU: Bun venit, din nou, în România, Gigi Căciuleanu! După răsturnările politice petrecute la noi în țară în decembrie 1989, am avut privilegiul de-a te avea, din nou, printre noi, măcar o dată la doi-trei ani. Privilegiul constă în faptul că ne-am putut bucura de creațiile tale și uneori te-am revăzut și în dublă calitate, de interpret al propriilor tale coregrafii.

Înainte de a te întreba cu ce planuri artistice ai venit de astă dată la noi, am să te rog să ne întoarcem puțin în timp și să trecem succint în revistă prodigioasa ta carieră internațională de dansator, coregraf și pedagog. Încep eu prin a spune că ești absolventul Liceului de Coregrafie "Floria Capsali" din București și că debutul tău în dans s-a desfășurat pe două căi paralele: ca balerin la Opera Națională din București și ca dansator de dans modern, împreună cu profesoara și ulterior partenera ta Miriam Răducanu, în celebrele, pe atunci, Nocturne, de pe scena Teatrului de păpuși "Ăndărică", singurul loc unde, în anii '70, erau tolerate la noi unele forme de dans modern.

Fă, te rog, acest salt în timp și spune-mi ce au însemnat pentru tine aceste două căi de pornire în lumea dansului?

GIGI CĂCIULEANU: Pornirea pe aceste două căi este un lucru normal pentru tinerii care ies acum din școli, unde se învață, în același timp, și dansul academic, și disciplinele dansurilor noi, contemporane și jazz-ul. Pe vremea aceea era însă ceva neobișnuit. Erau câțiva care o luau puțin căs, pe diagonală, ca Ion Tugearu, sau se rupeau puțin de clasic ca Simona Ștefănescu. Eu însă am avut privilegiul să fiu de la început dedublat, descoperind-o pe Miriam Răducanu încă din Școală și lucrând cu ea. Eu aș fi vrut să lucrez numai cu ea, dar Miriam a avut inteligența să mă oblige să termin Școala de Coregrafie, să intru la Operă și chiar să mă duc și la Moscova, pentru specializare. Vreau să spun că e foarte important ce s-a întâmplat atunci, pentru că, deși expresia dansului academic nu mă satisface, în schimb tehnica dansului clasic continuă să mă ajute, atât pentru mine, cât și în lucrul meu cu alți dansatori care nu au o tehnică de dans contemporan. Deci, această dedublare, această schizofrenie artistică, mi-a prins bine de la început, căci întotdeauna am fost cu un picior în dansul academic și cu celălalt picior în dansul experimental, mai mult chiar, cu un picior în dansul oficial și cu celălalt în dansul neoficial. Și așa am rămas până astăzi. Am avut norocul să fiu angajat la Opera Națională din București, dar, în același timp, dansam la Clubul studenților, din București, la Teatrul "Ăndărică", în săli de la Arhitectură și în alte săli "underground".

Și la fel a fost și când am ajuns în Franța. Mai întâi însă am avut norocul să mă angajeze Pina Bausch, unde am nimerit într-o efervescentă a dansului nou, ieșit din expresionismul german al lui Kurt Joos. Și, deci, de la Bufonul din Lacul lebedelor, pe care-l dansasem la București – un rol care mi-a plăcut foarte mult – am intrat dintr-o dată într-un dans neoficial, care se oficializa atunci, prin Pina Bausch, la Folkwang Hochschule din Essen. Pina a plecat apoi la Wuppertal, unde eu nu am urmat-o, plecând în Franța, pentru că voiam să-mi urmez propriul meu drum.

L.T.: Mi-ai luat-o înainte, Gigi, pentru că următoarea întrebare ar fi fost, cum te-ai adaptat ambientului coregrafic din Occident. Ai pornit deci să răspunzi și la această întrebare, așa că, te rog, să continui pe aceeași linie.

G.C.: Pentru această adaptare am avut norocul să fiu ajutat de faptul că am luat niște premii în Occident. Lumea m-a văzut și am intrat în atenția lor. Pina Bausch m-a văzut, de exemplu, când am luat un premiu la Köln, iar primul premiu de coregrafie mi-a fost înmănat, chiar de Kurt Joos, președintele juriului, ceea ce a fost minunat pentru mine. Și această întâmplare deschide pentru mine o buclă – sau mai bine zis o spirală, căci spirala e mai dinamică – pentru că în momentul de față lucrez în Chile, la Baletul Național Chilian, care a fost fondat cu șaiszeci de ani în urmă de câțiva elevi ai lui Kurt Joos.

După Germania, am venit în Franța, unde, după o vreme, am fost angajat în compania de balet de la Grand Théâtre de Nancy, unde directoare era Rosela Hightower, o mare figură a dansului clasic, dar și o femeie foarte deschisă la minte. Mai întâi m-a sfătuit să plec în America, dar cum eu mă îndrăgostisem de Franța și în special de Paris, nici nu am vrut să aud de acest lucru. Și atunci ne-a angajat, pe mine și pe Ruxandra Racoviță, pe un singur post de balerin, la Teatrul din Nancy. După un an,

cei 35 de dansatori, care vroiau să facă și altceva. Deci, din nou, cu un picior în dansul oficial și cu celălalt... în pod.

Și, ca să vezi pe câte drumuri am mers, îți mai povestesc ceva. Când am ajuns prima oară la Paris, înainte de a mă angaja la Nancy, trebuia să și mănânc, nu numai să dansez. Am stat vreo trei-patru luni. Or, trei-patru luni nemâncat e prea mult. Și am fost sfătuit să mă duc la Lido sau Folies Bergere, unde tocmai era un dansator român, Dan Moise, care dansa cu Zizi Jeanmaire, în coregrafia de Roland Petit. Acolo se putea câștiga o bucată de pâine foarte repede și chiar foarte bine. Deci am cerut un rendez-vous doamnei Bluebell, Miss Bluebell, o americană era „la capitaine”, căpitanul fetelor care ridicau așa de frumos piciorul. Ea mi-a spus că nu are decât cinci minute pentru mine, în care să-i arăt ce știu. Eu mă gândisem să vin cu caseta mea cu Ray Charles, cu care câștigasem primul meu premiu de coregrafie la Varna. Dar, ajuns la Lido, mi-am dat seama că am greșit caseta. Luasem cu mine un negro spiritual's, pe care-l aveam de ascultat, nu de dansat. Și atunci am improvisat. Ei i-a plăcut și a zis că trebuie să-l mai dansez odată în fața administratorului. De odată, nu mai avea doar cinci minute pentru mine. Atunci însă a trebuit să-i spun ce s-a întâmplat cu casetele și că am improvisat. „Nu-i nimic, mi-a spus, mai improvizezi odată”. Și n-am avut încotro, chiar dacă nu a ieșit la fel. După care mi-au spus ca mă trimit la Lisabona, cu acest număr, pentru șase luni. Dar eu nu puteam pleca nicăieri pentru că tocmai cerusem azil politic și aveam de la Prefectura o hârtiuță în care scria că nu am nici un fel de hârtii. Slava Domnului, spun acum, pentru că m-aș fi fixat într-o lume care nu era a mea. Dar ceea ce e de reținut din acea perioadă este că, pe parcursul câtorva luni, fusesem apreciat de o Pina Bausch, apoi de o Miss Bluebell de la Lido, și apoi de o Rosela Hightower, de la Nancy. Deci, continuu la mine, a fost o nevoie de a face mereu altceva. Dar adaptarea s-a făcut, într-adevăr, pe calea deschisă de Rosela Hightower, la Teatrul din Nancy, unde am rămas cinci ani, ca director. Dar vreau să fac o paranteză și să spun că eu am fost director de foarte tânăr, pentru că eram artist și nu artist pentru că eram director. Și când mi s-a dat această direcție, trebuia să dansez și să montez, și încă foarte repede, uneori într-o săptămână, toate coreografiile pentru o producție nouă, într-o operetă de exemplu. Cred că am montat dansuri pentru 45 de operete, pe lângă producția marilor balet. Și asta a fost o școală nemaipomenită pentru mine. Dar, în același timp, lucrez și „underground-ul” meu, cu care am luat un premiu la Bagnolet, când acest concurs tocmai începea, un concurs de prestigiu, unde ulterior a luat Premiul I, Magui Marin.

Între timp, Ministerul Culturii din Franța a început să înființeze Centrele coregrafice regionale, foarte bine gândite, unde se petreceau lucruri interesante, ca pe vremuri la noi, la Piatra Neamț. Cred că Théâtre Choregraphique de Rennes et de Bretagne, unde ne-am dus noi, a fost printre primele înființate. Am stat acolo, ca director al trupei și al Centrului Național, cincisprezece ani. Dar am dansat și de astă dată și în afara Centrului. De exemplu, la Pierre Cardin, în teatrul căruia m-a descoperit Maia Plisețkaia, m-a adoptat și a dansat în coregrafia mea, Maia fiind o ființă foarte deschisă, care s-a dus să danseze și la Maurice Béjart, și la Roland Petit. Și, deci, în tot acest timp, a existat această dedublare a mea, adaptat la dansul instituționalizat, dar dorind să revin mereu la zero, pe alte căi, cum s-a întâmplat când am plecat în Chile, unde conduc acum Baletul Național Chilian. Pe lângă ceea ce montez acolo, încerc să ajut și dansul independent. Am deschis o stagiune întreagă pentru dansul independent, în ciuda oricăror scrășniri de dinți, pentru că știu cât am alergat eu după o sală. Norocul meu este că această companie, ca și cea de la Rennes, a fost concepută, de la început, ca o trupă de dans contemporan, chiar de la înființarea ei, cu șaiszeci de ani în urmă. Dar conducătorii ei au murit, între timp, și compania decăzuse, nu mai avea stil. Când le-am făcut Mozartissimo, pe care l-am montat și la Constanța, le-am plăcut foarte mult și acum montez mereu acolo. Vorba unei persoane de la televiziunea din București – eu fac spagatul cu câte un picior în fiecare dintre cele două limite ale latinității: unul în România, țara cea mai estică, și celălalt în Chile, țara cea mai vestică a latinității.

(continuare în numărul viitor)

ea a plecat și a lăsat compania Teatrului pe mâna noastră. Era o trupă de 35 de dansatori, unde se făceau de toate, începând de la montarea marilor balet, precum Lacul lebedelor sau Giselle, cu mari vedete invitate în rolurile principale. Imaginează-ți că am montat Lacul lebedelor, împreună cu Ruxandra Racoviță. Dar în același timp, lucrez și în pod, după 12 noaptea, cu câțiva dintre

plastică

Schiță de portret

Deși oltean prin naștere, Marcel Voinea s-a format la școala clujeană, ceea ce i-a marcat benefic atât devenirea artistică, cât și firea. Structura sa interiorizată, precum și admirația declarată pentru Renașterea italiană și clasicismul francez s-au împlinit în această Academie, unde de mai multe decenii accentul este pus în continuare pe învățământul de tip tradițional, fără excese de imaginație. A fost o modalitate de aprehensiune care s-a mulat cel mai bine pe viziunea sa artistică temeinic așezată în descendența unor valori sigure.

Pretextul acestei schițe de portret despre creatorul Marcel Voinea mi l-a oferit ampla expoziție de *reliefuli-pictate* deschisă relativ recent la Muzeul de Artă din Craiova. De fapt, nici nu cred că era nevoie de un asemenea prilej pentru a mă exprima despre un artist pe care, conjunctura dar mai ales afinitățile, m-au făcut să îl urmăresc cu atenție încă de la debut. Expoziția de la Muzeu nu a fost decât o confirmare publică, binemeritată de altfel, a unui efort artistic de aproape trei decenii și a cărei recunoaștere reală nu s-a petrecut decât cu multiple sincop. Aceasta, poate datorită faptului că Marcel Voinea este un creator atipic chiar și pentru canoanele laxe ale plasticii contemporane.

Deși biologic aparține generației '80, el și-a construit o imagine care în liniile ei esențiale nu corespunde niciuneia dintre mișcărilor neoexpresioniste, conceptualiste, transavangardiste sau minimaliste vehiculate în epocă. Era atașat, în schimb, ca o bună parte dintre colegii săi de generație, de o simbolistică mai mult sau mai puțin mascată a creștinismului ortodox nu atât din dorința de afirmare a unei convingeri, cât mai ales ca un reper de rezistență la invazia incisivă a unui materialism vulgar promovată de oficialitățile comuniste, prin artiștii lor de curte, care proliferau ca ciupercile în festivaluri grotești gen Cântarea României.

La început, Marcel Voinea a fost doar sculptor, cioplindu-și viziunile în piatră, dar cel mai adesea modelându-le în gips sau ciment, pentru că materialele au fost întotdeauna scumpe în această meserie. Câteva expoziții făcute atunci, precum și taberele de sculptură de la Măgura și Săliște păstrează memoria acelei perioade.

Culoarea însă l-a fascinat dintotdeauna, iar actuala serie a reliefulor pictate pe pânză sau carton își are originea în adolescență. Atunci îi plăcea să facă copii după tablouri pe care le vedea în diverse case sau instituții și ulterior în anii tinereții, când, alături de sculptură, modela în gips reliefuli pictate pe care le-a grupat în cicluri ca *Ferestre* și *Guri de canal*, realizate într-o manieră conceptuală.

Sculptura, prin natura ei, chiar dacă este figurativă nu are capacitatea de a cuprinde epicul decât într-un mod esențializat, ori imaginația sa debordantă simte nevoia să se exprime într-o desfășurare narativă mai amplă. Aceasta ar putea fi una din rațiunile pentru care, de mulți ani el își construiește universul în alternația sculpturii și a culorii deoarece, deși are o aplecare nativă în modelatul formei, personalitatea sa se împlinesc cu adevărat doar în poveste.

Sondându-i, fie și sumar, personalitatea, este ușor de intuit că ea s-a conturat pe un prim strat de factură etic-rurală, nepoluat de mutilările operate de stahanovism, și care a generat firesc o structură conservatoare pe care s-a edificat spiritul deschis și larg înțelegător al generației *rock and roll*, în care a crescut și s-a maturizat.

Acest fericit amalgam dintre pasiunea pentru nou și sedimentul inițial al tradiției au generat în el un „conservatorism luminat” reperabil în întreaga sa creație. Școala nu a făcut decât să-i limpezească mijloacele de a-și contura expresia, accentuându-i, totodată, personalitatea cu evidente înclinații pentru perfecționism.

Ponderat și lucid, artistul și-a găsit de timpuriu calea într-un limbaj propriu viziunii și temperamentului său, datorită unui obiectivism organic și ponderat receptiv la formulări novatoare.

Marcel Voinea ne face martorii universului său desprins dintr-o meta-realitate populată cu ființe hilare, într-un amestec bine dozat de comedie și dramă pendulând între cer și pământ sau mai curând și într-un loc și altul.

Lucrare de Marcel Voinea

Suntem în fața unui artist „povestitor” care ne împărtășește în imagini bi și tridimensionale, propriile sale trăiri, vise, neliniști și chiar atitudini.

Parcursându-i lucrările, precum o carte putem înțelege disponibilitatea cu care încearcă să ne comunice într-o deplină sinceritate, și fără nici un fel de cenzură anterioară fragmente din de autobiografie spirituală (*Zbor, Confruntare, Conul de lumină*).

Personajele sale bizare sunt de fapt o imagine transparentă a cotidianului, iar scenele la care ne face părtaş sunt felul său de a vedea oamenii, orașul, lumea.

Caracterul epic, mai curând simbolic al compozițiilor, reface în esență traseele unei iconografii clasice într-un scenariu contemporan cu ajutorul unui limbaj de o mare expresivitate. Acțiunea se petrece doar aparent într-un timp suspendat și cu toate că simbolurile cu care operează ne induc ideea unui timp mitic în fapt, suntem într-un timp interior al artistului, unde mitul se îngemănează cu visul, ambele păstrând totuși coerența rațiunii. Autorul își dirijează cu grijă personajele pentru a fi sigur că mesajul pe care vrea să îl transmită va fi corect receptat.

O senzație de straniețe ne este indusă în mod deliberat. Se urmărește astfel atât captarea atenției, cât și o accentuare a expresivității. Întregul complex de gânduri și trăiri nu putea să fie mai propriu formulat decât prin acest mod de exprimare metaforică, foarte personală.

Virtuțile cavalerului ce înfruntă răul, degringolada Babilonului modern sau mitul Sodomei și Gomorei, Icoana între mântuire și pierzanie, Timpul ce zămisleşte și cerne, scara care duce în Cer sau în Iad, totodată, sunt câteva dintre reperatele pe care își construiește universul. El nu face nimic la întâmplare și nici de dragul unor efecte ușoare care să favorizeze percepția rapidă și superficială.

Capacitatea de a se dedubla a lui Marcel Voinea apare în mod explicit în fiecare dintre lucrările sale. Pe de o parte, simțim regizorul ce dirijează din spatele scenei spectacolul, iar pe de altă parte, o implicare de tip donquihotesc în condamnarea diverselor racile ale contemporaneității. Civilizația de consum, individualistă, îmburghezită și din ce în ce mai pervertită conștituie subiectul predilect al întregului ciclu, care deși face proba unei seriozități a abordării subiectelor nu are însă o opțiune obligatoriu gravă asupra lor.

Această viziune dominant tarcovschiană nu are, așa cum poate ar fi firesc, o conotație exclusiv negativă. Ea este adesea tolerantă, plină de o generozitate specifică acelor care au trecut și au înțeles toate relele care ne macină. Bineînțeles, există în fiecare din compozițiile sale o afirmată doză de ironie și chiar de autoironie, arareori însă de sarcasm, ceea ce spune mult despre firea deschisă a acestui creator plin de vise, dar nu cu „capul în nori”. (*Istoria unui erou, Pești, Turnul, Povestea unui sacrificiu, Poveste cu ceas* etc.)

Mesajul, în esență tragic, îmbracă o haină mai ușor de suportat. Nu este vorba de „mirabila” băscălie autohtonă, ci de o subtilă punere în oglinzi caricatural deformate, a noastră și implicit a sa. Umorul deși frustr are șlefuirea snoavelor populare și profunzimea lor.

Spațiul în care evoluează personajele sale tragic-comice este unul de sorginte onirică, unde elementul spiritual măcar la nivel de semn, are o pondere importantă. Nu doresc să încorsetez un demers atât de individual prin însăși clasicitatea lui, în sîptel îngust al unor concepte prea generale, însă fiecare dintre aceste creații ale sale este rodul unei viziuni conștientizate și transpuse apoi cu bucuria și umorul care îl caracterizează.

Compozițiile sale, atent gândite, nu reprezintă stări umorale. Detașat de spațiul propriilor viziuni, el ne călăuzește cu atenție pașii, oferindu-ne de fapt povești cu tâlc.

Forța sa de fabulare este importantă în măsura în care îi conferă șansa unei amprente originale și, totodată, capacitatea de a se face înțeles fără să apeleze la un cod semantic comun.

Lucrările se susțin unele pe altele în interesul general al poveștii al cărei filon principal este configurarea unui spațiu moral de toleranță și onestitate, de înțelegere, dar nu și de iertare. Fiecare dintre ele este o poveste în sine cu o retorică și o unitate compozițională bine definită,

iar o privire de ansamblu a lor este de natură să-ți limpezească „mitologia”, doar aparent încărcată, pe care a elaborat-o artistul.

În ciuda uzității frecvente a unei simbolistici religioase (icoana, peștele, crucea, cetatea, ceasul, balanța, scara, sfinții etc.) și a titlurilor bine individualizate pentru fiecare lucrare (*Călăuza, Zbor de timp deasupra cetății, Icoană pe roți, Pește în zbor, Căruța cu icoane, Cavalier ucigând icoana* etc.), Marcel Voinea nu este un artist de tip sacerdotal, fiind în esență un spirit relativist și ludic de factură postmodernă, fără a clama explicit acest lucru, iar înregimentarea sa în această descendență destul de prolifică la noi, ar fi cu totul minimalizatoare, căci viziunea simbolică prin care își definește concepția estetică și nu în ultimul rând etică, depășește o atare privire de suprafață.

Arta sa descinde astfel din acele spații ale istoriei, pe care le menționăm inițial, iar pe de altă parte ea este expresia puternică a unor reprezentări proprii, a unui mod original de gândire artistică și de implicare morală – o concepție integratoare care se sprijină pe libertatea sa interioară, pe siguranța gestului și luciditatea formulării.

Ceea ce se dovedește a fi remarcabil la aceste reliefuli pictate este vigoarea formelor, neliniștea cu care sunt construite și subtil plasticizate. O suprafață frământată, ce evidențiază o izbucnire temperamentală, este spațiul modelat unde se încheagă „povestea” în contrast cu restul suprafeței, acoperită doar cu materie colorată. Artistul obține din această contrapunere de forțe un tot spațial de o remarcabilă densitate, unde expresivitatea specială a acestor imagini se datorează și unei manualități native de invidiat.

Marcel Voinea a înțeles însă că în artă, ca și în literatură de altfel, dexteritatea tehnică deși importantă, nu poate constitui un scop în sine, motiv pentru care remarcăm aceste virtuozități doar ca un adiacent al calităților sale plastice. Este vital să ai capacitatea de a-ți materializa imaginile într-o gândire plastică coerentă, a cărei reușită este atât o problemă de har, cât și de exercițiu. În acest echilibru „diafan” cred că trebuie să căutăm valoarea acestor creații – adevărate metafore ce reușesc să transpună cu o aparentă lejeritate, în materie colorată sau în tridimensional efigii ale adevărurilor sale, care implicit devin și ale noastre.

Cătălin DAVIDESCU

meridiane

Nikos Themelis

Brașovul de altădată

Născut în 1947 la Atena, Nikos Themelis a studiat Științele Juridice în Grecia și în Germania și a publicat mulți ani lucrări de strictă specialitate. Debutul literar, relativ târziu, îl propulsează, de la prima carte, *Căutarea* (prima ediție 1998, ediția 78 în 2004! – o ediție în Grecia fiind tipărită, în funcție de editură, într-un tiraj de 1000 sau 2000 de exemplare), în prim-planul scenei editoriale ateniene. *Căutarea* deschide de fapt o trilogie, continuată cu *Răsturnarea* (2000, a 66-a ediție în 2004) și încheiată cu *Strălucirea* (înregistrând, încă din anul apariției, 2003, 45 de ediții). Public și critici deopotrivă încearcă să descifreze enigma care stă în spatele unui succes atât de răsunător. Este vorba de fresce de mari dimensiuni, în spațiu (terenul de acțiune îl constituie toată zona balcanică, dar și conexiunile acesteia cu restul lumii) și în timp (decenii, secole), populate de o galerie de personaje înzestrate cu un admirabil har al confesiunii, al povestirii. *Doar pentru prietenie*, publicată în 2005, este a patra sa carte, iar cele 17 ediții tipărite în decurs de șase luni au înregistrat, ne mărturisesc editorii de la Kedros, vânzări de peste 52 000 de exemplare! Dincolo de interesul numeroșilor și statornicilor săi cititori greci, cartea are toate motivele să stârnească și interesul cititorilor români. Decorul celei mai recente fresce istorice a autorului atenian este Brașovul (Stefanopolis) sfârșitului de secol 18, în „îndepărtații Balcani” – „orașul cu 18 000 de suflete și 43 de bresle”. Viața înfloritoare a companiei comerciale grecești din oraș este evocată prin intermediul eroului principal, Theofanis, un negustor de stofe vădud, cu o fată și un băiat de așezat la casele lor. Adept intransigent al păstrării tradițiilor și al limbii grecești — va fi, alături de vestitul în istoria Brașovului, dar și a Bucureștiului everget Panayotis Hagi Nikou, unul din „sponsorii” școlii grecești din Brașov —, Theofanis se va găsi nu o dată confruntat cu ideile Revoluției Franceze care-i vor da peste cap multe planuri. Vădud, la 50 de ani, Theofanis se trezește „peșit” de cea mai râvnită „partidă” din oraș a acelor ani. Acceptă, după mii de șovăiri, să-și petreacă restul vieții alături de cea care l-a ales, „doar pentru prietenie”.

răspunse ca un torent de nimic stăvilit. După ce dădu asigurări despre sănătatea tuturor și respectul fiecăruia în parte față de dragul lor domn Panayotis, trecu apoi — la ce altceva? decât la negoț și la afaceri, unele așa, altele pe dincolo. Unii aveau necazuri și nemulțumirea lor se auzea când rostită în șoaptă, când pe la colțuri. Cei care o duceau de minune tăceau mîlc, foarte puțini dintre ei aveau habar de ce se-ntâmplă în jurul lor. Continuă cu pagubele pricinuite de prea multele ploii, la sfârșit vorbi și de lucruri mai îndepărtate, de cele ce se-auzeau în principatele vecine, la curtea lui Francisc de la Viena și în centrul lumii din afară, în Franța. Îndeosebi cele care țineau vie scânteia unei noi răscoale a țăranilor — poate a tuturor transilvănenilor — împotriva nobililor unguri și despre care nu știa dacă ar trebui să-și facă griji sau să se bucure.

Din când în când, o întrebare lămuritoare a gazdei și Theofanis își umfla imediat plămâni cu aer și nu mai conținea să răspundă și să-și golească tolba cu vești, întâmplări, bârfe sau zvonuri. Atunci Hagi Nikou îl întreba dacă auzise ceva de un anume Rigas, însă Theofanis prima dată auzea un nume ca asta. Își frecă barba și schiță o grimasă de ignoranță și nedumerire: „Ce vrei să afli?”, întreabă, dar răspuns nu primi. Oricât și-ar fi scotocit mintea, nu putea încă să-și închipuie motivul care se afla în spatele invitației făcute de prietenul familiei sale și primul său sfătuitor.

Se așternu deodată o tăcere de nesfârșită încurcătură, ca și cum s-ar fi epuizat toate subiectele de discuție. Narghilele gâlgăiau, până când Hagi Nikou începu să tușească-n sec. Asta-nsemna mai degrabă că sosise momentul să dezvăluie ce avea în gând. Se ridică ușor, sprijini la capăt țeava narghilelei și luă de lângă el un șirag de mătănie de chihlimbar. Pe chipul lui ascetic se întipări un aer parcă și mai grav. Începu să vorbească în fraze scurte, sincopate, cu pauze între ele. Porni spunând cât de greu de-ndurat e singurătatea, mai ales când trec anii. Să nu ai pe cine să te bizui la greu. Cu cine să-mpărtășești clipele plăcute, fiindcă și dintr-astea există. Cu cine să te bucuri de zilele de sărbătoare, cu cine să stai de vorbă, când te-ntorci de la biserică în casa pustie, cu cine să schimbi două vorbe în după-amiezele triste de duminică.

Să-mpărtășești lucruri simple care își au rostul lor, de multe ori au și valoare, lucruri peste care în alte vremuri treceai ușor, fără să le dai vreo atenție. Ceva simplu, uite, ca schimbarea anotimpurilor, care aduce cu sine atâtea culori, arome și vibrații ale firii.

Continuă cu gânduri asemănătoare, vorbind parcă de unul singur. Theofanis aproape că ghicea unde voia Hagi Nikou să-ajungă. Voia, era clar, ca familia sa să mângâie bătrânețea grea și singuratică a prietenului lor. El însuși era gata să-i ofere ajutor. Însă în ce fel oare? Să-l ia în casa lor? Theofanis n-a avut nevoie să se chinuie prea mult cu gândurile. Hagi Nikou, schimbând deodată aerul și tonul vocii, îi spuse hotărât: „Ascultă, Theofanis. Rareori, adică, să fii drept, niciodată, nu mi-am asumat o datorie atât de grea. O fac doar fiindcă, așa cum o să-ți dai seama, mă leagă de voi o mulțime de lucruri și încă atât de strâns”. Tuși din nou în sec. „Îți aduc peșitori”, spuse și se opri ca să-și controleze un sughit stărnit din senin. Theofanis se pierdu cu firea. Zâmbi încurcat și balmăji spontan: „De la cine?” Hagi Nikou îl privi în față, se-ntoarse ușor spre el și spuse cu voce joasă: „De la Iannovia, văduva lui Hagi Doukas. Știi cât o prețuiesc și câtă grijă am de mamă și fiică după pierderea nedreaptă a răposatului. O cunoști de altfel și tu pe Iannovia, așa că nu-i nevoie de recomandări”.

Theofanis nu se arătă surprins. Pentru a câta oară și-o readucea în minte pe unica fiică a Iannoviei, Sofia, la care de multă vreme se gândise ca la o noră. O trăsese de limbă pe propria lui fiică, care nu avusese decât vorbe de simpatie și prețuire la adresa fetei și a caracterului ei. Cât despre situația lor economică, nu era nevoie de informații. Toată lumea știa cât valorau moșiile lăsate de răposatul Doukas. Și, în definitiv, fata asta vorbea grecește, poate chiar mai bine decât Theofanis. Se gândea ce bine le adusesse soarta dintr-un condei. Fiică-sa Zoitsa pleca de lângă el și iată, dobânda o nouă fiică. Într-un an poate și nepoți, cine știe?!

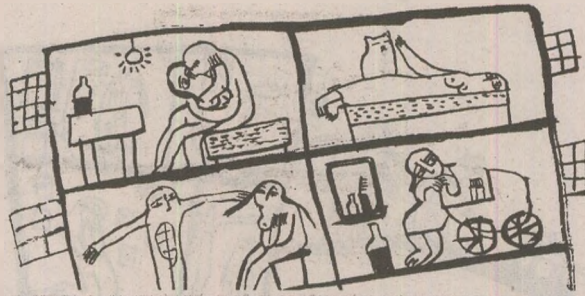
Îi zâmbi lui Hagi Nikou și dădu din cap în semn de-nuviințare, arătând astfel cât de binevenită era această veste. Se ridică de pe perne, exprimă mulțumiri din adâncul sufletului pentru rolul de intermediar al gazdei și făgădui că în câteva zile îi va da răspuns. Așa se cădea, în câteva zile, scontând pe „da”-ul lui Neofytos fără a

Panayotis Hagi Nikou, epirot din Ioannina, blănar și negustor de blănuri vestit în toți Balcanii, ne-nsurat, fără moștenitori și potolit în toată viața lui, inițial sprijinitor și apoi asociat al altui mare negustor, Zois Kaplanis, strânsese cu trudă o avere demnă de pizmuit, devenind un nume de primă mărime la București. Când a simțit că-l slăbesc puterile, s-a retras la Stefanopolis să se liniștească, trăind din averea adunată cu sârg atâția ani. Om singuratic, scump la vorbă, se bucura de respectul grecilor pentru gândirea lui chibzuită și îndelunga lui experiență. Îndeosebi însă pentru binefacerile lui. Grație lui, compatrioții săi înălțaseră noua biserică a ortodoxiei. Grație lui, atâtea și-atâtea familii sărace sau scăpătate primeau ajutor de la un fel de casierie a săracilor constituită de el, după ce mai întâi depusese 10 000 de florini la Banca Imperială din Viena. Neavând familie, era pentru mulți, bogați și săraci, îndeosebi din tânăra generație, un adevărat *pater familias* al comunității lor.

Hagi Nikou îl primi pe Theofanis cu un abur de surăs, atât cât îi îngăduiau cei 83 de ani ai lui, și cu pași târșâiți îl conduse în veranda însoțită. Se așeză sprijinindu-se cu partea dreaptă pe pernele de pe bancheta din colț, locul lui preferat de odihnă și, cu un semn din mână, îi arătă lui Theofanis bancheta de vizavi. Slujnica tăcută în cadrul ușii aștepta comanda de la stăpân. Acesta, fără să-l întrebe pe Theofanis, înălță mâna cu două degete în sus. Slujnica înțelese și dădu fuga să pregătească două cafele și două narghilele.

„Ce vești ne-aduci, Theofanis, dar, întâi de toate, ce fac ai tăi, cum o duc cu sănătatea?”, întreabă gazda și se lăsă în voia musafirului său, fără să se grăbească a vorbi el însuși. Theofanis nici că avu nevoie de altă încurajare,

meridiane

Nikos Themelis la Braşov

sta pe gânduri.

Hagi Nikou, râsuflând uşurat că nu era nevoie să argumenteze şi să stăruie, găsimd firesc că astfel de răspunsuri nu se dau pe loc, fără chibzuire, trecu la un alt subiect care-l frământa. „A doua pricină pentru care te-am chemat e asta...” Theofanis ascultă încă o dată gândurile mai vârstnicului său prieten despre limba grecilor care puţin mai lipsea să se ofilească de tot şi să dispară. Cât de importantă era pentru continuitatea şi identitatea neamului. Că numai cu strădania preotului salvarea şi propagarea ei n-aveau viitor. Trebuiau, în fine, să pună în Stefanopolis temelii unei şcoli greceşti.

Aici Theofanis, surprins, numai că nu sări în sus de bucurie. „Panayotis, halal de vorba ce-ţi ieşi din gură!” şi luându-i din mână mataniile, cum obişnuia când era înfierbântat de vreo idee, continuă cu toată căldura sufletului lui să vorbească de marea chestiune, cea mai importantă, de care avea atâta nevoie comunitatea lor. Hagi Nikou aşteptă să i se potolească înflăcărea muşafirului său şi completă că e gata să facă primul pas. Însă bătrâneţea nu-i mai îngăduia să fie-n faţă, ca altădată. Alţii trebuiau acum să continue treaba începută de el. Era gata, adăugă, să pună în joc cea mai mare parte a averii personale pentru împlinirea acestui nobil scop. „Zece mii de florini eu şi voi cu alergătura.”

La auzul acestei sume, Theofanis simţi că-l trec fiori de emoţie. N-apucă să comenteze. „Ce vreau de la tine, Theofanis? Poate lucrul al mai greu dintre toate, dar n-am cui să cer ajutor. Vreau să te lipseşti de prezenţa lui Neofytos, cât e nevoie, ca să ducă el florinii la Viena. Să-i asigure la Bancă şi mai apoi vedem cum mergem mai departe. Şi, dacă n-ai nimic împotriva, să mi-l trimiţi să stau eu de vorbă cu el şi să ne-nţelegem.” Theofanis îşi muşcă limba, simţea de parcă i s-ar fi cerut mâna dreaptă. Să-i plece feciorul cinci săptămâni şi mai bine la Viena, iar el să rămână singur cu Petros, cu ciracii şi hamalii la prăvălie. Singur, fără Neofytos, nici nu-şi închipuia cum s-ar putea descurca. Dar cum să-l refuze pe Panayotis, şi încă pentru un scop atât de nobil? „Cu binecuvântarea mea”, răspunse ca opărit şi-i înapoie mataniile, „cu binecuvântarea mea”, balmăji a doua oară, încurcat, împleticindu-se între bucuria vestii şi

zorul personal.

Se despărţiră satisfăcuţi, fără însă să fi lămurit ceea ce discutaseră în mare. Nici Hagi Nikou n-a banuit că Theofanis înţelesese greşit povestea cu peţitul, gândindu-se că-i vorba de fiica Iannoviei, de Sofia, nici lui Theofanis nu-i trecuse prin cap ce vruse să spună de fapt Hagi Nikou: Că Iannovia, deşi sărise bine de patruzeci, nu-l peţea pe Neofytos pentru Sofia, ci alesul inimii ei era chiar Theofanis.

Pe drumul spre casă Theofanis se oprea din când în când şi-şi frecă mâinile la spate. Între două străngeri de mână ale celor pe care-i întâlnea se gândea că următoarele săptămâni va fi în mare fierbere. Mărişul fiicei lui, însurătoarea fiului, visul pe cale de-a se împlini cu întemeierea şcolii greceşti, absenţa, greu de suportat, fie şi pentru câteva săptămâni, a lui Neofytos de lângă el. Apoi pregătirea pentru târgul de la Lipsca. Se simţea vesel, dar şi rascolit. Se opri o clipă. Se gândi că, de-o da Domnul, cu-nţelepciune şi chizuiţă, le va duce pe toate la bun sfârşit. În adâncul sufletului nu era neliniştit. În câteva săptămâni, să zicem două luni, atâtea lucruri se vor schimba în viaţa lui. Cheltuielile cu cele două nunţi şi zestrea pe care de la sine-nţeles o va da scumpei lui fiice îl vor clătina, desigur, dar nu trebuia să dispere. Cât îi va sta în putinţă, va pune umărul cu toate forţele lui şi la-nălţarea şcolii, aşa cum o impunea numele lui, dar într-un glas şi sufletul. Curând va putea să şi râsuflă, o dată cu zestrea Sofiei care intra în casa lor. Singurul lucru de care avea nevoie acum era să chibzuiească, să pună o anume ordine, ce vine mai întâi, ce vine pe urmă, ca totul să se-nţample aşa cum trebuie.

Acasă Zoi îl întâmpină cu un dulce şi râsunător „stăpănul meu”, de cum auzi obişnuitul zgomot al uşii. Cu vorbe dulci şi ciripituri, care erau întotdeauna bine primite din partea lui Theofanis, îl aşteptă în capul scării şi se-avântă în braţele lui. Îşi infundă degetele în barba lui deasă şi se ridică în vârful picioarelor ca să pecetluiască c-un sărut tandra primire. „Mâncarea-i gata şi se răceşte”, se auzi dinauntru vocea Evanthiei. Masa era aşezată şi-i aştepta. La fel şi chira-Meropi, instalată-n jilţul ei şi cu rabdarea la capăt. Îşi făcea întruina semnul crucii, aşteptând — evident — din clipă-n clipă să i se dea pe genunchi farfuria cu mâncare.

Se-asezară la masă, Theofanis spuse *Tatăl nostru* şi-ncepură toţi, fiecare în felul său, să facă dumicaţi, mai mari sau mai mici, pe care-i înmuiau în fiertura ce prisosisse la masa de prânz. După primele îmbucături, Theofanis îşi întrebă fiul cum decursese vizita la domnul judecător. Neofytos îi răspunse în două vorbe că vânduse toate cupoanele, dar că judecătorul era nehotărât în privinţa caftanului. Theofanis sări ca ars, replicându-i că de fapt caftanul fusese motivul principal al vizitei. I-l comandase judecătorul în persoană, iar mătăsurile le ceruse ca să ofere o bucurie şi cucoanelor din casă. Neofytos, neavând chef să discute despre vizita la judecător, ridică din umeri şi se-alecă în farfurie. Theofanis continuă să monologheze, laudând valoarea inestimabilă a comenzii, că nu putea în ruptul capului să priceapă motivul refuzului judecătorului, că nici Veneţia nu văzuse aşa caftan.

Însă mintea îi fugea de la una la alta. Aşteptă să termine toţi de mâncat ca să anunţe familiei veştile, sperând, poate şi scontând, să audă „da”-ul rostit cu mare bucurie de buzele fiului său. Când sosi momentul, îşi şterse barba, luă un aer pe potrivă împrejurarilor şi rosti laconic: „Vă aduc peştitori”. „Alţii?”, sări imediat Zoi. „Nu pentru tine, ci pentru fratele tău”, îi răspunse şi se-ntoarse cu privirea strălucind spre acesta. Neofytos deschise ochii uluit şi-şi sprijini lingura în farfurie înainte de-a apuca să savureze şofranul sălbatic cu miere şi susan din belşug pregătit cum numai Evanthia ştia s-o facă. Tăcea. Îl privea încurcat pe tatăl său în ochi, aşteptând continuarea. „Şi cine-i norocoasa?”, întrebă sora lui. Iar Theofanis, fără ocolişuri, spuse simplu: „Fiica Iannoviei”.

Neofytos continua să tacă. Îl apucase o asemenea dambla că-i pierise graiul. Începu să fiarbă în sinea lui, să se umfle de mânie, însă se abţinu din respect faţă de părintele său. Dimpotrivă, Zoi bătu imediat din palme încântată. Începu s-o laude pe Sofia pentru firea ei chibzuită şi severitatea ei şi completă glumind, mai degrabă ca să-l inspire pe tatăl ei decât să întărească hotărârea fratelui ei, că vorbea şi scria greceşte mai bine ca toţi.

Uluită, Evanthia abia apucă să arunce: „Da' bine, fata asta vrea să se ducă la mănăstire şi mamă-sa abia o

ţine”, însă nimeni nu-i dădu atenţie. „Este şi-un pic şašie...”, continuă Evanthia iritată, dar se făcură că n-o aud.

„Dragă, ce se-ntâmplă?”, se auzi din colţul ei bunica Meropi. „Se-nsoară Neofytos”, răspunse bine dispusă Zoi ca să-l tachineze. „Şi pe cine ia?” întrebă din nou bunica, însă socotiră că n-avea rost să-i răspundă, nici ea nu stăruie. Tată şi fiică îl priveau zâmbind pe Neofytos şi-aşteptau prima lui reacţie. Evanthia, de tulburare, îndrăzni şi se aşeză la masa stăpânilor. Theofanis, văzând că se-adună nori în jurul vestii lui, începu să-nşire calităţile Sofiei, foloasele pe care le-ar fi tras toţi din casatoria asta. O rugă apoi pe Evanthia să le-aducă un pic de caimac cu miere ca să-şi îndulcească spusele.

Neofytos se gândi deodată cum i se irosea viaţa la casa de comerţ a tatălui său. Nu era prima dată când gândurile lui o luau pe-aceiaşi cărare. O viaţă monotonă, cu „vindicumpără” fără-nceput şi sfârşit. O viaţă încercuită de munţi în comunitatea lor sufocantă, având ca încununare lespeda de mormânt a unei căsnicii cu sluta de Sofia. Se simţi mai neajutorat ca niciodată. Se gândi o clipă să ceară răgaz să chibzuiească, dar la ce bun, n-avea importanţa în ce fel le va trăni „nu”-ul. Trase aer adânc în piept, îl dădu afară, râsuflă din nou din rarunchi, tuşi sec să-şi cureţe gâtul uscat şi, privindu-şi părintele rugător, aproape implorator, cu ochi umezi de nelinişte, spuse: „Stimatul meu tată, adoratul meu părinte...”. Se opri şi continuă: „Nu... te rog, nu şi iarăşi nu”. Le privi pe Zoi şi pe Evanthia cerându-le ajutor, dar nu-l găsi. Îşi înclină capul împletindu-şi degetele în păr, se sprijini în coate şi nu mai vorbi. Se simţea zdrobit.

Theofanis vedea adevărindu-se temerile lui launtrice. Băiat de aur fiul lui, nimic de zis, însă ciudat de multe ori şi de nebănuie ce-i trecea prin mîntea aia necoaptă şi prin sufletu-i tânăr. Băiat cuminte, dar fără minte, asta era. Cântări că n-avea rost pe moment să continue discuţia, însă era hotărât în sinea lui să-l facă să-şi schimbe părerea. Să exercite asupra lui autoritatea unui părinte faţă de copiii lui. Îndeosebi când e vorba de viitorul şi binele lor. „Cel puţin să chibzuieşti bine, înainte de a-mi da a doua oară răspunsul”, adăugă posomorât.

Îşi mângâie barba mecanic, îşi puse în gură două boabe mari de mastic de Chios şi zâmbind forţat trecu de la un subiect la altul. Vorbi de intenţia lui Hagi Nikou de a da bani să se înalţe o şcoală grecească şi de ajutorul de care avea nevoie din partea lui Neofytos. „Cu bucurie”, răspunse Neofytos pe dată, însă tot cu mura pleoşită de ameninţarea care simţea că pluteşte deasupra capului lui. „Să te duci să-l vezi, să discutaţi, să vă-nţelegeţi”, a fost ultima vorbă a lui Theofanis, care, răscolit de refuzul dinainte, se duse la culcare. Bunica Meropi îşi făcu mirată crucea, iar Evanthia alergă-n urma lui ducând cele trebuincioase peste noapte.

(fragment din romanul Doar pentru prietenie)

Prezentare şi traducere de
Elena LAZĂR

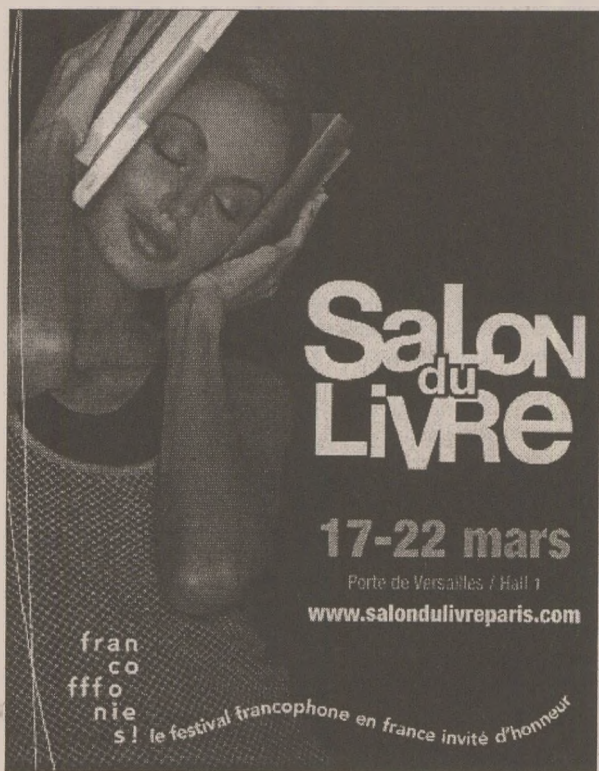

Tîrgul Poamelor

m e r i d i a n e

Primele trei zile

Salonul Cărții de la Paris

Cea de a 26-a ediție a Salonului Cărții de la Paris — 17-22 martie, are loc, așa cum ne-am obișnuit în Parcul Expozițiilor de la Porte de Versailles. Gratuită pentru profesioniștii cărții, bibliotecari, librari, difuzori și editori, redusă la 3 euro pentru studenți și elevi pe baza de act justificativ, intrarea generală costă 5 euro, un preț destul de piperat. Însă nu am văzut să nemulțumească pe nimeni. Încă din momentul când s-a deschis, în după-amiaza de 16 martie, în prezența oficialităților de toate națiile și calibrele, în frunte cu președintele Franței, un șuvoi de lume umple din toate direcțiile stațiile de metrou care merg spre Porte de Versailles, la orice oră a zilei. De altfel, din orice direcție ai veni, accesul la acest paradis al cărții, trece pentru tine, vizitator, printr-un fel de culoar inițiativ, metrourul cu care circuli, plin cu pasageri dintre care 80 la sută citesc. Dacă e dimineață, ziarul, sau Pariscop-ul, au alt program al sălilor de expoziție, cinema, teatru, ca să vadă cu ce își vor potoli azi setea de cultură, iar dacă e după amiaza, cartea cumpărată de la Salon. Care poate fi Zola sau Balzac, sau cine știe ce autor din secole trecute, dar și ultima apariție de la Gallimard. Pentru francezi Salonul Cărții este doar «cea mai mare librărie» posibilă, ceea ce spune totul despre lăcomia lor de cărți. Evenimentul coincide anul acesta cu Anul Francophoniei, ceea ce face ca o mulțime de activități să se desfășoare sub acest semn la numeroase standuri, în colțuri cu «animations», pe la forumurile autorilor și pe platoul numit «scena literară». Încă din prima zi, „Le Monde” a dedicat mai bine de 10 pagini evenimentului, iar „Jurnalul Salonului, care apare zilnic, propune vizitatorilor, parcursul de ales, din zece variante” traseul arte, traseul actualitate politică, traseul muzică, voiaje, tinerete, regiuni, și așa mai departe. Altă publicație, „Dosarul de presă”, te ține la curent cu mulțimea de întâlniri profesionale care au loc. Altfel nici nu ai avea cum să te descurci, pe toată durata zilei, în această imensitate de alei și afișe, ca să alegi ce nu vei cu adevărat să ratezi.

Lansarea cărților lui Philippe Sollers sau Bernard Pivot, unde va fi probabil, omor de lume, ședințele de autografe

ale lui Florence Aubenat, unde câteva zeci de fotografi cu aparatele lor digitale minuscule o fotografiază de la 2 metri pe micuța și surzătoarea ziaristă bine cunoscută și nouă. Uriășele, coplesitoarele standuri de la Gallimard, Grasset, Denoël, Seuil, Actes Sud și cele din provincie, care și-au unit forțele regionale pentru a le face față, și o fac, cu succes, sunt grupate toate în centru, spre revolta cavalierească a parizienilor, care doresc să-i descopere pe micii expozanți, de pe margini. Eu am preferat să răsfoiesc cu jind jurnalul Hannei Arendt și să mă opresc, în cea de-a treia zi, la Scena literară, unde scaunele și spațiul din spatele lor era ocupat de aproape cinci sute de vizitatori veniți să participe la dezbaterile prilejuită de lansarea cărții lui Bernard Henry Levy, *American Vertigo*, de la Grasset. Participau și Philippe Delaroche de la revista „Lire”, și Pierre Manent, cunoscutul filosof. Cartea fiind rezultatul unui sejour de aproape un an în Statele Unite, eram curioasă să află ce întrebări îi vor pune francezii lui BHL, după această declarație de dragoste lucidă adresată Americii. Ceva mai obosit, mai ridat, la fel de suplu ca cum 30 de ani, cu o discretă aură de vedetă mediatică devorată de marile probleme, BHL a arătat publicului său o ipostază intimă, oricum neobișnuită, atunci când am povestit episodul revenirii în Franța pentru o oră, fix cât să-l ia de la aeroport un prieten cu motocicleta, să-l ducă la clinica unde fiica lui, și ea scriitoare, dădea naștere primului său nepot, apoi să își îmbrățișeze fiul să se urce pe motocicletă și să fugă înapoi la aeroport. Toate acestea pentru a răspunde la o întrebare legată de frica de teroriști a americanilor. Mereu criticându-i pe ai săi și entuziasmându-se pentru alții, BHL voia să arate, povestind episodul, că francezii sunt mult mai supuși acestei frici: văzând pe documentele lui ștampila de venire și întoarcere rapidă, — povestește el — vameșii au alarmat toate organele de securitate ale aeroportului, care l-au înconjurat ca pe un infractor. Degeaba a explicat el că e scriitor, că e BHL, că e bun, venirea pentru o oră în Franța i-a făcut pe toți să nu vadă decât bombe. Dezbaterile, animată dar politicoasă, nu s-a întrerupt decât atunci când editorul i-a făcut semn că trebuie să înceapă ședința de autografe. Am fugit la standul românesc ca să nu ratez întâlnirea cu câțiva fani francezi ai României, și la ieșire, la șase, împreună cu ei, am zis, hai să trecem din nou pe la Grasset să vedem cum se descurcă bietul BHL cu atâția admiratori. Agitația pe care am găsit-o acolo mi-a fost repede explicată: pe la stand trecuse faimosul «entarteur» care îl bombardase de două ori cu tarte cu frișcă pe BHL, spre nemulțumirea unei părți din public, satisfacția altora, amuzamentul celor mai mulți. Mi s-a explicat că *entarteurul*, un belgian, se îndeletnicește cu acest gen de sancțiune, de invenție proprie, de peste 30 de ani. La un moment dat a reușit să pătrundă și în studioul lui Bernard Pivot să „entarteze” pe unul dintre invitații lui. Acum în mijlocul unui grup mic de suporteri, roșu la față și parcă ușor alcoolizat, omul urla agitându-se: «entartons les comichons pompeux!» Vorbea amestecat despre bogăția lui BHL, despre exploatarile forestiere ale familiei sale, despre nevasta cântăreață și câte altele. Nu m-am putut abține să văd în gestul lui un avatar al luptei de clasă care nu poate dispărea în Franța așa, fără urmă, dar mi s-a explicat că misiunea acestui personaj, e adevărat, liber asumată, vizează pe oamenii care se iau prea în serios. Am trecut în revistă figurile noastre publice care n-ar scăpa de ditamai tarta în plină figură și m-am gândit că nu le-ar strica nici lor o asemenea aducere la realitate.

În fine, ca să revin, trebuie să nu uit cele câteva foruri de dezbateri, pe toate temele imaginabile legate de producția de carte și de destinul ei, mereu în plină activitate, și mai ales, cozile de sute de persoane la benzi desenate, de departe cele mai de succes articole ale salonului, ca și conferințele Google care anunță punerea în funcțiune a unui motor de căutare a cărților.

La standul românesc am întâlnit-o pe Gabriela Melinescu, pe Luiza Palanciu, foști ambasadori

interesați de România, sau simpli turiști rămași cu o amintire frumoasă. Mihai Șora a venit să lanseze câteva din cărțile aflate în programul românesc, iar Matei Vișniec, pentru a invita într-un platou al RFI pe câțiva dintre românii prezenți acolo: Emilian Păun Galaicu, Tudorel Urian, Mihai Șora și eu. Salonul Cărții este o aventură, și este păcat să cazi în capcana de a nu vedea decât ce este și ce nu este la standul românesc. Am să spun doar că niște prieteni din Paris mi-au telefonat seara ca să mă întrebe cât e de adevărată informația primită de ei de la București cum că la standul românesc nu era nici o carte în limba franceză. Jurnalul de seară al TVR anunșase această catastrofă, ceea ce nu era un simplu neadevăr, ci unul rău intenționat, fiindcă la standul românesc se afla un număr apreciabil de cărți românești în limba franceză, iar echipa de televiziune, deh, oameni suntem, a ajuns la salon mult după sfârșitul oficial al programului. Asta nu înseamnă că nu aș fi avut chiar nimic să-i reproșez standului românesc. Erau altele al fel de modeste ca spațiu, dar organizatorii fuseseră mai intuitivi. În fine, până în momentul când scriu această relatare, luni dimineață, evenimentele românești reușite au fost cred lansarea în prezența autorului a cărții lui Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx*, din după-amiaza zilei de 17, în prezența unui public numeros, nu doar românesc și dezbaterile de la forumul francophoniei din după-amiaza de 19, la care au participat Dan C. Mihăilescu, Tania Radu, Gabriel Liiceanu și H.-R. Patapievic. Și aceasta a avut o largă audiență, dar nu a reușit din păcate să iasă din aceeași problematică: lipsa de audiență a scriitorilor români. Ca pentru a-i confirma, în „Le Monde” a apărut un singur articol despre România, scris, probabil, de un simpatizant, și referindu-se exclusiv la activitatea lui Samuel Tastet.

Paris, 20 martie

Doina JELA

Premiați de Radio România Cultural

Norman Manea și Solomon Marcus

Luni, 20 martie, la festivitatea de gală organizată cu acest prilej la Teatrul Odeon, postul național Radio România Cultural și-a desemnat câștigătorii premiilor pe care le acordă în fiecare an. Astfel, Premiul de Excelență pentru anul 2005 i-a fost acordat academicianului Solomon Marcus, „pentru medierea inspirată, timp de decenii, între lumea științei și lumea artelor — prin cărțile sale, devenite repere ale unui nou umanism.” Scriitorul Norman Manea este primul câștigător al Premiului *Lux Mundi*, inaugurat odată cu această ediție și acordat scriitorului „pentru talentul artistic și consecvența morală cu care a înfățișat lumii imaginea complexă a societății românești și pentru felul în care a reușit să transfigureze drama biografică, pe fundalul unei frământate istorii.” Premiul *In memoriam Iosif Sava* i-a revenit tinerii pianiste Alina Elena Bercu, reprezentantă a României la Concursul Eurovision Young Musicians pentru anul 2006.

Celelalte premii pentru anul 2005, acordate la diferite secțiuni, sunt: poezie - Petre Stoica, *Pipa lui Magritte*, Editura Brumar; proză - Florina Ilis, *Cruciada copiilor*, Editura Cartea Românească; teatru - Tompa Gabor; film - Alexandru Solomon, pentru documentarul *Marele jaf comunist*; muzică - mezzosoprana Ruxandra Donose; arte plastice - Liana Maria Petruțiu; știință - Magda Stavinschi; educație - istoricul Neagu Djuvara. La secțiunea jurnalism cultural au fost premiate emisiunea *la te uită ce-ai uitat* realizată de Florin Iaru la TVR Cultural (categoria «Emisiuni culturale de televiziune»); pagina de cultură-arte a cotidianului *Gândul*, coordonată de Cristina Modreanu; și săptămânalul *Observator cultural*, la categoria «Reviste culturale».

Gala de premiere va fi transmisă de postul național Radio România Cultural în seara de 21 martie și va fi difuzată de TVR Cultural în seara de 26 martie. Spectacolul de decernare a premiilor regizat de Attila Vizauer i-a avut ca gazde pe Monica Davidescu, Victor Rebengiuc și Mircea Tiberian, iar ca invitați speciali au putut fi admirați pe scena Teatrului Odeon Dan Puric și Nicu Alifantis.

meridiane

Patru decenii

● La 15 martie 1966, Maurice Nadeau și François Erval lansau o nouă revistă: „La Quinzaine Littéraire”. În sumarul primului număr se aflau nume mari ale timpului (și, după cum s-a dovedit, ale timpurilor): Barthes, Beckett, Ionesco, Cayrol, Jean-Louis Bory. Timp de 40 de ani, revista și-a familiarizat cititorii cu domenii mai puțin frecventate ale gândirii scrise (structuralism, noul roman, psihanaliză, avangardă) și s-a remarcat prin exigenta critică în cemerea noutăților editoriale. Numărul special consacrat aniversării, apărut la 16 martie 2006, conține evaluări retrospective, precum și o anchetă în care scriitori, editori și librari sînt solicitați să-și descrie relația cu „La Quinzaine” și locul revistei în peisajul mediatic și intelectual francez. Neobositul Maurice Nadeau, care anul acesta împlinește 95 de ani și care a fost și este încă un actor principal în viața literară din hexagon, a avut tot timpul o atenție și o simpatie specială pentru literatura română, puținii autori de la noi traduși de-a lungul timpului în Franța fiind recenzate în revista sa (ba chiar a alcătuit și un număr tematic, dedicat prezentării neconformiste a literaturii române contemporane). În fiecare număr al bilunarului, directorul lui și-a rezervat o pagină pentru rubrica lui, *Journal en public*, în care a vorbit în principal despre cărți și scriitori, cu o franchețe ce-i e caracteristică. Un florilegiu din aceste cronici a apărut recent la propria-i editură, făcînd dovada devoțiunii de o viață a criticului și editorului, care se autonumește cu modestie un „servitor” al literaturii, față de valorile la a căror celebritate a contribuit.

Primul cerc – serial

● Aleksandr Soljenițin, acum în vîrstă de 87 de ani, și-a adaptat singur celebrul roman *Primul cerc* pentru un serial de televiziune în 10 episoade, a căror difuzare a început pe canalul public Rossia. După primele estimări, telefilmul are o audiență multumitoare, chiar dacă procentul de telespectatori interesați de viața din lagărul de la Marfino nu se ridică la așteptările producătorilor.

Integrala Panait Istrati

● Opera „exoticului” scriitor român Panait Istrati a fost destul de frecvent reeditată în Franța în a doua jumătate a sec. XX, dovada că are încă succes la cititorii din hexagon și e cerută în librării. Poate de aceea, Editura Phébus a publicat recent o ediție de *Opere* în trei volume, însumînd 2500 de pagini. Stabilită și prezentată de Linda Lă, integrala cuprinde trilogia *Povestirile lui Adrian Zograffi*, reia ediția din 1984 de la Gallimard care grupa sub titlul *Pelerinul*

Pentru un miliard de oameni

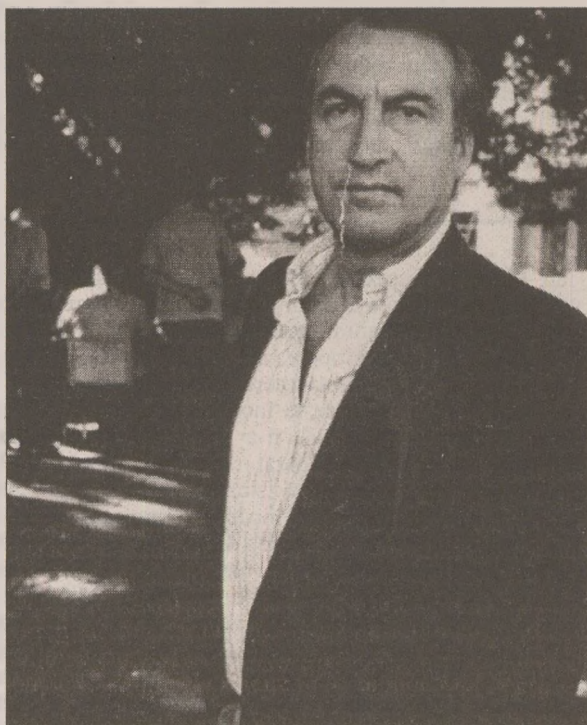
● Franz André Heller, născut la Viena în 1947, are multe talente și un CV bogat: poet, prozator, animator de radio, co-fondator al unui cerc și organizator al unor show-uri cu sute de participanți, care i-au adus încă din anii '80 un renume mondial. Deși criticii îl consideră un megaloman, marile lui spectacole au un succes popular (de pildă, *Cascada viselor*, aclamat în fața Reichstagului din Berlin de 650.000 de spectatori, sau *Afrika, Afrika!*, în care a reunit, în decembrie anul trecut, 150 de acrobați,

dansatori, cîntăreți și instrumentiști). Lui André Heller i s-a încredințat direcția artistică a programului cultural prilejuit de Cupa Mondială la Fotbal, organizată de Germania. Împreună cu coregraful francez Philippe Decoufflé, Heller pregătește gala de deschidere ce va avea loc pe 7 iunie, pe stadionul olimpic din Berlin. „Am conceput un spectacol uimitor și simpatice-ironic, care sperăm din tot sufletul că-i va încînta pe cei peste un miliard de telespectatori din toată lumea” — a declarat Heller cotidianului vienez „Kurier”.

Romanul unui oraș

● Scriitorul argentinian Tomás Eloy Martínez (n. 1934) și-a cîștigat ceva mai tîrziu consacrarea internațională decît alți celebri latino-americani, precum Gabriel García Marquez, Augusto Roa Bastos, Carlos Fuentes, care îl recunosc drept egalul lor, „un clasic în viață”. *Romanul lui Perón* (1985) și *Santa Evita* (1995) — cele mai traduse cărți ale lui, au fost precedate (începînd din 1969) și urmate de alte șapte volume — romane și povestiri, plus eseuri, scenarii și o abundentă activitate jurnalistică, întreaga lui operă fiind apreciată de „London Review of Books” drept „fenomenul literar cel mai important din America Latină, de la *Un veac de singurătate* încoace”. La noi, Tudora Șandru Mehedinți a tradus de curînd, la Editura Curtea Veche, romanul lui din 2002, *Zborul reginei*, distins cu Premiul Alfaguara (și pe care Jorge Semprún îl definea ca „o poveste misterioasă despre mecanismele puterii politice și ale mass-mediei, alcătuiind o lume a corupției infiltrate în toate domeniile vieții”). Cel mai nou roman al lui Eloy Martínez, *Cîntărețul de tango* (tradus în februarie și în Franța, la Gallimard), s-a născut dintr-un pariu editorial: marele profesionist al scrisului și-a propus să facă portretul unui oraș fabulos, Buenos Aires, sub formă romanescă. Și fiindcă Tomás Eloy Martínez e de un timp profesor emerit de studii latino-americane și scriitor rezident în SUA, și-a ales drept personaj central și ghid al cititorului un tînar american, Bruno Cadogan, care vine de la New York în capitala Argentinei pentru a scrie o teză despre un celebru cîntăreț de tango, Julio Martel, pe care nimeni nu-l cunoaște personal. Scotocind orașul în căutarea necunoscutului cu o voce incomparabilă, tînarul erudit american îi descoperă frumusețile și tragediile, întilnește personaje ciudate, pătrunde în lumea referințelor borghesiene (găzduit în „casa Aleph” de pe strada Garay, cunoaște acolo un bibliotecar ce-și ocupă tot timpul cu

alcătuirea unei enciclopedii a Argentinei...). Recenzînd *Cîntărețul de tango* în „Magazine littéraire” nr. 450, Claude Michel Cluny consideră că Eloy Martínez a cîștigat pariul: portretul romanesc al orașului Buenos Aires, alcătuit cu abilitate de maestru, cu tușe suprarealiste, cu coltoane incompreensibile și contraste frapante e memorabil.

inimii integralitatea navelor și textelor publicistice, și le adaugă mărturia decepției și revoltei lui Istrati față de realitățile dictaturii staliniste, după ce a vizitat URSS în 1927 — *Vers l'autre flamme* (carte cunoscută la noi sub titlul *Spovedania unui învins*). În prezentarea făcută „integralei Istrati” în „Le Figaro”, se menționează că volumul din 1929 în care fostul militant comunist își exprimă ruptura față de practicile dictatoriale sovietice e intruabil de decenii în librării.

Imnul universal

● Un foarte interesant documentar realizat de Pierre-Henry Salfati pentru canalul „Arte”, analizează posteritatea *Simfoniei a IX-a* de Beethoven, în special a celei de-a cincea și ultime mișcări, faimoasa *Oda a bucuriei*. Ceea ce s-a întîmplat cu ea după moartea compozitorului, în 1827, i-a tulburat încontinuu somnul de veci, căci profesiunea lui de credință iluministă, într-o lume a libertății și fraternității, a fost așezată cu toate sosurile ideologice. Bismarck a făcut din *Oda* un cîntec de război al Marii Germanii, Hitler a ales-o nu doar pentru Jocurile Olimpice din 1936, ci și pentru a-și serba propria aniversare, în 1937 (la pupitru: Furtwängler și Richard Strauss). La Moscova, a devenit un imn de propagandă marxistă. În timpul celui de-al Doilea Război, Pietro Mascagni a dirijat „a IX-a” pentru Mussolini, în timp ce, la celălalt capăt al lumii, ea îi îmbărbăta pe aviatorii kamikaze japonezi, iar în SUA devenise un imn mondial pentru pace. *Oda bucuriei* a însoțit toate visele de grandoare: s-a cîntat la înscăunarea solemnă a lui Mitterrand, ales președintele Franței în 1981, dar și la aceea a lui Ian Smith, președintele Rhodesiei segregacioniste. A fost aleasă pentru a sărbători caderea Zidului Berlinului (Bernstein a dirijat o orchestră compusa din muzicieni din cele două Germanii), dar a servit și ca fond muzical pentru tragediile de la Sarajevo. *Oda bucuriei* a fost folosită de toate utopiile și în cele mai diverse împrejurări. Acum, în aranjamentul lui Herbert von Karajan, a fost decretată imn oficial al Uniunii Europene.

actualitatea

Să înțeleg că ați depășit frumos acel prim impuls al orgoliului în realitate prea puțin atins și fără dorința mea de rânire? Sub orice nume mi-ați fi trimis de-atunci încoace versuri și mesaje, pentru care vă mulțumesc, întorcându-vă urările la rândul-mi, vi le-am citit cu grijă, fără să-mi schimb impresia, aproape deloc, asupra plăcerii cu care vă aștețeați gândurile pe hârtie. De la cele două texte de la început, la aproximativ douăzeci până acum, linia scriiturii dvs. nu s-a schimbat, emoția e ușor răcoroasă, mărturisirea simplă, tema servită până la capăt, alb, didactic, matematic. Dar ceea ce aș îndrăzni să vă îndemn este să nu vă mai faceți niciodată, în direcția mea, probleme, cât despre *iertarea disprețuitoare*, ar fi prea obositor pentru fiecare să ne complicăm cu ceea ce nu există, ci să înaintăm cu încredere într-un dialog răbdător și dezinteresat. Sigur că "există o deosebire esențială între ceea ce a fost și ceea ce se întâmplă acum, - cum cu generozitate îmi explicați - în sensul că atunci când eram în teritoriul meu, în domeniul meu real, am putut merge oricum înainte, poate cu oarecare succes; acum însă am încercat să pătrund într-un templu cu alte reguli, cu rafinamente greu de sesizat, slujit de oameni care și-au aflat harul de la începuturile lor. Într-un asemenea templu nu se pătrunde cu aroganță și, cel mai probabil, nu se pătrunde deloc. Și totuși încercăm, dintr-un prea plin de gânduri și simțire, și cu speranța că nu vom fi numai noi și hârtia depozitarii acestora". Se pare că am intuit corect când v-am considerat capabilă să vă dați singură răspunsurile cele mai potrivite la întrebări, cu doza de menajament bine cântărită, cu autoironie îndulcită cu măsură, sau chiar fără menajamente. Am înțeles că până la urmă orgoliul a lucrat, normal, dar s-a și estompat de la sine. Ceea ce voi cita din ultima dvs. scrisoare, va fi în beneficiul altor corespondenți și spre calmarea conștiinței mele din când în când. Spuneți cu destulă cruzime: "Probabil, unii dintre noi, cei loviți de mediocritate sau posesori ai unui stil deficitar, sau ai unor idei fără valoare, ajung în situația de a întreba, retoric de altfel: «De ce, Doamne, faci economie de disponibilitate tocmai când poate mi-ar fi venit și mie rândul să fiu mângâiat sau biciuit cu câteva cuvinte de către cel îndreptățit» și «de ce, Doamne, spațiul disponibil pentru aceasta scade cu cât speranțele cresc mai mult? Aici nu poate fi evocată niciun Zeița Fortuna și probabil nici recursul la Forța Divină nu va ajuta pentru că este puțin probabil ca, fie și aceasta, să poată determina compatibilitatea acolo unde rezonanță nu există, și asta nu din vina maestrului". Nu renunțați, stimată doamnă, la ceea ce numiți atât de blând *dragul comunicării*, schimbând sau nu, la voia dvs., interlocutorul. (*Aniele Savin*, București) ☒ Nu întârzii să confirm primirea celor trei volume, primul, *Viespar in orbite* (*Guepier dans les orbites*), apărut la Limes, anul trecut, în colecția Arca, coordonator Mircea Petean, cu poeme a căror traducere în franceză vă aparține. Cel de-al doilea, apărut tot în 2005, *Ochii albaștri ai bunicii*, în colecția Laconia a aceleiași edituri, coordonator Vasile Igna, cu proze scurte, de evocare, (ambele volume, ilustrate cu grație, de Augustin Tătar și, respectiv, Mircea Pop). În

fine, cel de al treilea, cu ilustrații semnate d' Arfoll), atrăgător la vedere, *Marjan Poemes/Poeme*, (a căror traducere din franceză de asemenea vă aparține), apărut la Limes, anul trecut. Interesant mi se pare să transcriu aici cele câteva rânduri strecurate cu discreția și precauția celui care, parcă îndoindu-se că volumul va fi răsfoit, face acest foarte trist joc de verificare: "Autolaudă = poetul Șerban Foartă a considerat traduceri «onorabile, chiar bune» adăugând în continuare: "Toate cele trei cărți le-am scris cu banii câștigați în Japonia pentru acest haiku: «Un țurture/ săgetează umbra streșinii - / lună plină» I. D." Înțelegând cu simplitate ce este de înțeles din întâmplări și regretând profund că încurcăturile uneori se țin scări de noi, mai aflu și alt lucru, pe care nu știu cum să mi-l explic altfel decât ca un ghinion, faptul că altă trimitere a dumneavoastră s-a întors la Gherla, intenția frumoasă, colegială, nematerializându-se, cum ar fi fost firesc să se întâmple. Aflăm, destul de des în ultima vreme, că lucrurile nu-și urmează întotdeauna traseele firești. Oricum

foc, ori poemul acesta, cu care și închei mulțumind: "Rătăcind în/ hățșul de lumină/ al câmpiei/ Fluviul inunda cerul/ cu nori de argint// îmbrăcat în/ arșița verilor/ printre ciulini de grafiti/ calul/ Ploaia de vară îl spală/ vântu-i împletește coama/ cu norii destrămați prin/ mirosul de buruiănă/ Tot mai alb, cu sfială/ Pleacă să pască/ iarbă/ cerească..." (*Julian Dămacuș*, Gherla) ☒ Iată, este al treilea an, și tot într-o iarnă, când îmi trimiteți poeme îngrijite, dar nu fără cusur, întrebându-mă, presupun, cu oarece îndoială, dacă s-a întâmplat între timp vreun zbor, vreun salt, sau măcar o bună rămânere pe loc în lirica dvs. Cum nu-mi amintesc detalii semnificative din celelalte două dați, despre vârstă și ocupație, presupun iarăși că v-am sugerat atunci să scrieți în continuare fără însă să-mi arătați prea des *cum* exersați. Voi transcrie cu plăcere poemul *În nopți plutind*, intervenind în doar două locuri, pentru a restabili cadența versurilor, dvs. rămânând să fiți de acord cu mine sau să nu fiți de acord. Poemul e bine articulat în dulcele stil clasic în care prea puțini mai cred în ziua de azi: "În cartea nopții sunt cocoși/ vestind cu-o biblică strigare/ hotarul anilor frumoși/ subțire zestre de plecare.// Prin satul adormit sub deal/ lucind ca aurul lichid/ se urcă sufletu-mi astral/ de raza lunii-ademenit.// Și pe pământul plin cu umbre/ în jocuri line fără trup/ și-n palide lumini nocturne/ ingeri și demoni mă corup.// Imponderabil ochiul meu/ absoarbe-albastre lunecări/ spre tronul unde Dumnezeu/ ascultă mutele-mi chemări.// În aerul înmiresmat/ în care simt că nu am oase/ de-un glas profund parcă-s chemat/ să curg peste tăcute case." Modificările sunt minime, după cum puteți observa. Am înlocuit *populat* cu *plin* și *de noapte parfumat* cu *în miresmat*. Aș mai avea să vă rog să meditați la ingerii și demonii care corup. Și demonii au fost la începuturi ingeri frumoși, creați de Dumnezeu întru slava Cerurilor Sale, în frunte cu Lucifer. Ce s-a întâmplat cu ceata acestuia, știți prea bine. Ingerii buni însă nu sunt făcuți ca să corupă ci să-i apere pe muritori. Ca să sun corect, versul scrieți-l astfel: "ingerii-demoni mă corup." În fine, vă felicit pentru primul distih, excelent, al ultimei strofe și pentru că ar mai fi loc, transcriu primele trei strofe din *Simplu*, un poem de asemenea merituriu, chiar dacă păstrează un ușor aer de monotonie metrică. Doar primele trei strofe și încă puțin, restul până la capăt reușind să întunece impresia bună de până atunci, semn că ceva rămâne fragil în viziunea dvs.: "Chimii mărunte și tăcute/ propagă-n lume vrăji color/ fac lucrurile nevăzute/ și invers după voia lor.// O fierbere încinge lutul/ atomii se-nalțesc și zboară/ ca bidivii arși de cnutul/ ce i-a iuțit întâia oară.// Acum se-adună, se lipește/ aprind lumini, deschid morminte/ întonecă și strălucesc/ spun adevărul, mor cuvinte.// Îți dau o cheie, și-o răpesc/ un curcubeu îți culcă-n poală/ te iau cu frig, te încălzesc..." Și în acest fragment sunt pasaje deficitare. Pentru câteva versuri cu adevărat importante, pachetul de versuri slabe mi se pare cam mare. Talentul cu care le scrieți pe cele bune ar trebui să vă facă suspicios, pretențios și consecvent. Se pare însă că prea ușor dați frâu primului impuls, care vă trădează idealul poetic. (*Radu Florin*, Slobozia). ■

Constanța Buzea

POST-RESTANT

ar fi, eu vă mulțumesc pentru intenția minunată și pentru efortul neprețuit. Nefiresc este faptul că **România literară** nu ajunge să se difuzeze la Gherla, "unde — spuneți - în vremuri mai îndepărtate apărea un ziar, iar în timpul Ceaușescului era în centru o librărie, acuma toate acestea au devenit amintiri, iar reviste literare găsim doar la Cluj, - telefoane, navetiști, așteptare...". Cât de curând veți primi prin poșta cartea dorită. Și vă îndemn, dacă tot ziceți că ați câștigat procesul cu guvernul (și sunteți profesor), și vă permiteți unele mici cheltuieli, să vă faceți și un sfânt de abonament. Cer iertare pentru cele spuse, căci am sentimentul că forțez o ușă deja deschisă. Și iată poemul frumos articulat și foarte important pentru adevărul exprimat cu atât de simple mijloace: "Ora menită/ Prefacere/ turlei în scrum/ Ticaie/ secole/ ceasul solar/ Gârbov, Petru/ scotocește/ prin nopți/ căutând cheia.../ Ușoară-i poarta/ ca vântul." (*Ora*), lângă care aș lăsa și, excelent, poemul dedicat sf. Augustin, și nu numai. Căci ce cusur ar avea acel text hieratic despre copacul din care cade o pară de

voci din public

Stimată Redacție,

Pare-mi-se că într-unul din numerele "Ideilor în dialog" am citit despre aprecierile d-lui Dan C. Mihăilescu la acea "Istorie a literaturii române postbelice" a criticului Alex. Ștefănescu. **România literară** publică multe, poate prea multe cronici la cărțile ce apar pe piața editorială. Nu știu cât interes prezintă ele pentru cititorul de rând, care probabil nici n-a apucat să ia contact cu respectiva apariție (proză, poezie, jurnal etc.), iar pe când ajunge să citească respectiva lucrare, nici nu mai

are numărul respectiv din gazetă pentru a-și confrunta părerea sale cu ale criticului ce-a semnat la vremea cronică. Eu, în locul atitor cronici, aș prefera să public mai mult fragmente din opere, sau chiar nuvele, povestiri întregi, fie și-n seriale, numere (două, trei) de revistă.

Revenind la cele de la începutul Scrisorii, mă surprinde că-n revista Dvs. n-a apărut nici o recenzie, părere, să nu-i zic neapărat reacție la Istoria... d-lui Ștefănescu. Desigur, într-o istorie literară al cărei autor este o singură persoană încapă o oarecare doză de subiectivism, dar când e vorba de un critic de talia d-lui Alex. Ștefănescu, surprinde parcă totuși lipsa de discernământ. Conform spuselor d-lui Dan C. Mihăilescu, din respectiva lucrare lipsesc autori precum Constanța Buzea, Octavian Paler, Ștefan Agopian, dar sînt prezenți Cristoiu, Tucă, Paul Anghel, sau mai știu eu cine. Adicătelea, domnule redactor, d-na Buzea este un Neica Nimeni acolo la Dvs. într-ale poeziei, care, culmea!, mai

dă și sfaturi celor ce bat la porțile creației literare. A, nu se încumetă nimeni din revistă să recenzeze istoria cu pricina întrucît e vorba de... Șef! Iertați-mi, vă rog, doza de supărare sau nedumerire ce m-a îndemnat să vă aștern aceste rînduri, asigurîndu-Vă că vă voi citi cu interes și-n continuare. Dar eram și eu curios să citesc punctul de vedere al Redacției!...

Urări de bine întregii Redacții!

Cu stimă,
Prof. pensionar **Petrache Mureș**,
Cluj-Napoca

N.R.: Am publicat un comentariu amplu asupra *Istoriei* lui Alex Ștefănescu semnat de Ion Simuț, colaborator permanent al revistei (Nr. 2, 2005, pp. 14-15). Ne pare rau că tocmai acesta i-a scăpat cititorului nostru, altfel atât de atent.

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Stilul canci

După ce s-a văzut scăpat de Năstase, în Mircea Geoană s-a inflamat autoritatea. I-a numit golani pe apărătorii fostului președinte executiv al PSD. Deputații partidului, cei care au votat împotriva percheziționării apartamentului din Zambaccian, n-au înghițit insulta și i-au pretins scuze lui Geoană. Șeful s-a executat instantaneu, cu grația unui șef de sală peste o cârciumă din Ferentari. Explicația: a zis-o la nervi. În noile sale adresări către membrii partidului, Geoană a mai întrebuintat cuvinte tari, din repertoriul șmenarilor și al vânătorilor de fiare vechi, cu căruța. Pentru a evalua activitatea parlamentarilor PSD, Geoană le-a dat nota "canci". Adică un "ales bules" din categoria adjectivelor țigănești, pe care românii instruiți nu-și permit să-l folosească, pentru a nu-și insulta interlocutorii. Când renunță la limba de lemn, pe care o vorbește cu multă tragere de inimă, Geoană cade în limbajul golănesc al băieților de la UTC, incultii, incompetenți, dar obraznici, riviști și cinici. Cunosctor dinăuntru al acestei specii, Ion Iliescu l-a ignosticat pe Geoană drept "prostănac", supranume care s-a lipit fatal de tunci pe președintele PSD.

Complexat, Geoană care deține tot afită carismă cât un agent de circulație are și-a scos fluierul din gură, s-a văzut cu partidul în brațe și nu știe ce să facă cu el. De când i s-a descoperit și lui soacra, ca echivalent al rătușii Tamara, Geoană și-a pierdut aplombul de justițiar în PSD și s-a epilat în rolul de salvator a ceea ce a mai rămas din onoarea pierdută a partidului. Alesul baronilor care s-au săturat de Iliescu și de sărăcia lui, ar și de strategia lui Năstase, de a-i sacrifica pe câțiva corupți locali, pentru spăla centrul de bănuieți, nu e în stare să refacă unitatea partidului, în urma acrișării lui Năstase.

În loc să le facă aporouri prietenești susținătorilor lui Năstase, ca să-i convingă sau cel puțin să-i aburească asupra bunelor sale intenții, Geoană s-a repezit la ei cu toroipanul. Probabil i s-a părut că dacă l-a atras pe Iliescu de partea sa, oferindu-i șefia comisiei de onoare a partidului, a câștigat, prin asta, autoritatea pe care a avut-o Iliescu în PSD, în vremurile sale bune. Valutul fostului președinte al României, care știa să se declare nemulțumit, și general, de corupții din partid, fără să-i și arate cu degetul, nu i s-a transmis lui Geoană, odată cu preluarea președinției PSD. Nu cred că Ion Iliescu avea mare stimă pentru baroni și pentru toți ceilalți cățarați pe căi suspecte în ierarhia partidului, dar el și-a dat seama, după apariția concurenței politice, că fiecare vot contează. Iliescu s-a văzut abandonat de oamenii săi de mai multe ori, el însă, ca șef de partid, nu și-a permis niciodată să atace direct oamenii, nici măcar pe cei domici să-l trădeze. Toate ca toate, ar pînă la tulburarea unității partidului. Năstase a înțeles pînă la un punct această lecție. Nefericitul și-a închipuit însă că a devenit un soi de Ceaușescu al democrației, mai ales după ce s-a înconjurat de foști băieți de încredere și conducătorului.

Geoană, care a intrat în PSD mai mult obligat, decât din înclinație personală, s-a trezit președintele unui partid pe care nu-l înțelege. Și chiar dacă Năstase l-a tras în jos, în sondaje, Geoană n-a fost în stare să echilibreze alianța. Rămas singur la șefia partidului, acest om care nu înțelege PSD-ul și n-are nici vocație de doctrinar de stînga, n-are nici o soluție pentru redresa partidul din picaj. De aceea, primele lui declarații au căscat și au mai mult adversitățile din acest partid care e pe punctul de a-și pierde înă și identitatea.

Geoană simte că nu e în stare să ridice PSD-ul. Drept pentru care continuă să se lupte pentru a se impune. Dar și pentru a-și asigura o ieșire norabilă din scenă dacă nu va fi în stare, nici după căderea lui Năstase, să ridice PSD-ul în sondaje. De aici i se trag lui Geoană atacurile împotriva susținătorilor lui Năstase, chiar și după căderea Bombonelului edigerabil. Așa că în loc să se întrebe ce-a făcut el pentru PSD și ce-ar putea face Geoană caută țapi ispășitori și se luptă cu aripa Năstase din partid, încă anticipază că ar putea fi aruncat de conducerea partidului. ■

N.R. Informație de ultimă oră: expert în adjective, dl Geoană a calificat un articol din *Cotidianul* al dlui Mircea Mihaieș drept *neonazist*. A menințat că îl dă în judecată pe autor. Urmărim evoluția evenimentelor.

Din filme, din documentare, dar mai ales din reportaje de televiziune, am văzut de-a lungul anilor utilaje sofisticat-moderne care asfaltau într-o zi cât Guvernul Tăriceanu (și celelalte) într-un an. Priveam la ele ca Haralampy la soacră-sa când s-a întors dintr-o vizită la Botoșani însoțită de patru nepoței gemeni în vârstă de 3 ani, fiecare component al cvartetului fiind dotat cu câte o trompetică-jucărie care scotea sunete cam cât taragoturile lui Dumitru Fărcaș și Luca Novac, Taraful de la Vața și cimpoiul lui Marin Chisăr la un loc în timpul emisiunii „Tezaur folcloric”. Acestea fiind datele problemei, în calitate de psihosociolog părănd proaspăt picat în cap din arborile genealogice al gânditorului de la Hamangia, la vederea și auzirea cvartetului, prietenul a făcut fix mutra lui Ioan Talpeș „de pe sticla” *Mega Vijănelui* când Gheorghe Ciuhandu i-a insinuat să-i cumpere niște țigări de la Cooperativa „Ochiul și...”, adică atât: „ochiul” — ca să nu avem pe urmă discuții.

Publicitate.
Ce spuneam? A, despre asfaltare... Așadar... Mă scuzați, că avem imagini de la Sevilla — tocmai s-a terminat meciul Betis — Steaua...

- Tatiii! Tatiii!, îl readuce în simțiri din semi comă pe Haralampy, fiu-s-o Schwartzenege. Uite, fotbalistu' ăla își mănâcă tricoul — vreau și eu, începe el să miorlaie...

Bineînțeles, că imediat începe să scâncească și fiu-mi-o Jerome, din același motiv, așa că Haralampy reîntră în pielea bunului psiholog care este și le zice:
- Ce-aveți, mă? Că vă otânjesc vo două *media!* Liniește! Că uite-l pe Boschito la pușcărie...

Intr-adevăr, știre de senzație: se transmite un reportaj tv de printre grațiile arestului unde criminalul, activând sub numele conspirativ de „câteaua Cocuța”, a ucis un japonez mușcându-l sub acoperire. Ay, mamă, și ce teatru joacă acest cuțu! Uite-l: privește fără să clipească la obiectivul aparatului de filmat, iar ochii și-i-a umplut de lacrimi și de inocență. Extraordinar!

- A făcut-o, zice neîndurătorul Haralampy, n-are decât să suporte consecințele, să fie anchetat, să i se facă percheziție la cotet, că poate o fi și consumator de droguri și traficant de came vie... Fî'ncă s-a terminat cu vicile de procedură în justiție — gata!...

- Cory, dragă, îi zice nevastă-sa, Claustrina, e un amarât de maidanez — nici măcar nu are cotet!...

- N-are! Lasă, zice prietenul, că am mai văzut eu maidanezi din ăștia, doamnă! Schelălaie toată ziua și când se ia DNA-ul de ei... Cotețe suprapuse, (z)gărzi de apărare... Foarte bine că domnul Prim-ministru Tăriceanu ne-a liniștit spunând răspicat în fața domnului Franco Fratini, vicepreședintele Comisiei Europene (în 13.03), cum că „DNA a devenit o instituție eficientă”, așa căaaa... O, scuze: ia uite, TVR1 s-a primenit de primăvară... Generic nou, crainic nou — să auzim ce știri ne dă.

Iar prezentatorul Jurnalului de seară, Cosmin Prelpeanu, zice (13.03):

- „În București, vântul a depășit viteza legală...”

- Ați văzut, analfabetul!, sare Haralampy. Habar n-are de Codul rutier, de viteza legală admisă în localități, mai ales în Capitala patriei, dar i se îngăduie să circule... Îmi spune și mie cineva unde-s radarele și poliția rutieră?

- Cory, iubituie, îl liniștește nevastă-sa, Claustrina, săzi fain, că iară te-apucă coma...

Prietenul nu apucă să răspundă, fiindcă e „Zece fix” și începe emisiunea lui Stelian Tănase pe Realitatea Tv. Invitat, domnul Cozmin Gușă care spune ca eliberat de-o grea povară: „Avem un Parlament format din oameni prost crescuți.”

În sfârșit, cineva s-a hotărât să ia taurul de coa...

Comentariul lui Haralampy:
-Acum, spune și tu, fratele *mieu*, pot eu să nu-l cred pe acest distins domn care vine tocma' din mijlocul prost-crescuților, adică aflându-se în deplină cunoștință de PIN-ul propriu? Nu pot, este?

ALTE ȘTIRI
● La TVR1, printre alte noutăți: Jurnalul tv de la ora 7 dimineața, cu doi prezentatori: lung, complicat,

cronica tv

Asfaltarea șoselelor cu maiul...

cu reluări, cu o revistă a presei aducând a transplant nereușit...

● Moise Guran, la Antena 1, în ziua de 13.03, ora 16.30: „Cu două-trei mii de euro, poți deveni vedetă de televiziune.

- *Mersi* pentru informație, dom'Guran, zice Haralampy, să ne trăiți!, că bănuiam eu ceva-ceva, da...

● Dimineața, la Național Tv, emisiunea „Razvan și Dani”, cu o fatucă Andreea, care se hlizește tot timpul mângâindu-și provocator sânișorii și fătându-se prin studio, în timp ce prezentatorii vorbesc minute în șir despre nimic.

-Tu crezi că e ușor să vorbești minute în șir nimic? mă chestionează prietenul.

● S-au reluat Conferințele de la Sala „Atelier” a Teatrului Național din București! Primul invitat, eruditul istoric Neagu Djuvara, care (aflu dintr-un reportaj al TVR) de la fața locului) a spus, între altele: „Nimic nu mai mișcă în lume fără învoirea Washingtonului...”

-Dom' Djuvara, îi vorbește Haralampy micului ecran, dacă vă place muzica formației „Compact”, aveți grijă cum traversați la intersecții...

● O reporteriță tv îl întreabă pe un abia-scos dintre fiarele contorsionate ale unui autoturism-acordeon: „Aveți dureri mari?”

● Reportaj tv: „Dansul sabiilor”, de Aram Hacıaturian, și „Dansul focului de Manuel De Falla”, în execuția perechii Mircea Geoană și Ion Iliescu, cu ocazia zilei de 8 martie sărbătorită la PSD (Jumale tv 07.03).

● La emisiunea „Duminică în familie” (Antena 1), unul dintre invitații Mihaelei Rădulescu, domnul senator Sorin Oprescu, spune unei invitate: „Nu le mai dați idei la guvernanți, ca o să le dea bolnavilor muzică în loc de medicamente...”

-Doamne, apără-ne de răul!, își face cruce soacra lui Haralampy.

Cei patru gemeni trâmbează apocaliptic; în studio, lumea râde, inclusiv domnul ministru Gheorghe Barbu.

Dar mai discret.
CĂR ÎNOLANUN ATELATELEVIZIUNE
Mircea Geoană, teatru, ediție princeps: *Golanii*, tragi-comedie după o idee de Liviu Rebreanu; *Mizerabilii*, comedie bufă, dramatizare și adaptare pe sedistă după V. Hugo; *Canci prezentă la Parlament*, dramoletă; *Neonazistul*, viața romanțată a lui Mircea Mihaieș.

Posta rubricii. Mircea Badea, emisiunea „În gura Presei”, Antena 1: Ați ghicit: Machu Picchu este, într-adevăr, un joc de cărți după care, în urma unui referendum, s-a și dat numele unui oraș descoperit în 1911 în Peru...

Sport (Antena 1, 11.03). Dinamo București — Daniel Stan (Oțelul Galați): 0 — 3...

Haralampy: Unde ești, tu, Rednic, doamne?

Dumitru HURUBĂ

P.S. Cum să uit? Vorbeam despre asfaltarea șoselelor, nu-i așa? Dintr-o corespondență pentru TVR (a Nicolettei Cherecheșiu? Dacă greșesc — *mea culpa*): în nord, parcă în județul Bistrița-Năsăud, a început, deocamdata experimental, asfaltarea unei șosele prin bătucire cu maiul. Această tehnologie nouă, spun specialiștii, este cu mult mai eficientă și, în plus, va depăși cu mult viteza actuală de execuție a autostrăzilor aflate în lucru...

actualitatea

Inamicul public nr. 1

Ecourile iscate de *Istoria literaturii române contemporane, 1941—2000* se înmulțesc, iar amplitudinea reacțiilor variază de la insulta neaoșă la elogi discrete. Bunăoară, Carmen Mușat, neputînd să-i ierte lui Alex. Ștefănescu îndrăzneala cu care acesta i-a etichetat scrisul drept lipsit de talent, solemn-țepăn și „dat cu fixativ“, îi administrează în numărul din 16—22 martie al *OBSERVATORULUI CULTURAL* un veritabil perdaf. Din păcate, e prea multă încrîncenare și prea mult patos distructiv în cuvintele redactorului-șef Carmen Mușat pentru ca verdictele sale să poată fi luate în serios. Cînd ajungem să vorbim de „confuzie a valorilor, de impostură și incompetență“, atunci miza luptei e de căutat în altă parte, de pildă, în afurisitele noastre de orgolii omenesti, iar nu în soarta literaturii române. Un ton mult mai moderat adoptă, pe aceeași temă, numărul din 15 martie—15 aprilie al revistei *CUVÎNTUL*, unde cealaltă doamnă redactor-șef din peisajul revistelor noastre culturale, Laura Albușescu, invită patru critici literari să-și spună cuvîntul despre *Istoria* lui Alex. Ștefănescu: Al. Cistelean, Cornel Ungureanu, Gheorghe Grigurcu și Gabriel Dimisianu. Cu toate că nu sînt defel laudative sau partinitoare, opiniile celor patru intelectuali au o moderație și un simț al măsurii pe care colegii de la *Observatorul cultural* dau semne că l-au pierdut. Dar oare de ce nu ne mai miră asemenea lucruri?

Îmi vine să

Ascultatul cântecelor interpretate de „formațiile“ în vogă azi dăunează grav sănătății (psihice). Dacă stai mult cu radioul deschis, riști să înveți pe de rost, împotriva voinței tale, tot felul de texte, pe care să le repeți apoi, mecanic, în timp ce mergi pe stradă:

„Ascultă-mă, ascultă-mă! / Îmi vine să, îmi vine să!“

Sau:

„Cînd ești lângă mine, / Îmi e atât de bine. / Noaptea iată vine, / Eu sunt tot cu tine.“

Sau:

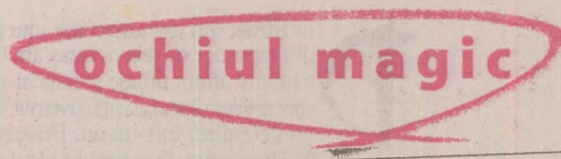
„Tu mă iubești, eu te iubesc / și cînd m-atingi înnebunesc.“ etc.

Cu aceste fraze pe buze, este neplăcut să te întâlnești cu un cunoscut. În special sintagma „Îmi vine să“ poate să provoace grave perturbații în procesul firesc de comunicare.

Drept urmare, este recomandabil ca înainte de a ieși din casă să ne spălăm mintea intonînd „Deșteaptă-te, române!“, cântec mult mai inofensiv, care, fredonat pe stradă, poate provoca cel mult o revoluție.

A citi vs. a lectura

Adrian Severin e perceput în pestrița noastră lume politică drept un om cultivat. Îl pun bine în valoare prin contrast colegi precum Vanghelie, Becali, Dan Iosif, Mischie, Funar și mulți alții. Vorbitor de limbi străine, civilizată și cu darul discursului coerent, politicianul specialist în Drept și publicist ar face figură bună dacă n-ar ține să-și demonstreze superioritatea intelectuală cu venturianisme. Într-un interviu dat paginii de cultură din *JURNALUL NAȚIONAL* în legătura cu biblioteca lui, aflăm că Adrian Severin nu citește. De cînd se știe, el *lecturează*. („Este greu să-mi amintesc primul volum *lecturat*, deoarece au trecut mulți ani de atunci“). Încă de pe cînd nu învățase literele, părinții făceau această operațiune în beneficiul său („mi-l amintesc pe tata *lecturîndu-mi* din «Ivan

Turbincă“). Mai aflăm că, din literatura română, cel mai mult îi place *Baltagul* — „o carte de valoare shakespeariană“. Nu reiese dacă, după bibliografia școlară obligatorie, ar mai fi *lecturat* ceva din literatura română. Pentru noi, ceilalți, care obișnuim să *citim*, nu să *lecturem*, vorbitul pompos indică de fapt o calitate intelectuală mediocră, ce ne amintește de „sinergia faptelor“.

Pedepse corporale?

Sub titlul *Corecții*, *COTIDIANUL* își inventariază săptămînal greșelile strecurate în pagini, îndreptînd ce se putea îndrepta. În nr. din 18/19 martie, de pildă, ni se atrage atenția că Jack Straw nu este premierul Marii Britanii, cum apăruse într-un articol „scris în viteză“, ci ministrul de Externe. De asemenea, că Zidul Berlinului nu a căzut în 1990, cum „a apărut în ediția de ieri“, ci în 1989.

Foarte bine, de ce însă *corecții* și nu *corectări* sau *corecturi*? Dicționarul oferă pentru *corecție* următoarea definiție neinterpretabilă: „Pedepsă corporală aplicată unui vinovat“ (v. DEI, Ed. Cartier, 1999). Să fie oare supuși pedepselor corporale colegii noștri de la *Cotidianul* pentru greșelile din ziar? Parcă nu ne vine să credem, dar mai poți să știi? Trăim vremuri grele și tulburi.

Speranțe

La Liceul de muzică „Dinu Lipatti“ se întîmplă, mai mereu, cîte ceva. Prin hazard, sau nu, sunetele îndelung muncite, ne cheamă acolo, înăuntru, ca să descoperim și un fel de laborator unde se prepară talente și mici concerte-bijuterie. Cu alte cuvinte, și travaliu, și bucurie. Am avut această șansă, din nou, de curînd, exact cînd liceul se mobiliza să omagieze personalitatea complexă a lui Lipatti. Am trecut pragul. M-am strecurat în sala de festivități. Nu m-am simțit deloc intrus. Am simțit doar miza, emoțiile, valoarea unui concert susținut în fața colegilor, a profesorilor cu care lucrează elevii, a celorlalți profesori, de la alte instrumente, filfierea unor aripi tinere, dornice de zbor. M-am încercat de responsabilitatea acestor oameni, acestor artiști cu personalitatea conturată de la vîrsta la care alți colegi de generație visează cai verzi pe pereții societății de consum. Aici, lumea se ia în serios. Aici, profesorii și elevii se retrag în studiu, în misterul și povara sunetelor, a orelor infinite de repetiții. Nu vreau să idealizăm. Totul este perfectibil, mai ales în țărișoară. Depinde de unde începi șlefuirea și ridicarea ștachetei. Depinde din ce parte privești și ce anume te interesează să vezi. Ce am văzut eu? Un puști în clasa a douăsprezecea, la profesor Magda Ursu, un violonist care a impresionat, încă cîndă, audiența, și nu doar pentru că a luat alfișta premii și nu doar pentru că și-a ales o piesă spectaculoasă, *Dansu spiridușilor* de Antonio Bazzini. George Tudorache este un artist. În armonie perfectă cu vioara și cu relația lor superbă. L-am privit cum comunica cu ea, cum o provoacă tandru, cum o alintă. Să fim atenți la acest nume, doamnelor și domnilor!, ar fi spus Iosif Sava. L-am ascultat pe Leonarc Mocanu, elev în clasa a opta la pian, la profesor Venera Babeș, care a cîntat sigur și emoționant fragmentu *Montagues și Capulets* din *suita Romeo și Julieta* de Prokofiev. Ca și Mihai Ritivoiu, clasa a zecea, pian, profesor Alma Apostoleanu, care a cîntat *Bouree* din *Suita op. 10* de George Enescu. Sobru, tacticos, reverențios, un muzician cu gesturi studiate, care se respectă, care își respectă auditoriul. Și asta se învață în școală. Și ce ar fi talentu fără studiu, fără psihic, fără vis, fără șansă. Am făcut ochi roați prin sala plină. Aici au cîntat mari artiști ai noștri acum nume, modele, repere. Ceva din zbuciumul lor din stările formării, din emoțiile unor astfel de concerte din dorința profesorilor, buni și modești, se intuiește, se ascultă întotdeauna în muzica mare, cîntată de muzicien mari. Valoare fără tradiție, mai greu.

Ceaușescu și ciobanul Bucur

Ion Gheorghiu, plastician și fotograf considera rebel în vremea trecutului regim, își da în petec într-un interviu acordat în *GÎNDUL* de luni 20 martie. După ce îi acuză pe colegii lui de UAP, Viorel Mărgineanu, Ioan Irimescu și Horia Flămîndu, că-i cenzurau exponatele la diverse saloane, declară că Bucureștiul actual este „creația lui Ceaușescu“ pe care n-ar trebui să-l „vorbim de rău“. Hidoasele cartiere ale Capitalei sînt, ce e drept, oper primului arhitect al României comuniste. Dar chiar să vedem în Ceaușescu un nou cioban Bucur, fondator al orașului de pe Dimbovița, este o exagerare de artist pe care îl cam lasă ținerea de minte. „Ne-am arătat destul de ingrați“ către Ceaușescu, zice Ion Gheorghiu într-o limbă română aproximativă. Dar Ceaușescu către noi?

Cronica

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Preț: 2 lei

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

Date contact:

S.C. Satiricon SRL, str. Școala Floreasca nr.3
sect. 1 București
Tel. 231.35.00, Fax 230.51.07
e-mail: office@satiricon.ro

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro